

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttönotosta suomalaisissa korkeakouluissa

Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton
seuranta- ja arviointityöryhmän loppuraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:3

Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttönotosta suomalaisissa korkeakouluissa

Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen
käyttönoton seuranta- ja
arviointityöryhmän loppuraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

CC BY-NC 4.0

ISBN pdf: 978-952-263-790-1

ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttöönotosta suomalaisissa korkeakouluissa Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointityöryhmän loppuraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2022:3		Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Yhteisötekijä	Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointityöryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	97

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti maaliskuussa 2017 lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointia varten työryhmän, jonka tehtävänä oli mm. seurata ja arvioida lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutuksia sekä kerätä tietoa korkeakoulujen apurahakäytännöistä.

Työryhmä on työssään hyödyntänyt tilasto- ja tutkimustietoa, toteuttanut kaksi korkeakouluille ja kaksi kansainvälisille opiskelijoille suunnattua kyselyä sekä järjestänyt sidosryhmille kolme keskustelutilaisuutta. Tarkastelu tässä loppuraportissa pohjautuu näille aineistoille.

Työryhmä toteaa, ettei lukuvuosimaksujen käyttöönotolla ole ollut pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia korkeakoulujen kansainvälistymiseen tai EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden halukkuuteen opiskella suomalaisissa korkeakouluissa. Suomen maine korkeatasoisen koulutuksen maana on edelleen tärkeä vetovoimatekijä.

Korkeakoulujen lukuvuosimaksuista saama taloudellinen tuotto on kasvanut tarkasteluaikana maksuvelvollisten opiskelijoiden määrän kasvaessa. Korkeakoulut käyttävät merkittävän osan lukuvuosimaksujen potentiaalisesta tuotosta maksuista vapauttamiseen ja opiskelijoiden apurahiin.

Korkeakoulut ovat tehneet keskenään erilaisia valintoja lukuvuosimaksujen käyttöönotossa ja kansainvälisessä opiskelijarekrytoinnissa. Kaikkiin korkeakouluihin ei tule kansainvälisiä opiskelijoita entiseen tapaan, eivätkä lukuvuosimaksut näyttäyty kaikissa korkeakouluissa merkittävänä tulonlähteenä.

Korkeakoulujen opiskelijat ovat pääosin tyytyväisiä palveluihin, mutta erityisesti tukea kansainvälisten opiskelijoiden työelämään integroitumiseksi tulee edelleen kehittää.

Työryhmä esittää 15 kehittämisehdotusta lukuvuosimaksu- ja apurahakäytäntöihin, opiskelijarekrytointiin ja opiskelijoiden tukemiseen.

Asiasanat	koulutus, lukuvuosimaksut, apurahat, korkeakoulut, yliopistot, ammattikorkeakoulut, kansainvälistyminen
------------------	---

ISBN PDF	978-952-263-790-1	ISSN PDF	1799-0351
Asianumero	OKM/3/040/2017	Hankenumero	OKM004:00/2017

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-790-1>

Erfarenheter av införandet av terminsavgifter vid finländska högskolor

Slutrapport av arbetsgruppen för uppföljning och utvärdering av ibruktagandet av terminsavgifter vid högskolorna

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2022:3	Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Utarbetad av	Arbetsgruppen för uppföljning och utvärdering av ibruktagandet av terminsavgifter vid högskolorna	
Språk	finska	Sidantal 97

Referat

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i mars 2017 en arbetsgrupp för uppföljning och utvärdering av ibruktagandet av terminsavgifter. Arbetsgruppen hade till uppgift att bland annat följa upp och bedöma konsekvenserna av att införa terminsavgifter samt samla in information om högskolornas praxis i fråga om stipendier.

Arbetsgruppen har i sitt arbete använt statistik- och forskningsdata, genomfört två enkäter riktade till högskolor och två enkäter riktade till internationella studerande samt ordnat tre diskussionsmöten för intressegrupper. Granskningen i denna slutrapport baserar sig på dessa material.

Arbetsgruppen konstaterar att införandet av terminsavgifter inte har haft långvariga negativa konsekvenser för internationaliseringen av högskolorna eller för viljan hos studerande från länder utanför EU/EES-området att studera vid finländska högskolor. Finlands rykte som ett land med högklassig utbildning är fortfarande en viktig attraktionsfaktor.

Den ekonomiska avkastningen av högskolornas terminsavgifter har ökat under granskningstiden i och med att antalet betalningsskyldiga studeranden har ökat. Högskolorna använder en betydande andel av den potentiella avkastningen från terminsavgifterna till befrielse från avgifter samt stipendier för studerande.

Högskolorna har gjort olika val när det gäller införandet av terminsavgifter och rekrytering av internationella studerande. Alla högskolor får inte internationella studerande på samma sätt som tidigare, och terminsavgifterna är inte en betydande inkomstkälla för alla högskolor.

Högskolestuderandena är i huvudsak nöjda med tjänsterna, men i synnerhet stödet för att integrera internationella studerande i arbetslivet bör vidareutvecklas.

Arbetsgruppen har 15 utvecklingsförslag som gäller praxis för terminsavgifter och stipendier, att rekrytera studerande och att stödja studerande.

Nyckelord utbildning, studieavgifter, stipendier, högskolor, universitet, yrkeshögskolor, internationalisering

ISBN PDF 978-952-263-790-1
Ärendenummer OKM/3/040/2017

ISSN PDF 1799-0351
Projektnummer OKM004:00/2017

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-790-1>

Experiences from the introduction of tuition fees in Finnish higher education institutions

Final report of the working group for monitoring and assessing the introduction of tuition fees in higher education institutions

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2022:3	Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Group author	Working group for monitoring and assessing the introduction of tuition fees in higher education institutions	
Language	Pages	97

Abstract

In March 2017, the Ministry of Education and Culture appointed a working group to monitor and assess the introduction of tuition fees. Its tasks included monitoring and assessing the effects of the introduction of tuition fees and collecting information on the scholarship practices of higher education institutions.

In its work, the working group made use of statistical and research data, carried out two surveys designed for higher education institutions and two surveys intended for international students, and organised three discussion events for stakeholders. The analysis in this final report is based on these materials.

The working group observes that, as a whole, the introduction of tuition fees has not had long-term detrimental effects on making higher education institutions more international or on the willingness of non-EU/EEA students to study in Finnish institutions of higher education. Finland's reputation as a country that provides high-quality education is still an important factor in attracting international students.

The financial return on tuition fees received by higher education institutions has increased during the period under review, as the number of students liable for payment has grown. Higher education institutions use a significant proportion of the potential revenue from tuition fees for exemptions from tuition fees and scholarships for students.

Different higher education institutions have made different choices regarding the introduction of tuition fees and international student recruitment. Not all higher education institutions have the same numbers of international students enrolling as before, and tuition fees are not deemed a significant source of revenue in all higher education institutions.

While higher education students are mainly satisfied with the services provided, support for integrating international students into working life should be further developed.

The working group offers 15 proposals for developing tuition fees and scholarship practices, student recruitment and student support.

Keywords education, tuition fees, scholarships, higher education institutions, universities, universities of applied sciences, internationalisation

ISBN PDF 978-952-263-790-1

Reference number OKM/3/040/2017

ISSN PDF 1799-0351

Project number OKM004:00/2017

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-790-1>

Sisältö

Saatteeksi	8
1 Johdanto	11
1.1 Lukuvuosimaksujen käyttöönotto	11
1.2 Korkeakoulutuksen kansainvälistymisen tavoitteet	14
1.3 Korkeakoulujen kansainvälistymisen muuttuva toimintaympäristö	16
2 Ulkomaalaiset opiskelijat ja vieraskieliset tutkinto-ohjelmat Suomen korkeakouluissa	18
2.1 Korkeakoulujen ulkomaalaiset opiskelijat	18
2.2 Maksuvelvolliset opiskelijat korkeakouluissa	21
2.3 Korkeakoulujen väliset erot ulkomaalaisten ja maksuvelvollisten opiskelijoiden määrässä	23
2.4 Ulkomaalaisten opiskelijoiden kansalaisuus	26
2.5 Korkeakoulujen vieraskielinen tutkintotarjonta	28
2.6 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä	29
3 Kansainvälinen markkinointi, opiskelijarekrytointi, haku- ja valintaprosessi	31
3.1 Tilastoja korkeakouluihin hakeutuvista opiskelijoista	31
3.2 Kansainvälinen markkinointi ja opiskelijarekrytointi	35
3.3 Opiskelijoiden kokemukset opiskelupaikan valinnasta	38
3.4 Haku- ja valintaprosessi	41
3.5 Opiskelijan maahantulo	44
3.6 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä	45
4 Lukuvuosimaksut, apurahajärjestelmät ja maksujen taloudellinen tuotto	49
Lähtökohtia ja valintoja lukuvuosimaksu- ja apurahapolitiikan taustalla	49
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	49
Aalto-yliopisto	50
Satakunnan ammattikorkeakoulu	52
Lapin yliopisto	53
4.1 Korkeakoulujen lukuvuosimaksut	55
4.2 Korkeakoulujen apurahajärjestelmät	56
4.3 Opiskelijat korkeakoulun apurahan saajina	59
4.4 Lukuvuosimaksujen taloudellinen tuotto korkeakouluille	61
4.5 Lukuvuosimaksuista saadun tuoton käyttö korkeakoulussa	62

4.6	Lukuvuosimaksujen taloudellinen kannattavuus korkeakoulujen näkökulmasta ..	65
4.7	Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä.....	66
5	Opiskelu suomalaisessa korkeakoulussa ja tukipalvelut	70
5.1	Opinnot ja opiskelu.....	70
5.2	Korkeakoulujen tukipalvelut opiskelijoille	74
5.3	Opintojen rahoitus.....	77
5.4	Suomi opiskelukohteena ja maana.....	78
5.5	Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä.....	81
6	Suunnitelmat opintojen jälkeen ja työllistyminen Suomeen.....	83
6.1	Työssäkäynti opintojen aikana	83
6.2	Suunnitelmat opintojen jälkeen.....	83
6.3	Kansainvälisten opiskelijoiden työllistyminen ja Suomeen jääminen	86
6.4	Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä.....	88
7	Johtopäätöksiä ja kehittämissuhteet	90
	Lähteet.....	94
	LIITE: Lukuvuosimaksujen käyttöönoton arviointi- ja seurantatyöryhmän tekemät kyselyt.....	96

SAATTEEKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti maaliskuussa 2017 lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointia varten työryhmän (OKM/3/040/2017) toimikaudeksi 22.3.2017–31.12.2020.

Työryhmän tehtävänä oli:

- 1) seurata ja arvioida lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutuksia korkeakoulujen kansainvälistymiseen ja opiskelijavirtoihin,
- 2) kerätä tietoa korkeakoulujen apurahakäytännöistä ja seurata eri apurahakäytäntöjen toimivuutta ja vaikuttavuutta sekä
- 3) raportoida lukuvuosimaksujen käyttöönotosta sekä apurahakäytännöistä säännöllisesti opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Työryhmän tuli väliraportissaan arvioida myös hakemuksen käsittelymaksun poistamisen vaikutuksia. Työryhmän toimeksiantoon sisältyi mahdollisuus tehdä ehdotuksia lukuvuosimaksuihin liittyvän lainsäädännön ja käytäntöjen kehittämiseksi. Työryhmän tuli lisäksi järjestää säännöllisesti keskustelutilaisuuksia korkeakouluille ja sidosryhmille.

Työryhmän toimikautta jatkettiin vuoden 2021 loppuun saakka koronapandemian vuoksi, joka vaikutti korkeakoulujen toimintaan ja kansainväliseen opiskelijaliikkuvuuteen ennakoinnalla tavalla.

Työnsä toteuttamiseksi seuranta- ja arviointityöryhmä laati korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointisuunnitelman vuosiksi 2017–2020. Työryhmä valmisteli työnsä aikana kaksi väliraporttia. Ensimmäinen väliraportti ”Kokemuksia lukuvuosimaksujen käyttöönotosta lukuvuonna 2017–2018” valmistui loppuvuodesta 2018. Toinen väliraportti julkaistiin 12.3.2021. Raportit muodostavat kokonaisuuden. Loppuraportissa ei toisteta kaikkia väliraporttien havaintoja.

Seuranta- ja arviointityöryhmä on hyödyntänyt olemassa olevaa tietopohjaa, tilastoaineistoja ja tutkimustietoa. Lisäksi työryhmä toteutti kaksi korkeakouluille ja kaksi kansainvälisille opiskelijoille suunnattua kyselyä sekä järjesti korkeakouluille, opiskelijoille ja muille sidosryhmille suunnatut keskustelutilaisuudet 27.11.2017, 13.11.2018 ja 8.11.2021.

Työryhmän jäsenet:

Birgitta	Vuorinen	Opetus- ja kulttuuriministeriö, puheenjohtaja	
Maija	Innola	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Laura	Hansén	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Timo	Täyrynen	Ulkoasianministeriö	
Maija	Airas	Opetushallitus	
Mikko	Eronen	Opetushallitus	
Anu	Tarén	Maahanmuuttovirasto	22.3.2017–15.12.2019 ja 21.9.2020–31.12.2021
Leena	Turku	Maahanmuuttovirasto	16.12.2019–20.9.2020
Karl	Holm	Kansallinen koulutuksen arviointikeskus	22.3.2017–15.12.2019
Mira	Huusko	Kansallinen koulutuksen arviointikeskus	16.12.2019–31.12.2021
Ari-Pekka	Kainu	Satakunnan ammattikorkeakoulu	
Teemu	Kokko	Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	
Jyrki	Laitinen	Oulun ammattikorkeakoulu	
Riitta	Pyykkö	Turun yliopisto	22.3.2017–15.12.2019
Francesca	Cucinotta	Vaasan yliopisto	22.3.2017–15.12.2019
Sari	Lindblom	Helsingin yliopisto	22.3.2017–20.9.2020
Esko	Koponen	Helsingin yliopisto	21.9.2020–31.12.2021
Toni	Kaila	Aalto-yliopisto	16.12.2019–31.12.2021
Satu	Uusiautti	Lapin yliopisto	16.12.2019–31.12.2021
Fatim	Diarra	Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry	22.3.2017–15.12.2019
Jani	Kykkänen	Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry	16.12.2019–31.12.2021
Tommi	Kukkonen	Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry	22.3.2017–15.12.2019
Otto	Rosenlund	Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry	16.12.2019–25.2.2020
Oona	Löytänen	Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry	26.2.2020–18.2.2021
Alex	Palm	Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry	19.2.2021–31.12.2021
Irma	Garam	Opetushallitus, sihteeri	16.12.2019–31.12.2021
Marika	Bäckman	Opetus- ja kulttuuriministeriö, sihteeri	16.12.2019–31.12.2021

Tässä loppuraportissa kuvataan lukuvuosimaksuihin liittyviä käytäntöjä ja kokemuksia, analysoidaan maksujen käyttöönoton merkitystä ja vaikutuksia sekä esitetään kehittämissuhteita. Työryhmän laatiman seuranta- ja arviointisuunnitelman mukaisesti tarkastelu kohdistuu erityisesti seuraaviin asioihin:

- kansainväliset opiskelijavirrat
- korkeakoulujen vieraskielinen koulutustarjonta
- opiskelijoiden haku- ja valintaprosessi
- lukuvuosimaksut ja apurahajärjestelmät
- korkeakoulujen kansainvälinen markkinointi
- tukipalvelut opiskelijoille
- kansainvälisten opiskelijoiden työllistyminen.

Tarkastelu loppuraportissa pohjautuu ensi sijassa työryhmän keräämiin aineistoihin: kahteen kyselyyn korkeakouluille ja kahteen kyselyyn korkeakoulujen kansainvälisille opiskelijoille. Tarkempi kuvaus kyselyaineistoista löytyy raportin liitteestä. Lisäksi tarkastelussa on käytetty hyväksi tilastopalvelu Vipusen tilastotietoa kansainvälisistä opiskelijoista sekä muuta aiheen kannalta relevanttia tutkimustietoa.

1 Johdanto

1.1 Lukuvuosimaksujen käyttöönotto

Yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin lisättiin vuonna 2015 lukuvuosimaksuja koskevat säännökset, joiden mukaan korkeakoulun on perittävä muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa vähintään 1 500 euron suuruinen maksu lukuvuodessa. Korkeakoulu päättää maksun perimiseen liittyvistä järjestelyistä. Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään tilauskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalta. Korkeakoululla on oltava apurahajärjestelmä maksulliseen tutkintokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden tukemiseksi. (Yliopistolaki 558/2009 10 § (1600/2015), ammattikorkeakoululaki 932/2014 13a § (1601/2015).)

Lukuvuosimaksuja koskevat säännökset tulivat voimaan vuoden 2016 alusta lukien. Velvoittavaksi maksujen periminen tuli korkeakouluille 1.8.2017 tai sen jälkeen opintonsa aloittavilta opiskelijoilta.

Lukuvuosimaksujen käyttöönottoa edelsi lukuvuosimaksukokeilu. Korkeakoulut saivat vuosina 2010–2014 periä maksuja vieraskieliseen ylempään korkeakoulututkintoon tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutusohjelmaan hyväksytyltä EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevalta opiskelijalta. Ennen kokeilua korkeakoulujen tutkintoon johtava koulutus oli sekä suomalaisille että ulkomaalaisille opiskelijoille maksutonta.

Keskusteluun lukuvuosimaksujen käyttöönoton tarpeellisuudesta vaikutti etenkin kansainvälinen kehitys, kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvu suomalaisissa korkeakouluissa sekä kasvanut kysyntä suomalaiselle koulutusosaamiselle. Julkisin varoin tuetussa tutkintoon johtavassa korkeakoulutuksessa opiskelijoilta peritään maksuja useimmissa OECD-maissa. Maksuja perivissä maissa ulkomaalaiset opiskelijat maksavat usein korkeampia maksuja kuin oman maan kansalaiset. Suomen kannalta olennaisia vertailumaita olivat muut Pohjoismaat, joissa julkisin varoin rahoitetut korkeakoulut eivät pääsääntöisesti peri tutkintoon johtavassa korkeakoulutuksessa lukukausimaksuja oman

maan kansalaisilta. Pohjoismaista Tanska ja Ruotsi olivat ottaneet käyttöön lukuvuosimaksut EU/Eta-alueen ulkopuolisilta opiskelijoilta.

Vuoteen 2015 mennessä ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä suomalaisissa korkeakouluissa oli kasvanut tavoitteiden mukaisesti noin 20 000 opiskelijaan. Määrä oli yli kolminkertaistunut 2000-luvun aikana. Ulkomaalaisista opiskelijoista kolme neljäsosaa tuli EU/Eta-alueen ulkopuolelta. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvattamista pidettiin edelleen tärkeänä kansainvälisen korkeakoulu yhteisön saavuttamiseksi, mutta samalla todettiin, että se edellyttäisi korkeakoulutuksen rahoitus pohjan laajentamista. Hallituksen esityksen perusteluissa todettiin, että Suomen ei ole mahdollista kattaa kehittyvien maiden tai nousevien talouksien koulutuskysyntää kasvattamalla jatkuvasti opiskelijalle maksuttoman koulutuksen määrää samaan aikaan kuin koulutuksen julkiseen rahoitukseen kohdistetaan merkittäviä leikkauksia. Tutkintoon johtavan koulutuksen maksuttomuuden nähtiin muodostavan esteen korkeakoulujen koulutusviennille, sillä kansainvälinen koulutusliiketoiminta perustuu usein tutkintoon johtavan koulutuksen myyntiin opiskelijoille. Kasvavan maailmanlaajuisen kysynnän vuoksi katsottiin, että suomalaisilla korkeakouluilla tulisi olla tasavertaiset toimintaedellytykset osallistua kansainvälisille koulutusmarkkinoille. Lukuvuosimaksujen käyttöönoton tavoitteeksi asetettiin korkeakoulujen koulutusvientimahdollisuuksien edistäminen ja korkeakoulujen rahoitus pohjan laajentaminen.

Lukuvuosimaksujen ulkopuolelle rajattiin tieteellinen ja taiteellinen jatkokoulutus, sillä se poikkeaa luonteeltaan merkittävästi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavasta koulutuksesta. Jatkokoulutuksessa opintojaksojen, luento-opetuksen ja tenttien osuus on melko vähäistä ja koulutuksen pääpaino on opinnäytteeseen johtavassa tutkimuksessa tai taiteellisessa toiminnassa. Lisäksi jatko-opiskelijat ovat usein palvelussuhteessa joko yliopistoon tai muuhun työnantajaan tai saavat palkkaan verrattavissa olevaa rahoitusta muilta tutkimusta rahoittavilta tahoilta, kuten apurahoja säätiöiltä, ja maksavat palkastaan tai apurahastaan veroja.

Lukuvuosimaksun suuruuden osalta päädyttiin ratkaisuun, jossa korkeakoulut voivat päättää maksun suuruudesta ja niiden perimiseen liittyvistä käytännöistä. Lukuvuosimaksun on kuitenkin oltava vähintään 1 500 euroa lukuvuodessa. Ratkaisua perusteltiin hallituksen esityksessä (HE 77/2015 vp) sillä, että korkeakoulut voivat määritellä lukuvuosimaksujen suuruuden sellaiseksi, että maksut tukevat korkeakoulun omaa kansainvälistymiseen liittyvää strategiaa. Koska korkeakoulut voivat päättää maksujen suuruudesta, maksut voivat vaihdella korkeakoulujen välillä ja yksittäisen korkeakoulun eri koulutuksissa. Lukuvuosimaksun ei tarvitse vastata koulutuksen todellisia kustannuksia. Lukuvuosimaksuille ei ole myöskään säädetty ylärajaa. Tätä on perusteltu sillä, että korkeakouluilla on mahdollisuus reagoida nopeasti ja joustavasti kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla tapahtuviin muutoksiin, huomioida eri alojen erilaiset kustannukset ja erityispiirteet sekä hyödyntää tiettyihin aloihin ja ohjelmiin kohdistuvaa kysyntää. Alarajasta säätämistä pidettiin tarpeellisena

tasapuolisen kilpailutilanteen varmistamiseksi. Suomalaisten korkeakoulujen keskinäisen kilpailun vuoksi pidettiin haitallisena tilannetta, jossa tarjolla olisi samanaikaisesti sekä opiskelijalle maksullista että maksutonta tai nimellisesti maksullista koulutusta.

Lukuvuosimaksujen tuotot jäävät korkeakoulujen käyttöön. Opiskelijoilta perittävät lukuvuosimaksut eivät vaikuta korkeakouluille kohdennetun perusrahoituksen kokonaismäärään. Maksuista saatavat tuotot tarkoitettiin lisärahoitukseksi koulutuksen laadun ja tukipalvelujen kehittämiseen. Hallituksen esityksessä keskeisinä kehittämis-kohteina pidettiin muun muassa kotimaisten kielten opetuksen tarjonnan lisäämistä ja työelämäyhteyksien vahvistamista.

Maksujen perimisestä ja apurahaohjelmien kehittämisestä aiheutuu korkeakouluille jonkin verran hallinnollista lisätyötä ja -kuluja. Korkeakoulu päättää apurahajärjestelmäänsä liittyvistä käytännöistä sekä apurahojen suuruudesta, myöntökriteereistä ja myönnettävien apurahojen enimmäismäärästä. Korkeakoulu voi apurahakäytännöillä joustavasti tukea rekrytointipolitiikkaa ja markkinointia. Apurahajärjestelmä voidaan toteuttaa myös ilman erillisen apurahan myöntämistä siten, että osa maksullisuuden piiriin kuuluvista opiskelijoista vapautetaan lukuvuosimaksuista osittain tai kokonaan. Korkeakouluilla on halutesaan mahdollisuus sopia korkeakoulujen yhteisen apurahajärjestelmän kehittämisestä. Korkeakoulujen lisäksi myös muut tahot, esimerkiksi erilaiset säätiöt tai opiskelijan kotimaa, voivat tarjota apurahoja opiskelijoille.

Hakemuksen käsittelymaksu korkeakoulukelpoisuuden EU-alueen ulkopuolella suorittaneille oli käytössä ensimmäisen kerran syksyllä 2015. Lukuvuosimaksujen käyttöönoton yhteydessä luovuttiin hakemuksen käsittelymaksusta syksyllä 2017 alkaneista koulutuksista lähtien. Muutosta perusteltiin EU/Eta-alueen ulkopuolisiin hakijoihin kohdistuvien maksujen kokonaisuuden yksinkertaistamisella.

Lukuvuosimaksujen käyttöönoton yhteydessä katsottiin tarpeelliseksi säilyttää voimassa olevat säännökset korkeakoulujen liiketoimintana järjestettävästä tilauskoulutuksesta. Korkeakouluilla on edelleen mahdollisuus järjestää opiskelijaryhmälle tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta, josta korkeakoulut perivät koulutuksen tilaajalta vähintään koulutuksesta aiheutuvat kustannukset kattavan maksun yksittäisiltä opiskelijoilta perittävien lukuvuosi- tai muiden maksujen sijaan. Tilauskoulutusta on mahdollista järjestää muuta tutkintokoulutusta joustavammin ottaen huomioon koulutuksen rakenteeseen ja sisältöön sekä koulutuksen aikataulutukseen liittyvät tilaajan erityistarpeet.

Tilauskoulutuksen toteuttamismahdollisuuksien parantamiseksi tilauskoulutusta koskevia yliopistolain 9 §:ää ja ammattikorkeakoululain 13 §:ää täsmennettiin lukuvuosimaksuista säättämisen yhteydessä siten, että koulutuksen tilaaja voi periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta sen sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja.

Yliopistolain ja ammattikorkeakoululain tilauskoulutussäännöksiä on sittemmin vuoden 2019 alusta muutettu siten, että tutkintoon johtavaan tilauskoulutukseen voivat osallistua myös EU/Eta-valtion kansalaiset ja heihin rinnastettavat, kuten myös suomalaiset. Tilauskoulutuksen kohderyhmän laajentamisella on tarkoitus tuoda uusia mahdollisuuksia tilaajan tarpeisiin sopivan tutkinnon hankkimiseen sekä varmistaa suomalaisten ja muiden EU/Eta-valtion kansalaisten sekä EU/Eta-valtioiden ulkopuolisten maiden kansalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua tilaajan maksamaan koulutukseen. Säännösten mukaan tilaaja ei kuitenkaan voi periä koulutuksen kustannuksia opiskelijalta, joka on EU/Eta-valtion kansalainen. Tällä varmistetaan se, että suomalaisille tai muille EU/Eta-kansalaisille korkeakoulututkinto on tilauskoulutuksenakin järjestettynä aina maksuton. Samassa yhteydessä tilauskoulusta koskeviin säännöksiin lisättiin nimenomainen säännös siitä, että tilauskoulutusta ei saa järjestää opiskelijavalinnan kiertämisen tarkoituksessa. Alun perin tilauskoulutuksesta säädettyä vuonna 2007 perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 14/2007 vp) sisältynyt kannanotto lisättiin näin lain tasolle sen olennaisuuden tähdentämiseksi.

1.2 Korkeakoulutuksen kansainvälistymisen tavoitteet

Korkeakoulujen kansainvälistyminen on ollut keskeinen koulutuspoliittinen tavoite 1990-luvulta lähtien. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan on kirjattu tavoite, jonka mukaan Suomi on kansainvälisesti houkutteleva paikka opiskella, tutkia ja investoida. Tavoitteen saavuttamista tukevat muun muassa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025, Yhteistyössä maailman parasta (OKM 2017). Linjaukset koostuvat seitsemästä toimenpidekokonaisuudesta:

- 1) Kansainvälistä vetovoimaa tieteen uusiutumisella ja huippututkimuksella: suomalaisen tutkimuksen kansainvälisen kiinnostavuuden lisäämiseksi käynnistämme ohjelman, jolla vahvistetaan ja tehdään näkyväksi suomalaisen tieteen huippuja ja tuetaan tutkimuksen vaikuttavuutta taloudessa ja yhteiskunnassa.
- 2) Suomi, korkealaatuisen koulutuksen kotimaa: vahvistamme kansainvälisesti vetovoimaisia osaamiskeskittymiä ja korostamme Suomen mainetekijöitä tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan oppimislaboratorioiden ja työelämälähtöisen kehittämistyön kautta.
- 3) Vauhtia suomalaisen osaamisen viennille: suomalaisia koulutuspalveluita markkinoidaan yhteisen toimijan kautta. Tämä vahvistaa suomalaisen korkeakoulutuksen ja koulutuspalveluiden näkyvyyttä ja kysyntää globaalisti.
- 4) Tervetuloa Suomeen! Yksinkertaistamme opiskeluun ja työntekoon liittyvät prosessit helpottamaan Suomeen saapumista. Annamme palvelulupauksen: Suomessa saat palvelusi englanniksi.

- 5) Suomalaisille viesteille voimaa kansainvälisessä keskustelussa: käynnistämme yhteisen kansallisen keskustelun korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisestä.
- 6) Sillanpääasemat maailmalla: perustamme Team Finland Knowledge -verkoston edustamaan suomalaista korkeakoulutusta ja tutkimusta valituissa maissa.
- 7) Ulkosuomalaiset osaajat ja alumnit mukaan! Kokoamme ulkosuomalaisia korkeakoulutettuja ja Suomessa koulutettuja alumneja verkostoihimme.

Kansainvälisyyden edistämisen linjauksien toimenpidekokonaisuus on edennyt suunnitellusti. Korkeakoulut ovat laatineet linjausten mukaisesti laadulliset ja mitattavat kansainvälisen toiminnan tavoitteet ja tavoitetta tukevat toimenpiteet osana korkeakoulujen ohjausprosessia vuonna 2020. Lippulaivaohjelma on aloitettu, ja Team Finland Knowledge -verkoston erityisasiantuntijat ovat aloittaneet toiminnan alueillaan syksyllä 2018 ja 2019. Poikkihallinnollinen toiminta ulkomaalaisten opiskelijoiden ja osaajien maahantulon sujuvoittamiseksi ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroimiseksi on käynnistetty.

Maahanmuutolla ja Suomen kyvyllä houkutella kansainvälisiä osaajia on kasvava merkitys tilanteessa, jossa työikäisten määrä vähenee ja Suomen huoltosuhde heikkenee. Hallitus on käynnistänyt laaja-alaisen osaajarekrytointiin tähtäävän Talent Boost -ohjelman, jonka tavoitteena on muun muassa se, että yhteiskunnan ja työelämän tarvitsemien osaajien rekrytointi Suomeen tapahtuisi entistä systemaattisemmin ja useammin myös korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kautta. Osana tulossopimuskauden 2021–2024 korkeakoulujen kansainvälisyysohjelmaa korkeakoulut ovat laatineet ns. Talent Boost -palvelulupaukset. Palvelulupaukset rakentuvat korkeakoulukohtaisista toimenpiteistä, joilla korkeakoulu vahvistaa kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista ja Suomen työmarkkinoille siirtymistä.

Hallituksen eduskunnalle antamassa koulutuspoliittisessa selonteossa tavoitteeksi on asetettu, että korkeakoulut lisäävät laajapohjaisella yhteistyöllä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia suomalaisiin korkeakouluihin. Koulutuspoliittisen selonteon ja hallituksen syksyllä 2021 hyväksymän työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton tiekartan mukaan osaajatarpeisiin vastaamiseksi vuosittainen uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvatetaan nykyisestä kolminkertaiseksi eli noin 15 000 uuteen opiskelijaan vuoteen 2030 mennessä (Valtioneuvosto 2021a ja 2021b). Lisäksi tavoitteena on, että kansainväliset osaajat työllistyisivät nykyistä useammin suomalaisille työmarkkinoille. Korkeakoulujen tulisi integroida kansainväliset osaajat korkeakouluihin, suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään yhteistyössä työnantajien kanssa. Tavoitteeksi asetettiin, että tutkinnon suorittaneista ulkomaalaisista opiskelijoista 75 prosenttia työllistyisi suomalaisille työmarkkinoille. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen keväällä 2021 hyväksymässä kestävyystiekartassa (Valtioneuvosto 2021c) todetaan yhtenä korkeakoulutuksen

kestävää kasvua tukevana toimenä kansainvälisten uusien opiskelijoiden määrän kasvattaminen ja heidän parempi työllistymisensä Suomeen. Korkeakoulujen toimia hallituksen kestävyystiekartan tukemiseksi linjataan opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen yhteistyönä korkeakoulujen kestävä kasvun ohjelmassa.

1.3 Korkeakoulujen kansainvälistymisen muuttuva toimintaympäristö

Korkeakoulutuksen tarjonta on viime vuosina lisääntynyt eri puolilla maailmaa myös paikariippumattomana verkkotarjontana. Tällä hetkellä maailmasta löytyy yli 19 000 koulutusyksikköä, jotka tarjoavat korkeakoulutusta vähintäänkin kandidaattitasolla. Merkittävin kasvu on ollut OECD-maiden ulkopuolella.

Koulutuksen kansainvälistyminen lisää rajat ylittävän opetuksen tarjontaa sekä opiskelijoiden ja tutkijoiden liikkuvuutta. Samanaikaisesti kansainvälisten ohjelmien ja ulkomaille perustettujen sivupisteiden määrä on lisääntynyt. Viime vuosina ovat korostuneet myös kansainvälistymisen muut hyödyt, kuten diversiteetti kilpailuetuna, laajentunut osaaminen ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. OECD:n mukaan kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus on kahden viimeisen vuosikymmenen aikana laajentunut jatkuvasti. Kansainvälisten opiskelijoiden määrä on kasvanut vuosittain lähes viidellä prosentilla. Vuonna 2019 eri puolilla maailmaa opiskeli noin 6,1 miljoonaa liikkuvaa opiskelijaa (OECD 2021).

Globaali koronaviruspandemia on vaikuttanut yli 220 miljoonan korkeakouluopiskelijan opintoihin maailmanlaajuisesti. Unesco on analysoinut pandemian vaikutuksia korkeakoulujärjestelmiin, korkeakoulutukseen pääsyyn, tasa-arvoon, opetukseen ja oppimiseen laatuun. Pandemian vaikutuksesta verkko-opetus ja oppiminen on lisääntynyt voimakkaasti. Unescon analyysin mukaan yli puolet kyselyyn vastanneista 57 maasta siirtyi korkeakouluopetuksessa hybridijärjestelyihin. Kansainvälinen opiskelija- ja tutkijaliikkuvuus vaikeutui merkittävästi muun muassa matkustamista ja maahantuloa koskevien rajoitusten vuoksi. Saapuvien opiskelijoiden määrä väheni keskimäärin 17 prosenttia ja lähtevien opiskelijoiden 59 prosenttia lukuvuodesta 2019–2020 lukuvuoteen 2020–2021. Virtuaalinen liikkuvuus ja kasvanut verkkotarjonta ovat osittain korvanneet fyysistä liikkuvuutta. Useat maat katsoivat pandemian vaikuttaneen erityisen kielteisesti kansainvälisten opiskelijoiden opintoihin. Liikkuvuuden pysähtyminen on vaikuttanut erityisesti maihin ja korkeakouluihin, joiden rahoitusrakenteessa ulkomaalaisilla opiskelijoilla ja koulutusviennillä on merkittävä asema. Samalla vaatimukset ja mahdollisuudet laadukkaaseen opetukseen sekä ajasta ja paikasta riippumattomaan opintotarjontaan ovat entisestään korostuneet. Pandemialla on ollut vaikutuksia myös korkeakoulutuksesta työelämään siirtymisessä. Unescon analyysissä nostettiin esille erityisesti

työpaikkojen väliaikainen vähentyminen sekä työmarkkinoiden kasvava tarve korkean teknologian osaajista. (Unesco 2021.)

Euroopan komission tilaamassa covid-19-viruksen vaikutuksia korkeakoulutukseen analysoineessa selvityksessä (Farnell ym. 2021) nostettiin esille kansainvälisten opiskelijoiden kokemista haasteista muun muassa riittävän tuen saaminen. Vaikka enemmistö sekä EU-maista että EU:n ulkopuolelta tulevista opiskelijoista oli tyytyväisiä saamaansa tukeen, noin neljännes kansainvälisistä opiskelijoista oli tyytymätön korkeakoulusta saatavaan tietoon ja yhteydenpitoon pandemian aikana. Erityisenä haasteena nostettiin opiskelijoille tarjottavan ohjauksen ja tuen riittävyys kokonaan tai osittain etäopetuksessa toteutettavissa kansainvälisissä ohjelmissa.

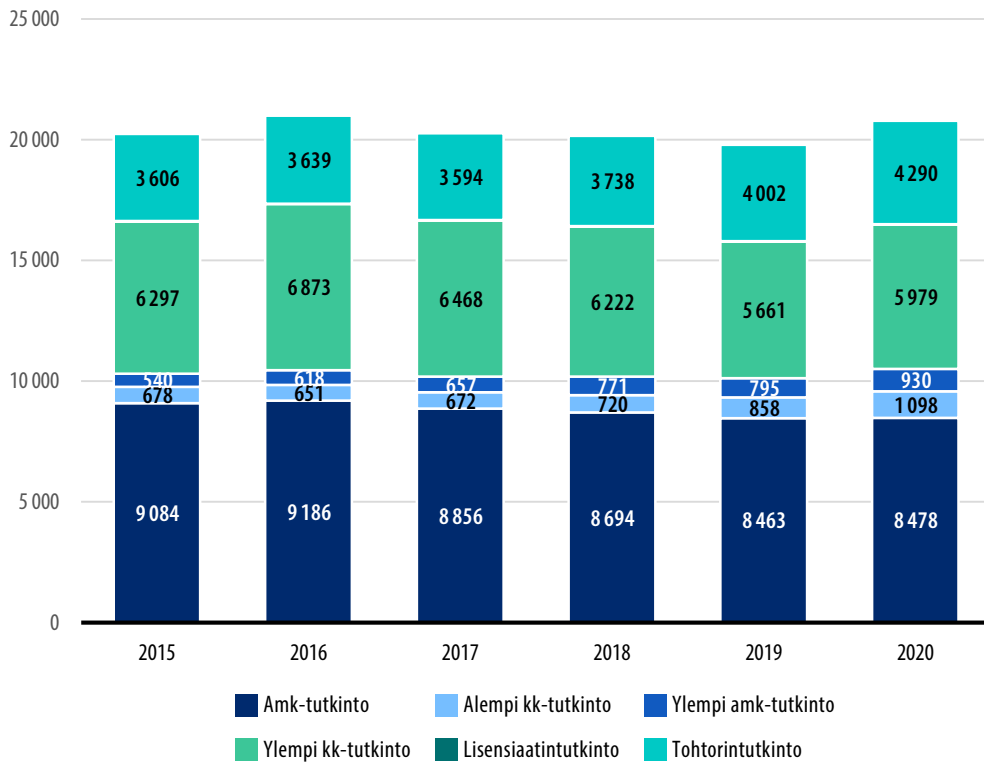
2 Ulkomaalaiset opiskelijat ja vieraskieliset tutkinto-ohjelmat Suomen korkeakouluissa

2.1 Korkeakoulujen ulkomaalaiset opiskelijat

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden kokonaismäärä on viime vuosina pysynyt 20 000 opiskelijan tienoilla. Luku sisältää tohtoriopiskelijat. Huippuvuosi oli 2016, jolloin ulkomaalaisia opiskelijoita oli 20 991 eli 7,1 prosenttia kaikista opiskelijoista tutkijakoulutus mukaan lukien, minkä jälkeen määrä hieman laski. Vuonna 2020 määrä taas kasvoi ja ulkomaalaisia opiskelijoita oli 20 781, mikä vastaa 6,9 prosenttia kaikista opiskelijoista. Kokonaismäärissä ei näy suuria heilahduksia.

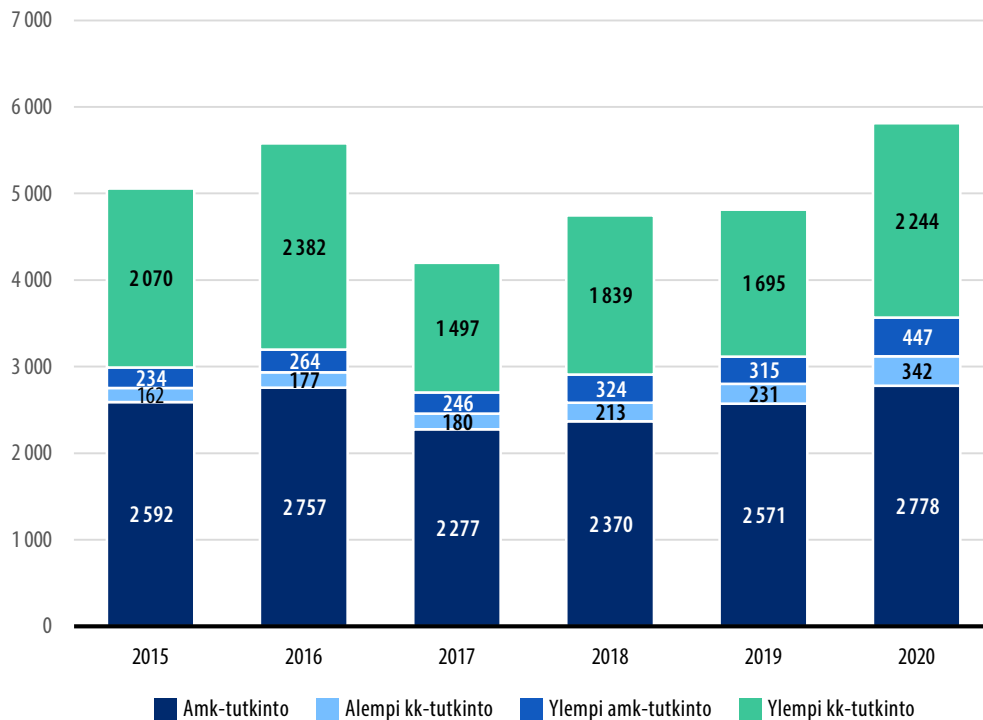
Määrällisesti eniten ulkomaalaisia on ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa, mutta myös ylempään korkeakoulututkintoon johtavat opinnot (maisteri) ja tohtoriopinnot ovat suosittuja (ks. kuvio 1). Suhteessa opiskelijamäärään eniten ulkomaalaisia opiskelijoita on tietoliikenteen (ICT) alalla. Myös kaupallisella alalla sekä luonnontieteissä opiskelee paljon ulkomaalaisia. Erot koulutusasteiden ja alojen välillä kuvastavat paitsi niiden houkuttelevuutta myös sitä, millä koulutusasteilla ja aloilla suomalaiset korkeakoulut tarjoavat englanninkielisiä tutkinto-ohjelmia.

Kuvio 1. Korkeakoulujen ulkomaalaiset opiskelijat 2015–2020 (Vipunen)

Uusien, opintonsa vasta aloittavien opiskelijoiden määrän tarkastelu antaa kokonaismäärää paremman kuvan siitä, miten Suomeen suuntautuvat opiskelijavirrat ovat kehittyneet ja millaisia muutoksia niihin on maksujen käyttöönoton johdosta tullut (ks. kuvio 2). Kokonaismäärissä on mukana myös ennen lukuvuosimaksujen käyttöönottoa aloittaneita opiskelijoita. Uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä väheni selvästi lukuvuosimaksujen käyttöönoton yhteydessä vuonna 2017, mutta on tämän jälkeen kasvanut. Vuonna 2020 uusia ulkomaalaisia opiskelijoita oli 5 811, mikä on jo enemmän kuin vuonna 2016. Ulkomaalaisten osuus kaikista uusista opiskelijoista oli vuonna 2020 yhteensä 8,4 prosenttia. Tarkastelu tässä ei sisällä tohtoriopiskelijoita.

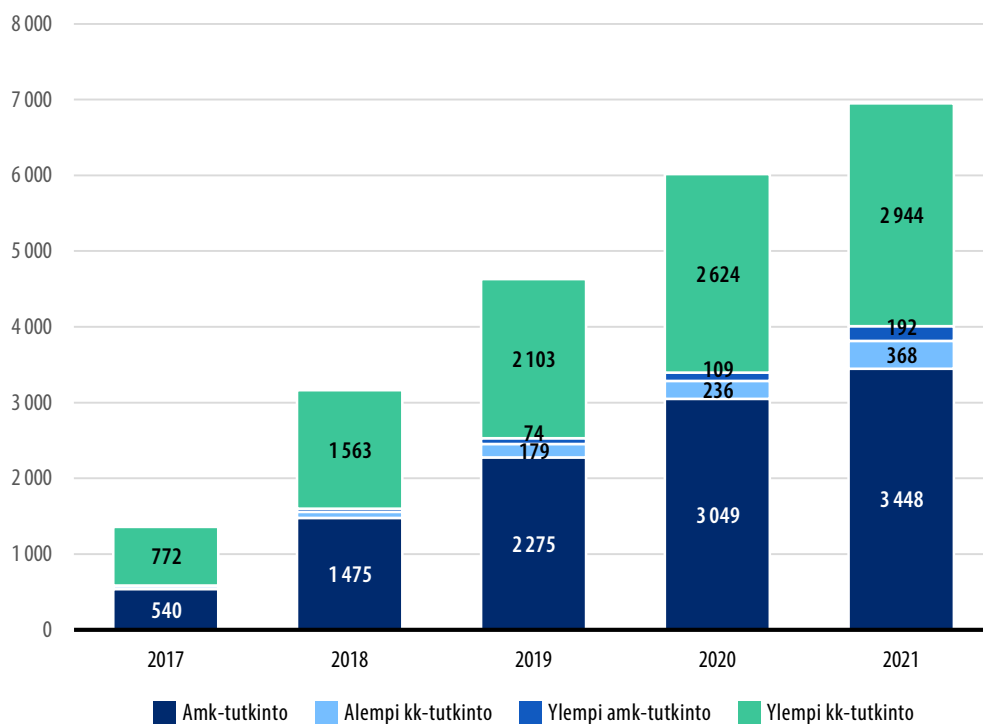
Kuvio 2. Korkeakoulujen uudet ulkomaalaiset opiskelijat 2015–2020 (Vipunen)

2.2 Maksuvelvolliset opiskelijat korkeakouluissa

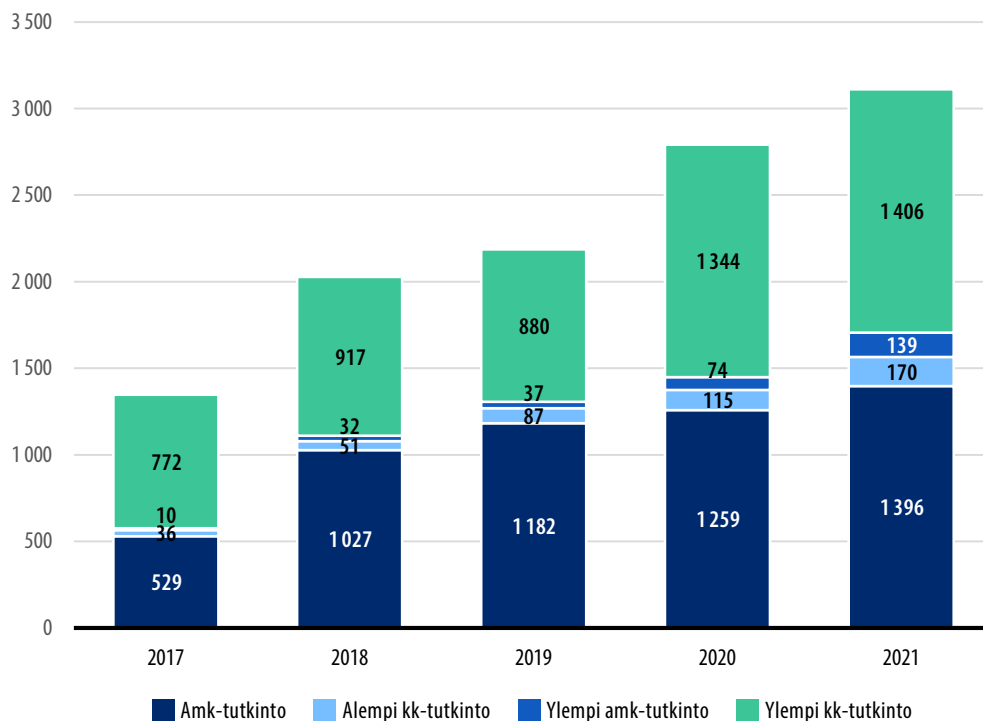
Maksuvelvollisten opiskelijoiden kokonaismäärä on kasvanut nopeasti vuoden 2017 jälkeen (ks. kuvio 3). Koska opinnot kestävät tyypillisesti pari vuotta tai enemmän, näkyy sama opiskelija useamman vuoden tilastoissa. Vuonna 2021 korkeakouluissa oli yhteensä 6 952 maksuvelvollista opiskelijaa. Tilastopalvelu Vipusen mukaan vuonna 2020 maksuvelvollisia opiskelijoita oli 37 prosenttia kaikista ulkomaalaisista opiskelijoista (pl. lisenssiaatin ja tohtorin tutkinnot). Ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevista ulkomaalaisista maksuvelvollisia oli 44 prosenttia ja ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevista 36 prosenttia kaikista ulkomaisista opiskelijoista.

Kuvio 3. Korkeakoulujen maksuvelvolliset opiskelijat 2017–2021 (Vipunen)

Maksuvelvollisia uusia opiskelijoita on aloittanut opintonsa joka vuosi aikaisempaa enemmän vuodesta 2017 lähtien (ks. kuvio 4). Ylempää korkeakoulututkintoa opiskelevien maksuvelvollisten määrä on kehittynyt neljän tarkasteluvuoden aikana epätasaisesti. Suhteessa kaikkiin uusiin ulkomaalaisiin opiskelijoihin (pl. lisenssiaatin ja tohtorin tutkinnot) on uusia maksuvelvollisia noin puolet, ylempään korkeakoulututkinnon aloittavista 60 prosenttia ja ammattikorkeakoulututkinnon aloittavista 45 prosenttia.

Kuvio 4. Korkeakoulujen lukuvuosimaksuvelvolliset uudet opiskelijat 2017–2021 (Vipunen)

2.3 Korkeakoulujen väliset erot ulkomaalaisten ja maksuvelvollisten opiskelijoiden määrässä

Yksittäisten korkeakoulujen välillä on suuria eroja sekä siinä, kuinka iso osa opiskelijoista on ulkomaalaisia, että siinä, kuinka ison osan maksuvelvolliset opiskelijat muodostavat (ks. taulukko 1). Ammattikorkeakoulusektorilla pienin ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus kaikista opiskelijoista oli yksi prosentti ja suurin 22 prosenttia, ja yliopistosektorilla pienin osuus oli alle kolme prosenttia ja suurin yli 15 prosenttia, kun tutkijakoulutus ei ole tarkastelussa mukana. Maksuvelvollisten osuus vaihtelee ammattikorkeakouluissa 4 ja 71 prosentin välillä, yliopistoissa 19 ja 65 prosentin välillä. Uusista opiskelijoista ulkomaalaisia ja maksuvelvollisia on pääsääntöisesti isompi osuus kuin koko opiskelijamäärää tarkastellessa.

Taulukko 1. Ulkomaalaiset ja maksuvelvolliset opiskelijat korkeakouluittain (Vipunen)

	Ulkomaalaisten osuus kaikista opiskelijoista 2020, % (tutkijakoulutus mukana)	Maksuvelvolliset suhteessa ulkomaalaisiin opiskelijoihin 2020 (ei tutkijakoulutusta)	Uusien ulkomaalaisten osuus kaikista uusista opiskelijoista 2020 (ei tutkijakoulutusta)	Maksuvelvolliset uudet opiskelijat suhteessa uusiin ulkomaalaisiin opiskelijoihin 2020 (ei tutkijakoulutusta)
Ammattikorkeakoulut	6,4 %	33,6 %	7,0 %	41,3 %
Centria-ammattikorkeakoulu	21,8 %	62,9 %	22,1 %	87,7 %
Diakonia-ammattikorkeakoulu	4,5 %	5,1 %	4,8 %	10,4 %
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	10,1 %	26,5 %	11,1 %	55,5 %
Humanistinen ammattikorkeakoulu	1,4 %	4,2 %	1,3 %	12,5 %
Hämeen ammattikorkeakoulu	6,8 %	32,4 %	7,1 %	39,6 %
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	7,0 %	42,0 %	7,4 %	52,1 %
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu	4,4 %	50,6 %	4,4 %	61,7 %
Kajaanin ammattikorkeakoulu	4,9 %	51,8 %	6,0 %	65,0 %
Karelia-ammattikorkeakoulu	2,9 %	41,2 %	3,6 %	33,3 %
LAB-ammattikorkeakoulu	10,3 %	63,2 %	12,0 %	67,0 %
Lapin ammattikorkeakoulu	3,5 %	49,5 %	2,5 %	33,3 %
Laurea-ammattikorkeakoulu	4,6 %	9,6 %	3,6 %	5,2 %
Metropolia Ammattikorkeakoulu	7,3 %	6,4 %	7,8 %	4,1 %

	Ulkomaalaisten osuus kaikista opiskelijoista 2020, % (tutkija-koulutus mukana)	Maksuvelvolliset suhteessa ulkomaalaisiin opiskelijoihin 2020 (ei tutkija-koulutusta)	Uusien ulkomaalaisten osuus kaikista uusista opiskelijoista 2020 (ei tutkija-koulutusta)	Maksuvelvolliset uudet opiskelijat suhteessa uusiin ulkomaalaisiin opiskelijoihin 2020 (ei tutkija-koulutusta)
Oulun ammattikorkeakoulu	3,3 %	29,0 %	3,9 %	33,3 %
Satakunnan ammattikorkeakoulu	5,0 %	31,7 %	6,8 %	52,0 %
Savonia-ammattikorkeakoulu	5,4 %	18,7 %	8,4 %	0,0 %
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	4,5 %	35,7 %	4,8 %	40,3 %
Tampereen ammattikorkeakoulu	5,6 %	23,5 %	6,8 %	30,0 %
Turun ammattikorkeakoulu	2,8 %	8,8 %	2,6 %	9,9 %
Vaasan ammattikorkeakoulu	11,0 %	70,9 %	7,8 %	69,6 %
Yrkeshögskolan Arcada	12,6 %	23,1 %	15,7 %	34,2 %
Yrkeshögskolan Novia	6,8 %	24,0 %	8,8 %	34,2 %
Yliopistot	7,3 %	40,4 %	9,3 %	56,4 %
Aalto-yliopisto	15,6 %	55,0 %	20,9 %	66,7 %
Helsingin yliopisto	5,6 %	19,9 %	6,1 %	27,7 %
Itä-Suomen yliopisto	7,0 %	65,0 %	10,9 %	80,6 %
Jyväskylän yliopisto	3,8 %	32,2 %	2,9 %	56,5 %
Lapin yliopisto	2,8 %	29,2 %	1,0 %	12,5 %
Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto	10,1 %	44,0 %	14,0 %	38,4 %
Oulun yliopisto	7,9 %	31,6 %	8,5 %	50,5 %
Svenska handelshögskolan	6,2 %	19,3 %	7,1 %	25,6 %
Taideyliopisto	14,9 %	27,3 %	21,4 %	33,3 %
Tampereen yliopisto	6,5 %	24,9 %	9,5 %	64,6 %
Turun yliopisto	5,4 %	45,3 %	6,6 %	67,7 %
Vaasan yliopisto	3,9 %	25,0 %	4,9 %	35,3 %
Åbo Akademi	8,7 %	26,3 %	9,1 %	41,2 %
Kaikki korkeakoulut yhteensä	6,9 %	36,5 %	7,9 %	48,0 %

Korkeakoulujen edustajilta kysyttiin vuoden 2020 kyselyssä, kuinka iso osa korkeakoulun vieraskielisten ohjelmien opiskelijoista on maksuvelvollisia. Vastaukset tarjoavat toisen näkökulman maksuvelvollisten opiskelijoiden määrän tarkasteluun (ks. taulukko 2). Korkeakoulujen näkemyksen mukaan pääsääntöisesti melko pieni osa vieraskielisten ohjelmien opiskelijoista on maksuvelvollisia. Toisaalta poikkeuksiakin on, sillä esimerkiksi Centria-ammattikorkeakoulussa ja Vaasan ammattikorkeakoulussa selvä enemmistö (yli 75 %) on maksuvelvollisia. Korkeakoulujen sisällä yksittäisten ohjelmien välillä voi olla isoja eroja. Tilannetta onkin koko korkeakoulun tasolla vaikea arvioida. Vieraskielisissä koulutusohjelmissa opiskelee myös suomalaisia opiskelijoita, eivätkä korkeakoulut perusta ohjelmia vain ulkomaalaisten opiskelijoiden tarpeisiin. Humanistinen ammattikorkeakoulu raportoi kyselyssä 2020, ettei heillä ole lainkaan maksuvelvollisia opiskelijoita. Myös Laurea-ammattikorkeakoulu kertoi, etteivät he tavoittele aktiivisesti maksuvelvollisia opiskelijoita, vaan keskittyvät opiskelijarekrytoinnissa Suomessa jo asuviin ulkomaalaisiin.

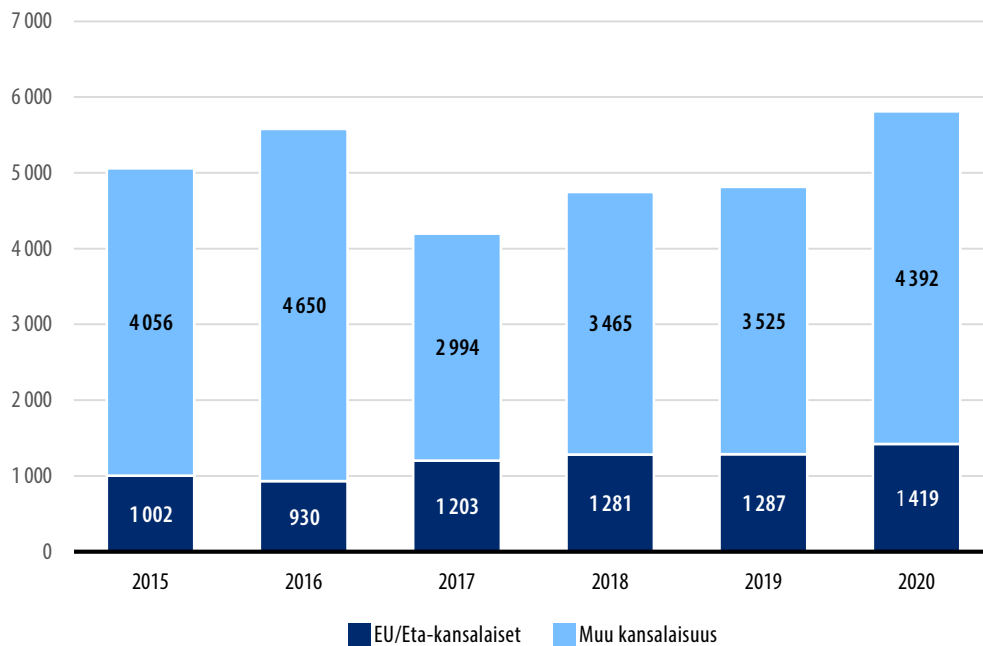
Taulukko 2. Maksuvelvollisten opiskelijoiden osuus vieraskielisten ohjelmien opiskelijoista (kysely korkeakouluille 2020)

Maksuvelvollisten osuus vieraskielisten ohjelmien opiskelijoista	Korkeakoulua (lkm)
Alle 10 %	8 korkeakoulua (Diakonia-amk, Haaga-Helia, Humanistinen amk, Metropolia, Satakunnan amk, Helsingin yo, Taideyo, Vaasan yo)
10–24 %	9 korkeakoulua (Kajaanin amk, Jyväskylän amk, Laurea, Seinäjoen amk, Turun amk, Jyväskylän yo, Lapin yo, Svenska hhs, Turun yo)
25–49 %	10 korkeakoulua (Arcada, Hämeen amk, Kaakkois-Suomen amk, Karelia, Lapin amk, Tampereen amk, Aalto, Tampereen yo, Åbo Akademi)
50–74 %	4 korkeakoulua (LAB, Novia, Itä-Suomen yo, LUT)
Yli 75 %	2 korkeakoulua (Centria, Vaasan amk)
Yhteensä	33 korkeakoulua

2.4 Ulkomaalaisten opiskelijoiden kansalaisuus

Lukuvuosimaksujen käyttöönoton myötä EU/Eta-kansalaisten määrä ja osuus on kasvanut korkeakouluissa. Silti EU/Eta-alueen ulkopuoliset kansalaiset muodostavat edelleen selvän enemmistön korkeakoulujen uusista ulkomaalaisista opiskelijoista (ks. kuvio 5). Suomessa on myös muihin EU-maihin tai Pohjoismaihin verrattuna keskimääräistä enemmän Aasiasta tulevia opiskelijoita ja vähemmän muualta Euroopasta tulevia (OECD 2021). Yliopistosektorilla on maksujen käyttöönoton jälkeen ollut EU/Eta-alueen ulkopuolisten kansalaisten osuus uusista ulkomaalaisista opiskelijoista pienempi kuin ammattikorkeakoulu-sektorilla, noin 70 prosenttia. Vuonna 2020 heidän osuutensa yliopistoissa kuitenkin kasvoi 77 prosenttiin. Ammattikorkeakouluissa EU/Eta-alueen ulkopuolisten kansalaisten osuus uusista opiskelijoista oli 74 prosenttia vuonna 2020.

Kuvio 5. Korkeakoulujen uudet ulkomaalaiset opiskelijat kansalaisuuden mukaan 2015–2020 (pl. lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot, Vipunen)

Korkeakoulujen välillä on isoja eroja EU/Eta-alueen ulkopuolisten kansalaisten eli mahdollisesti maksuvelvollisten opiskelijoiden osuudessa opiskelijoista. Ammattikorkeakouluissa uusista opiskelijoista pienimmillään runsas puolet on muita kuin EU/Eta-kansalaisia ja suurimmillaan lähes kaikki. Yliopistoissa pienimmillään EU/Eta-alueen ulkopuolisia on noin kolmannes uusista opiskelijoista ja suurimmillaan yli 90 prosenttia.

Kun tarkastellaan ulkomaalaisten opiskelijoiden yleisimpiä yksittäisiä kansalaisuuksia, on listan kärki lähes sama vuonna 2019 kuin 2016 (ks. taulukko 3). Vietnamilaiset, venäläiset, kiinalaiset ja nepalilaiset ovat suurimmat kansalaisuusryhmät. Kuitenkin lähes kaikkia yleisimpiä kansalaisuuksia edustavien opiskelijoiden lukumäärä on pienentynyt vuosina 2016–2019, merkittävin muutos on tapahtunut venäläisten opiskelijoiden määrän vähenemisessä. Vain bangladeshilaisten, intialaisten, virolaisten ja saksalaisten opiskelijoiden määrä on kasvanut.

Taulukko 3. Ulkomaalaisten opiskelijoiden ja uusien opiskelijoiden 10 yleisintä kansalaisuutta 2016 ja 2019 (Vipunen)

Ulkomaalaiset opiskelijat		Uudet ulkomaalaiset opiskelijat					
2016	2019	2016	2019				
Venäjä	2 970	Vietnam	2 208	Vietnam	1 023	Venäjä	480
Vietnam	2 544	Venäjä	1 941	Venäjä	744	Vietnam	477
Kiina	1 788	Kiina	1 791	Kiina	441	Kiina	357
Nepal	1 167	Nepal	921	Nepal	291	Bangladesh	309
Intia	780	Intia	861	Bangladesh	222	Intia	228
Pakistan	711	Bangladesh	837	Pakistan	180	Nepal	222
Viro	696	Viro	699	Nigeria	177	Saksa	198
Iran	624	Saksa	693	Intia	162	Viro	177
Bangladesh	621	Pakistan	627	Viro	141	Pakistan	144
Saksa	621	Iran	543	Yhdysvallat	135	Nigeria	132
Nigeria	570	Ruotsi	510	Saksa	132	Ranska	105
Yhdysvallat	459	Yhdysvallat	429	Iran	117	Yhdysvallat	105
Ruotsi	429	Nigeria	426	Kamerun	102	Espanja	90
Britannia	348	Italia	396	Britannia	78	Italia	87
Ghana	339	Espanja	372	Ghana	78	Ruotsi	87

Tarkastelu korkeakoulujen ulkomaalaisista opiskelijoista perustuu tilastopalvelu Vipusen lukuihin ja opiskelijan kansalaisuustietoon. Haasteena kansalaisuuteen perustuvassa tilastoinnissa on se, ettei kansalaisuus kerro sitä, onko opiskelija rekrytoitu suoraan ulkomailta opiskelemaan vai asunut Suomessa jo pidempään. Tilastot ulkomaalaisista opiskelijoista eivät siis täysin tavoita sitä joukkoa, joka on tässä mielenkiinnon kohteena eli ulkomailta Suomeen rekrytoituja kansainvälisiä opiskelijoita.

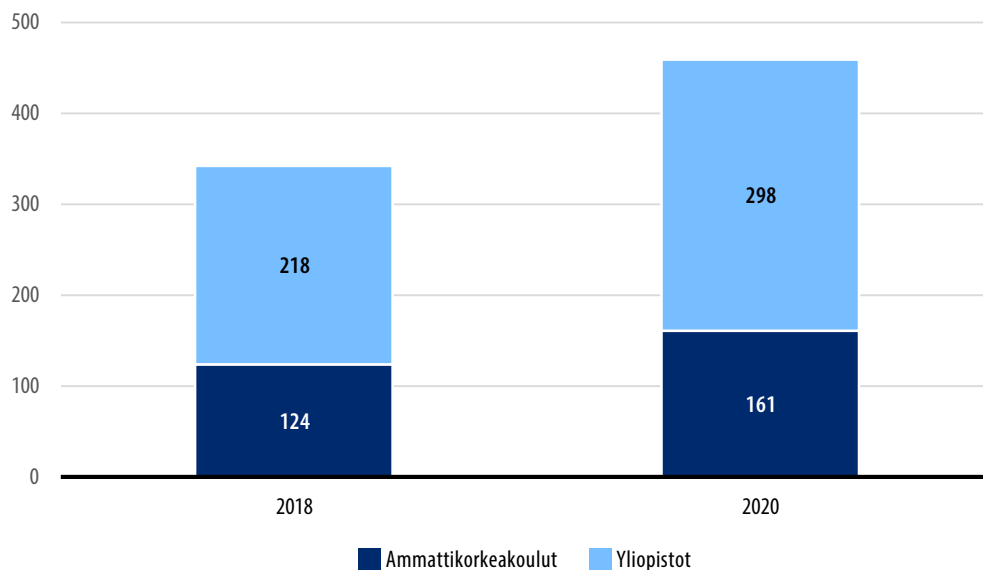
2.5 Korkeakoulujen vieraskielinen tutkintotarjonta

Korkeakoulujen vieraskielisiä koulutusohjelmia ei ole kattavasti tilastoitu. Opetushallituksen Opintopolku.fi-palvelu sisältää korkeakoulujen palveluun viemää tietoa hakukohteista, mutta järjestelmä on kehitetty ensi sijassa rekrytoinnin tarpeisiin, ei tilastoinnin. Esimerkiksi koulutuksen vieraskielisyys tai englanninkielisyys on ymmärretty monella eri tavalla eikä täysin luotettavaa kuvaa vieraskielisistä koulutusohjelmista saada.

Korkeakoulujen edustajilta kysyttiin kahdessa kyselyssä (2018 ja 2020) tietoa korkeakoulun vieraskielisistä tutkinto-ohjelmista, joihin rekrytoidaan ulkomailta opiskelijoita. Vastausten mukaan vieraskielisten tutkinto-ohjelmien kokonaismäärä on selvästi lisääntynyt parissa vuodessa. Vuonna 2018 korkeakoulut ilmoittivat yhteensä 342 vieraskielistä koulutusohjelmaa, kaksi vuotta myöhemmin jo 459. Ammattikorkeakoulusektorilla lisäystä on tullut 30 prosenttia ja yliopistoissa 37 prosenttia.

Myös poikkeuksia yleisestä linjasta on: kuusi korkeakoulua raportoi vuoden 2020 kyselyssä vähemmän vieraskielisiä ohjelmia kuin 2018. Selkeää syytä tarjonnan karsimiselle ei löydy. Yhdestä ammattikorkeakoulusta kerrotaan hakijamäärien vähentyneen lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen, kahdesta korkeakoulusta raportoitiin, että ohjelmatarjontaa on muutenkin tarkistettu. Vieraskielisten ohjelmien lukumäärää kysyttiin vuosien 2018 ja 2020 kyselyissä eri tavoilla, joten vastaukset eivät täysin vertailukelpoiset, mutta vertailusta saa kuitenkin yleiskuvan ohjelmien määrien kehityksestä (ks. kuvio 6).

Kuvio 6. Korkeakoulujen vieraskieliset tutkinto-ohjelmat, joihin rekrytoidaan ulkomaalaisia opiskelijoita (kysely korkeakouluille 2018 ja 2020)

Ammattikorkeakoulujen vieraskieliset ohjelmat ovat lähinnä ammattikorkeakoulututkintoon johtavia ja yliopistojen ylempään korkeakoulututkintoon johtavia, mutta päinvastaisiakin ratkaisuja on. Vuoden 2020 kyselyssä 38 prosenttia ammattikorkeakoulujen raportoimista vieraskielistä ohjelmista oli ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia ja 10 prosenttia yliopistojen raportoimista kandidaatin tutkintoon johtavia ohjelmia.

Korkeakouluissa ei koettu lukuvuosimaksujen käyttöönoton suoraan vaikuttaneen vieraskielisten ohjelmien tarjontaan, vaikka käytännössä ohjelmien määrää onkin lisätty. Tarjonnan lisääntymisen nähdään olevan seurausta yleisestä kansainvälistymiskehityksestä, joka on tapahtunut lukuvuosimaksujen käyttöönoton rinnalla. Vastaajat raportoivat myös, että korkeakouluissa arvioidaan ohjelmatarjontaa säännöllisesti ja sitä muokataan tarvittaessa. Muutamasta korkeakoulusta kerrottiin myös, että määrien sijaan on kehitetty ja muokattu ohjelmien sisältöjä.

Vieraskielinen koulutustarjonta tulee todennäköisesti kasvamaan myös jatkossa, sillä moni korkeakoulu kertoi lisäävänsä, joskin maltillisesti, ohjelmatarjontaa edelleen. Osassa ammattikorkeakouluja oli suunnitelmia lisätä erityisesti ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia ohjelmia. Vastaavasti muutamassa yliopistossa oli suunnitelmia kehittää kandidaatin tutkintoon johtavaa tarjontaa. Lisäksi suunnitteilla oli myös yhteis- tai kaksoistutkinto-ohjelmia. Muita esille tulleita kehittämissuunnitelmia olivat uusien sisältöjen kehittäminen sekä uusien hakuväylien ja polkuopintojen kehittäminen.

2.6 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto ei ole pysäyttänyt ulkomaalaisten opiskelijoiden tuloa korkeakouluopintoihin Suomeen, eivätkä pelot opiskelijamäärien romahtamisesta ole toteutuneet. Uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä väheni lukuvuosimaksujen käyttöönoton myötä, mutta on sen jälkeen lähtenyt kasvuun. Vuonna 2020 uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä ylitti jo hieman vuoden 2016 tason.

Neljän vuoden tarkastelujakson perusteella on vielä vaikea arvioida, kasvaako ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä edelleen ja kuinka paljon. Hallituksen tavoite uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kolminkertaistamisesta on kuitenkin nykyisellä kasvutahdilla vielä kaukana.

Maksuvelvollisten opiskelijoiden määrä on kasvussa. Esimerkiksi vuonna 2020 korkeakouluissa oli uusia maksuvelvollisia opiskelijoita 37 prosenttia enemmän kuin vuonna 2018. Kaikkineen vielä melko pieni osuus korkeakoulujen vieraskielisten ohjelmien opiskelijoista on maksuvelvollisia. Ohjelmia kehitetään korkeakouluissa myös muiden kohderyhmien tarpeisiin. Opiskelu suomalaisten tutkinto-opiskelijoiden rinnalla voi myös tukea

ulkomaalaisten opiskelijoiden integroitumista. Suomen- tai ruotsinkielisille opiskelijoille vieraskieliset ohjelmat tarjoavat mahdollisuuden kotikansainvälistymiseen ja kielitaidon vahvistamiseen.

Yksittäisten korkeakoulujen välillä on isoja eroja siinä, kuinka iso osa niiden opiskelijoista on ulkomaalaisia ja kuinka iso osa ulkomaalaisista on maksuvelvollisia. Uusien opiskelijoiden kohdalla ulkomaalaisten uusien opiskelijoiden osuus vaihtelee korkeakoulusta riippuen yhden ja 23 prosentin välillä. Maksuvelvollisten uusien opiskelijoiden osuus uusista ulkomaalaisista vaihtelee puolestaan 10 ja 100 prosentin välillä.

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto on vaikuttanut ulkomaalaisten opiskelijoiden kansalaisuusjakaumaan. EU/Eta-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisten osuus on hieman pienentynyt ja EU/Eta-kansalaisten osuus puolestaan kasvanut. Yhä edelleen valtaosa korkeakoulujen ulkomaalaisista opiskelijoista on EU/Eta-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisia ja siten potentiaalisesti maksuvelvollisia. Suomessa on myös OECD-maiden vertailussa runsaasti EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevia. Yksittäisistä kansalaisuuksista vietnamilaiset, venäläiset, kiinalaiset ja nepalilaiset ovat edelleen yleisimmät eikä tältä osin dramaattisia muutoksia näy. Käytännössä kuitenkin monen kärkimaan kansalaisten määrä on jonkin verran pienentynyt maksujen käyttöönoton jälkeen. Toisaalta esimerkiksi bangladeshilaisten, intialaisten, virolaisten ja saksalaisten opiskelijoiden määrä on kasvanut.

Korkeakoulut ovat kasvattaneet vieraskielistä koulutustarjontaansa lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen ja ulkomaalaisille opiskelijoille on tarjolla aikaisempaa enemmän kouluttautumismahdollisuuksia Suomessa. Monessa korkeakoulussa myös suunnitellaan uutta tarjontaa. Lukuvuosimaksujen käyttöönotto ei ole suoraan vaikuttanut tarjonnan lisäämiseen, vaan kyse on ennemminkin yleisemmästä kansainvälistymiskehityksestä, joka on tapahtunut maksujen käyttöönoton rinnalla. Maksujen käyttöönotto ei ole toisaalta estänytäkään tätä kehitystä.

Kehittämisehdotukset:

1. *Lukuvuosimaksujen käyttöönotolla ei ole ollut pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia korkeakoulujen kansainvälistymiseen tai EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden halukkuuteen opiskella tutkintoon johtavassa koulutuksessa suomalaisissa korkeakouluissa. Opiskelijoiden määrän merkittävän kasvun aikaansaaminen edellyttää korkeakouluilta ja viranomaisilta edelleen toimenpiteitä veto- ja pitovoiman kehittämiseksi.*
2. *Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvu on ollut hidasta. Korkeakoulujen kansainvälistymisen edistäminen ja ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän lisääminen edellyttävät opiskelijamäärän kasvattamisen resursointia sekä kaikilta korkeakouluilta selkeää tavoitteenasettelua. Korkeakoulujen tulee strategioissaan määrittää tavoitteita myös kansainvälisille ohjelmille ja opiskelijamäärille.*

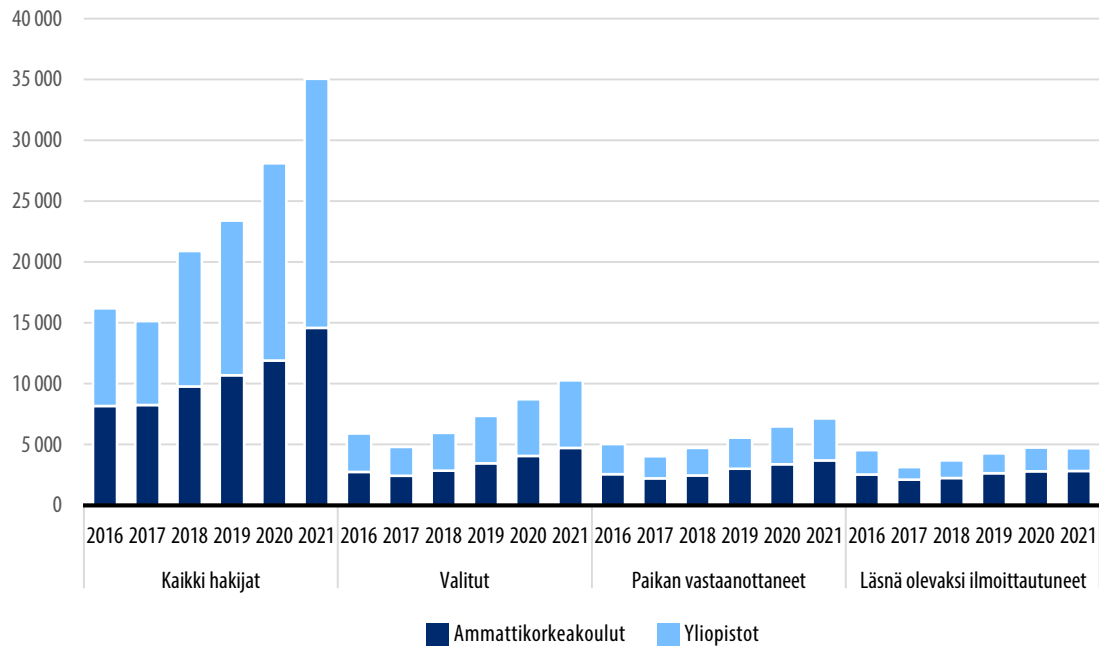
3 Kansainvälinen markkinointi, opiskelijarekrytointi, haku- ja valintaprosessi

3.1 Tilastoja korkeakouluihin hakeutuvista opiskelijoista

Suomalaisiin korkeakouluihin hakevien, koulutukseen valittujen, paikan vastaanottaneiden ja läsnä olevaksi ilmoittautuneiden ulkomaalaisten määrässä tapahtui vuonna 2017 selvä lasku, mutta määrät ovat tämän jälkeen lähteneet kasvuun ja ylittäneet lukuvoimaksuja edeltäneen tason (ks. kuvio 7 ja taulukko 4). Hakijamäärä tipahti erityisen selvästi yliopistosektorilla, jossa myös kasvu on ollut tämän jälkeen nopeaa. Yliopistoissa ulkomaisten hakijoiden määrä on kaksinkertaistunut vuosina 2017–2021 ja kasvanut ammattikorkeakouluissa 77 prosenttia. Myös koulutukseen valittujen, paikan vastaanottaneiden ja läsnä olevaksi ilmoittautuneiden määrät ovat kasvaneet samalla aikavälillä, vaikka niissä kasvu on ollut maltillisempaa. Tarkastelu perustuu Vipunen-tilastopalvelun haku- ja valintatietoihin.

Hakijasta läsnä olevaksi opiskelijaksi -prosessin jokaisessa vaiheessa osa potentiaalisista opiskelijoista tipahtaa pois. Läheskään kaikki hakijat eivät tule valituksi, kaikki koulutuksiin valitut eivät ota opiskelupaikkaa vastaan, eivätkä kaikki opiskelupaikan vastaanottaneet ilmoittaudu opintoihin läsnä olevaksi. Vuonna 2021 alkavissa ammattikorkeakoulujen englanninkielisissä koulutuksissa 32 prosenttia ulkomaalaisista hakijoista tuli valituksi, 78 prosenttia heistä otti paikan vastaan ja 77 prosenttia heistä ilmoittautui läsnä olevaksi. Yliopistoissa kato on tätäkin suurempi: 27 prosenttia hakijoista valittiin, 62 prosenttia heistä otti paikan vastaan ja 54 prosenttia heistä ilmoittautui läsnä olevaksi.

Kuvio 7. Korkeakoulujen englanninkieliseen koulutukseen (pl. lisensiaatin ja tohtorin tutkinto) hakeneet, valitut, paikan vastaanottaneet ja läsnä olevaksi ilmoittautuneet ulkomaan kansalaiset vuosina 2016–2021 (Vipunen)

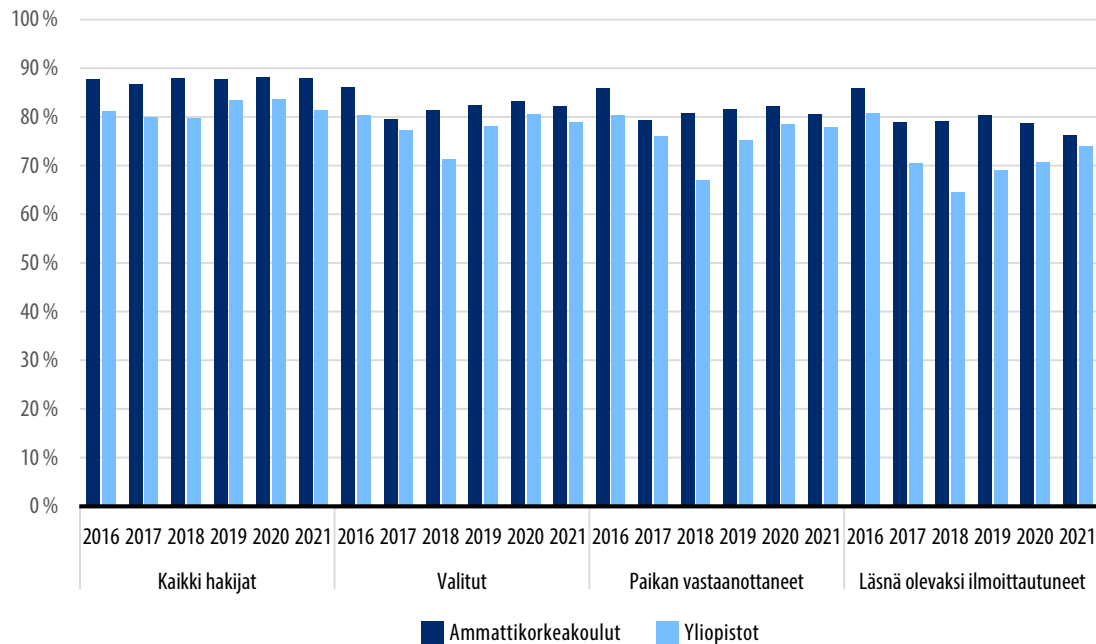
Taulukko 4. Korkeakoulujen englanninkieliseen koulutukseen (pl. lisensiaatin ja tohtorin tutkinto) hakeneet, valitut, paikan vastaanottaneet ja läsnä olevaksi ilmoittautuneet ulkomaan kansalaiset vuosina 2016–2021 (Vipunen).

	Kaikki hakijat						Valitut					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
AMK	8 160	8 256	9 762	10 704	11 916	14 598	2 748	2 439	2 859	3 471	4 062	4 725
YO	8 031	6 873	11 124	12 684	16 182	20 448	3 162	2 376	3 102	3 870	4 665	5 559
	Paikan vastaanottaneet						Läsnä olevaksi ilmoittautuneet					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
AMK	2 562	2 223	2 460	3 018	3 372	3 687	2 547	2 124	2 250	2 652	2 793	2 832
YO	2 484	1 821	2 256	2 553	3 108	3 453	1 989	1 014	1 437	1 614	1 962	1 875

Selvä enemmistö hakijoista, valituista, paikan vastaanottaneista ja läsnä olevaksi ilmoittautuneista tulee EU/Eta-alueen ulkopuolelta (ks. kuvio 8). EU/Eta-alueen ulkopuolisten kansalaisten osuus kuitenkin pienenee jonkin verran prosessin edetessä eli eniten heitä on

hakijoiden joukossa ja vähiten läsnä olevaksi ilmoittautuneiden joukossa. EU/Eta-alueen ulkopuolisilla kansalaisilla on siis EU/Eta-kansalaisia jonkin verran pienempi todennäköisyys tulla valituksi, ottaa opiskelupaikka vastaan ja ilmoittautua läsnä olevaksi. Ammattikorkeakouluissa EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevien osuus on muutenkin hieman isompi kuin yliopistoissa.

Kuvio 8. Muiden kuin EU/Eta-maan kansalaisten osuus kaikista ulkomaalaisista hakijoista, koulutukseen valituista, paikan vastaanottaneista ja läsnä olevaksi ilmoittautuneista 2016–2021 (Vipunen)

Yksittäisten korkeakoulujen välillä on isoja eroja siinä, kuinka koulutukseen hakeutuvien määrä on kehittynyt lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen (ks. taulukko 5). Vaikka ulkomaalaisten hakijoiden määrä on yleisesti ottaen kasvanut vuoden 2017 laskun jälkeen, osassa korkeakouluja ulkomaalaisten hakijoiden määrä on jäänyt alle vuoden 2016 tason. Joissain korkeakouluissa paikan vastaanottaneiden määrä on jäänyt alle vuoden 2016 tason, vaikka hakijamäärä on kasvanut. Myös se, kuinka iso osa ulkomaalaisista hakijoista ottaa koulutuspaikan vastaan, vaihtelee suuresti korkeakouluittain. Ammattikorkeakouluissa vaihtelu on 5 prosentin ja 25 prosentin välillä, yliopistoissa 5 prosentin ja 19 prosentin välillä.

Taulukko 5. Korkeakoulujen englanninkielisiin koulutuksiin (pl. lisenssiaatin tai tohtorin tutkinto) hakeneet ja paikan vastaanottaneet ulkomaalaiset korkeakouluittain (Vipunen)

	Ulkomaalaiset hakijat*, 2021 alkavat englanninkieliset koulutukset	Kehitys hakijamäärässä 2016–2021	Ulkomaalaiset paikan vastaanottaneet, 2021 alkaneet englanninkieliset koulutukset	Kehitys paikan vastaanottaneiden määrässä 2016–2021	Paikan vastaanottaneet suhteessa hakijoihin, 2021 alkaneet englanninkieliset koulutukset
Ammattikorkeakoulut	14 865	82 %	4 116	61 %	28 %
Centria-ammattikorkeakoulu	1 977	-8 %	489	58 %	25 %
Diakonia-ammattikorkeakoulu	1 062	258 %	51	143 %	5 %
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	2 316	67 %	315	-5 %	14 %
Humanistinen ammattikorkeakoulu	150	–	21	–	14 %
Hämeen ammattikorkeakoulu	2 409	109 %	258	72 %	11 %
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	2 931	72 %	291	120 %	10 %
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu	1 659	6 %	159	-15 %	10 %
Kajaanin ammattikorkeakoulu	1 668	150 %	114	280 %	7 %
Karelia-ammattikorkeakoulu	819	107 %	93	244 %	11 %
LAB-ammattikorkeakoulu	2 061	-20 %	390	51 %	19 %
Lapin ammattikorkeakoulu	915	-28 %	99	-28 %	11 %
Laurea-ammattikorkeakoulu	2 406	89 %	159	23 %	7 %
Metropolia Ammattikorkeakoulu	2 442	7 %	321	37 %	13 %
Oulun ammattikorkeakoulu	972	1 %	129	43 %	13 %
Satakunnan ammattikorkeakoulu	1 383	134 %	231	413 %	17 %
Savonia-ammattikorkeakoulu	1 773	1 747 %	138	360 %	8 %
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	1 389	168 %	147	308 %	11 %
Tampereen ammattikorkeakoulu	2 088	60 %	213	115 %	10 %
Turun ammattikorkeakoulu	702	-47 %	51	-45 %	7 %
Vaasan ammattikorkeakoulu	1 074	-21 %	87	-9 %	8 %
Yrkeshögskolan Arcada	1 197	-12 %	138	84 %	12 %
Yrkeshögskolan Novia	1 533	262 %	234	420 %	15 %

	Ulkomaalaiset hakijat*, 2021 alkavat englanninkieliset koulutukset	Kehitys hakijamäärässä 2016–2021	Ulkomaalaiset paikan vastaanottaneet, 2021 alkaneet englanninkieliset koulutukset	Kehitys paikan vastaanottaneiden määrässä 2016–2021	Paikan vastaanottaneet suhteessa hakijoihin, 2021 alkaneet englanninkieliset koulutukset
Yliopistot	20 475	155 %	3 432	38 %	17 %
Aalto-yliopisto	6 384	182 %	927	40 %	15 %
Helsingin yliopisto	5 538	236 %	312	65 %	6 %
Itä-Suomen yliopisto	1 809	70 %	285	13 %	16 %
Jyväskylän yliopisto	1 044	33 %	102	-48 %	10 %
Lapin yliopisto	192	78 %	9	-79 %	5 %
Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto	2 655	108 %	501	735 %	19 %
Oulun yliopisto	2 484	94 %	309	24 %	12 %
Svenska handelshögskolan	408	-8 %	51	0 %	13 %
Taideyliopisto	891	45 %	84	33 %	9 %
Tampereen yliopisto	2 229	56 %	417	26 %	19 %
Turun yliopisto	1 386	59 %	210	-1 %	15 %
Vaasan yliopisto	582	-26 %	75	-19 %	13 %
Åbo Akademi	882	64 %	147	69 %	17 %
Kaikki korkeakoulut yhteensä	33 318	115 %	7 545	50 %	23 %

*Luku viittaa hakijoihin, ei hakemuksiin. Vipunen-tilastopalvelussa kukin hakija lasketaan vain kerran kullekin riville. Sama hakija voi hakea eri korkeakouluihin, jolloin hän näkyy eri korkeakoulujen luvuissa, mutta ei moneen kertaan yhteensä-luvussa. Tämän johdosta hakijoiden kokonaismäärä ei ole korkeakoulujen hakijamäärien summa.

3.2 Kansainvälinen markkinointi ja opiskelijarekrytointi

Korkeakoulujen näkökulmasta kansainvälinen markkinointi sekä kansainvälinen opiskelijarekrytointi ovat muuttuneet lukuvuosimaksujen käyttöönoton myötä. Onkin vaikea sanoa, missä määrin muutos johtuu juuri maksujen käyttöönotosta ja missä määrin kyse on laajemmasta kansainvälistymiskehityksestä. Korkeakouluille vuonna 2020 suunnatun kyselyn mukaan lähes kaikkien korkeakoulujen vastaajat kokivat, että korkeakoulun kansainvälisessä markkinoinnissa ja opiskelijarekrytoinnissa on tapahtunut isoja muutoksia.

Neljässä korkeakoulussa koettiin, ettei kansainvälinen opiskelijarekrytointi ole juurikaan muuttunut ja viiden korkeakoulun vastauksissa todettiin, ettei kansainvälinen markkinointi ole muuttunut, vaan toimintaa jatketaan pitkälti entiseen tapaan.

Keskeisin muutos on se, että kansainväliseen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin on panostettu aikaisempaa enemmän ja siihen on myös laitettu enemmän resursseja. Vain yhdestä yliopistosta todettiin, että markkinointiresurssia on vähennetty lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen. Lisäksi markkinointia ja opiskelijarekrytointia on kohdennettu joko maantieteellisesti tai tietyille kohderyhmille. Markkinoinnista ja opiskelijarekrytointista on kaiken kaikkiaan tullut suunnitelmallisempaa ja ammattimaisempaa. Lisäksi korkeakouluissa on otettu monipuolisemmin erilaisia keinoja käyttöön, kuten online-tapahtumat, somekampanjat ja suoramarkkinointi. Yksi selkeä muutos on myös markkinoinnin digitalisoituminen, mihin vaikuttaa myös yleinen viestinnän sähköistyminen. Verkkosivut, sosiaalisen median kanavat sekä markkinointiportaalit ovat tärkeimmät väylät tavoittaa mahdolliset opiskelijat.

Ylivoimainen enemmistö korkeakouluista käyttää kansainvälisessä opiskelijarekrytointissa apuna kaupallisten toimijoiden tai edustajien palveluita. Näiden käyttö on yleistynyt vuoden 2018 kyselystä, vaikka silloinkin niitä käytti suurin osa korkeakouluista. Yleisintä on erilaisten markkinointiportaalien sekä agenttien hyödyntäminen. Monessa korkeakoulussa rakennetaan ja kehitetään agenttiverkostoa. Agentteja ja muita kaupallisia palveluita käytetään erityisesti Aasian markkinoilla ja siellä erityisesti Kaakkois- ja Etelä-Aasiassa. Yksittäisistä maista esille tuodaan Kiina, Intia, Vietnam ja Bangladesh. Myös Venäjällä korkeakoulut käyttävät apuna kaupallisia toimijoita. Kyse on samoista alueista ja maista, joihin kansainvälistä markkinointia muutenkin kohdennetaan.

Kansainvälisen markkinoinnin kohdemaisissa EU/Eta-alueen ulkopuolella ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 2018 ja 2020 kyselyjen välillä. Venäjä sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasia mainitaan selvästi yleisimpinä kohdemaina ja -alueina. Myös Yhdysvallat, Lähi-itä, Etelä-Amerikka, Afrikan maat sekä muut Euroopan maat mainitaan, joskin selvästi harvemmin. Kohdemaiden valintaan on vaikuttanut ennen kaikkea maasta tuleva kysyntä sekä kokemus siitä, että maasta on saatu opiskelijoita. Myös sillä on merkitystä, missä maissa on jo toimivia verkostoja, kumppaneita ja agenttiyhteistyötä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Laurea-ammattikorkeakoulu raportoivat 2020 kyselyssä muista poikkeavasta lähestymistavasta kansainväliseen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin. Ne eivät markkinoi ulkomailla tai tavoittele lukuvuosimaksullisia opiskelijoita, vaan Suomessa jo asuvia ulkomaalaisia. Lähtökohtaisesti muissa korkeakouluissa tavoitellaan enemmän tai vähemmän aktiivisesti maksuvelvollisia opiskelijoita EU/Eta-alueen ulkopuolelta.

Lähes kaikilla korkeakouluilla on käytössään jonkinlainen markkinointisuunnitelma. Suunnitelmallisuuden lisääntymisestä kansainvälisessä opiskelijarekrytoinnissa kertoo myös se, että yli puolella korkeakouluista oli vuoden 2020 kyselyn mukaan asetettu tavoite ulkomaalaisten opiskelijoiden määrälle. Tavoitteen asettaminen opiskelijamäärälle on yleistynyt parissa vuodessa, sillä vuoden 2018 kyselyssä vain vajaa kolmasosa korkeakouluista raportoi tällaisesta. Sen sijaan erillinen tavoite EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden määrälle oli asetettu vain harvassa korkeakoulussa.

Kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointi ei suju ongelmitta, sillä yli puolet korkeakouluista ilmoitti vuoden 2020 kyselyssä, etteivät he saa riittävästi kansainvälisiä opiskelijoita. Yleisin haaste tässä on, että kaikki koulutukseen valitut eivät aloita opintojaan. Tähän voi olla monia syitä, joista osa liittyy hakijaan itseensä, osa taas ulkopuolelta tuleviin olosuhteisiin. Osa hakijoista valitsee toisen opiskelupaikan, osalla ei ole taloudellisia edellytyksiä aloittaa opintoja ja osalla oleskeluluvan saaminen vie liian kauan aikaa. Lisäksi muutamasta korkeakoulusta todettiin, että hakijat ovat väärällä profiililla tai eivät ole motivoituneita. Kahdesta korkeakoulusta raportoitiin, ettei kaikkiin ohjelmiin saada edes hakijoita riittävästi.

Haaste saada riittävästi opiskelijoita oli esillä myös vuoden 2018 korkeakoulukyselyssä. Tällöin vastaajat raportoivat seuraavia keinoja, joilla ne pyrkivät varmistamaan riittävän opiskelijamäärän:

- markkinoinnin kohdentaminen
- panostaminen EU/Eta-alueelta tuleviin opiskelijoihin
- valintojen kehittäminen, kuten useampia valintakokeita ja valintapaikkoja, yhdessä muiden korkeakoulujen kanssa
- haku- ja valintaprosessin sujuvoittaminen
- tiiviimpi yhteydenpito hakijaan prosessin aikana
- agenttityhteistyöhön sekä muihin kansainvälisiin kumppaneihin panostaminen
- houkuttelevat apurahat ja/tai sopivan suuruinen lukuvuosimaksu.

Korkeakouluille suunnatuissa kyselyissä kartoitettiin myös korkeakoulujen ajatuksia siitä, mitä ne voisivat tehdä yhdessä kansainvälisessä markkinoinnissa. Eniten yhteistyön mahdollisuuksia vuosien 2018 ja 2020 korkeakoulukyselyissä nähtiin seuraavissa asioissa:

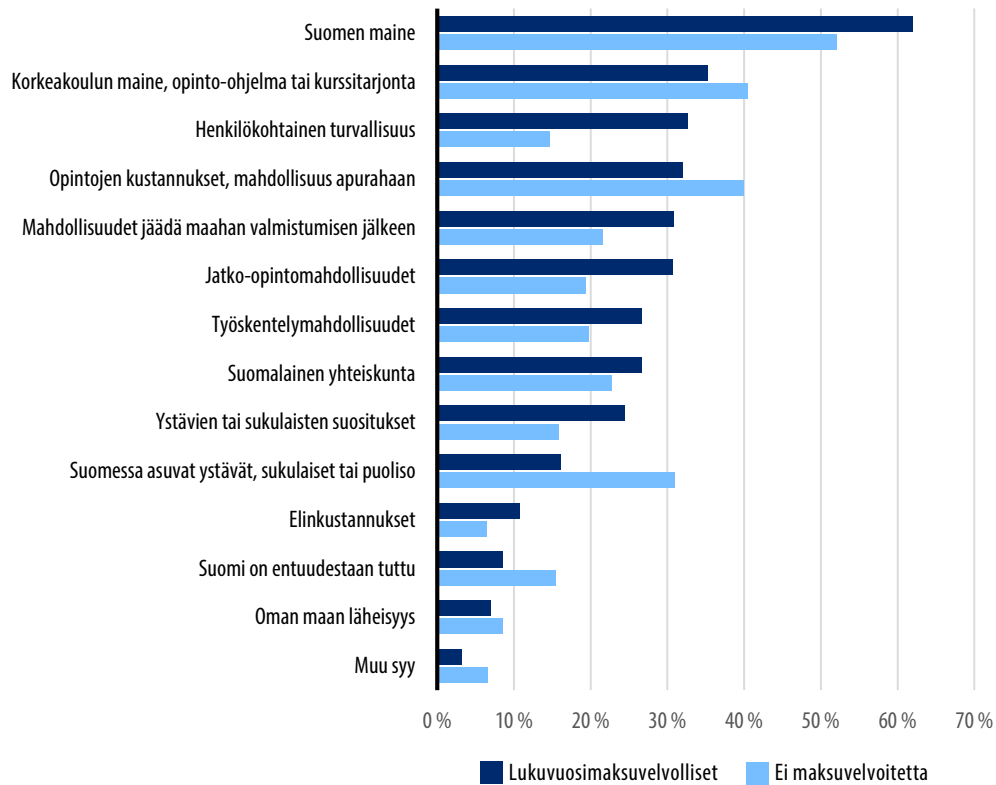
- Maakuvan vahvistaminen ja kehittäminen yhdessä, Study in Finland -työ. Yhtenäisen maakuvan luominen, jossa toisaalta tuodaan riittävässä määrin esille esimerkiksi korkeakoulusektoreiden erilaisuuksia.
- Osallistuminen messuille ja erilaisiin webinaareihin yhdessä.
- Yhteisten tapahtumien ja kampanjoiden järjestäminen.

- Rajatumpien yhteistyöverkostojen, kuten esimerkiksi alueellisten verkostojen hyödyntäminen (Suomessa tai kohdealueella).
- Agenttiyhteistyö yhdessä muiden korkeakoulujen kanssa.

Voimassa olevan korkeakoululainsäädännön mukaan korkeakoulut eivät voi järjestää tilauskoulutusta, jos on ilmeistä, että koulutus tilataan siinä tarkoituksessa, että tilauskoulutukseen osallistuvat voisivat välttää yliopistolain tai ammattikorkeakoululain mukaisen opiskelijavalinnan. Tiedossa on, että jotkut korkeakoulut järjestävät joissakin koulutusohjelmissa tilauskoulutusta sellaisten toimijoiden tilauksesta, joiden tarkoituksena on ainoastaan välittää omaehtoisesti hakeutuvia opiskelijoita korkeakouluun. Tällaisilla tilaajilla ei ole koulutuksen tilaamiseen omaa intressiä, vaan ne perivät suomalaiselle korkeakoululle maksamansa maksut täysimääräisesti takaisin opiskelijoilta. Tällä hetkellä Suomeen rekrytoidaan tutkinto-opiskelijoita paitsi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisessa opiskelijavalinnassa, jossa hakijoihin sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita, myös tilauskoulutusopimuksia tekevien agenttien kautta. Tilauskoulutusopiskelijan asema ja oikeusturva poikkeavat tutkinto-opiskelijasta esimerkiksi opiskeluoikeuden määrittelyn ja opintososiaalisten etujen osalta, eikä ole selvää, ovatko tällaisten agenttien kautta hakeutuvat opiskelijat asemastaan tietoisia. Kun koulutuksen tilaajalla ei ole opiskelijoihin ja heidän suorittamaansa koulutukseen omaa intressiä, opiskelijoiden asema Suomessa voi jäädä heikoksi.

3.3 Opiskelijoiden kokemukset opiskelupaikan valinnasta

Suomen maine korkeatasoisen koulutuksen maana on merkittävä vetovoimatekijä. Kansainvälisille opiskelijoille keväällä 2021 suunnatun kyselyn mukaan tärkeimmät kriteerit Suomen valinnalle opiskelumaaksi (ks. kuvio 9) olivat Suomen maine koulutusmaana, korkeakoulun mielenkiintoinen kurssitarjonta, henkilökohtainen turvallisuus, opintojen kustannukset sekä mahdollisuus jäädä maahan opintojen jälkeen. Suomen maine oli näistä ylivoimaisesti tärkein. Se tuotiin esille selvästi useammin kuin esimerkiksi kustannukset. Maksuvelvolliset opiskelijat korostivat Suomen mainetta valinnan kriteerinä muita kansainvälisiä opiskelijoita useammin, ja lisäksi heidän vastauksissaan korostui Suomen turvallisuus hyvinvointiyhteiskuntana. EU/Eta-maista tulevat opiskelijat pitivät tärkeänä mahdollisuutta heille maksuttomaan koulutukseen, ja he olivat maksuvelvollisia useammin päätyneet Suomeen sukulaisuus- tai seurustelusuhteen perusteella. Kriteerit opiskelumaan valinnalle olivat samansuuntaiset niin maksuvelvollisilla kuin muillakin kansainvälisillä opiskelijoilla.

Kuvio 9. Kansainvälisten opiskelijoiden syyt valita Suomi opiskelumaaksi (kysely opiskelijoille 2021)

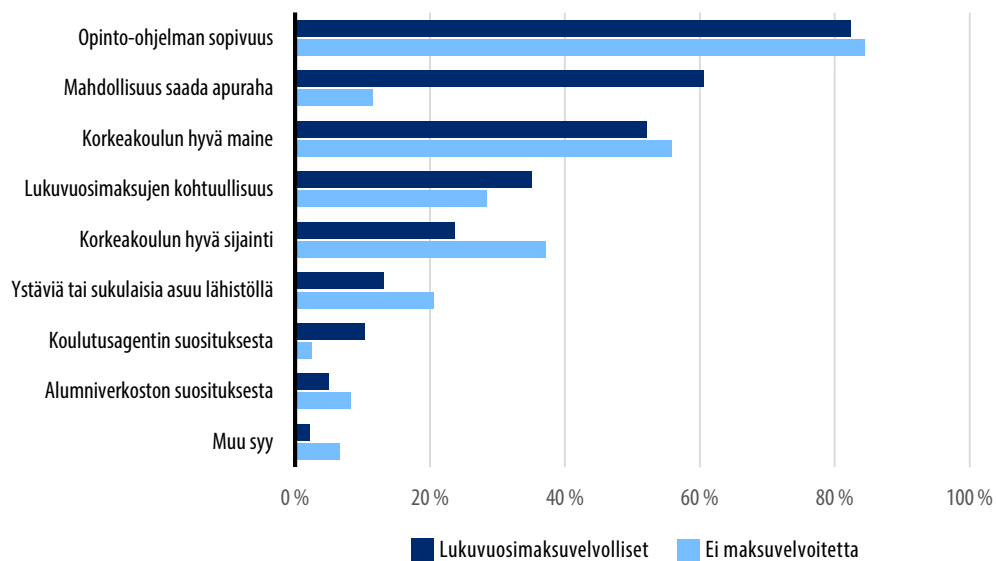
Suomen maine oli tärkein syy tulla Suomeen opiskelemaan myös Eurostudent-kyselyssä (Saari 2020). Suomen maine oli Eurostudent-kyselyssä selvästi tärkeämpi kuin yksittäisen korkeakoulun tai ohjelman maine. Lukuvuosimaksutyöryhmän vuonna 2018 toteuttamassa opiskelijakyselyssä tärkeimmät syyt Suomen valinnalle opiskelumaaksi olivat opetuksen laatu ja koulutuksen hyvä maine sekä opintojen kustannuksiin liittyvät tekijät, kuten maksuttomuus tai mahdollisuus apurahoihin. Vuoden 2018 kyselyssä maan valintaa kysyttiin avokysymyksenä, joten vastausvaihtoehdot eivät ole vertailukelpoisia vuoden 2021 kyselyn vastauksiin.

Mahdollisuus jäädä opiskelumaahan opintojen jälkeen on myös opiskelijoille tärkeää jo ulkomaille hakeutuessa ja opiskelumaahan valinnassa. Opiskelumaahan jääminen sijoittui kriteerilistan kärkipäähän. Opiskelijat lähtevät ulkomaille paitsi opiskelemaan myös rakentamaan uraa. Maksuvelvolliset opiskelijat korostivat mahdollisuutta jäädä maahan valinnan kriteerinä muita kansainvälisiä opiskelijoita useammin. Mahdollisuus jäädä opiskelumaahan on havaittu merkittävänä opiskelupaikan valintakriteerinä myös muissa tutkimuksissa (Garam 2018; Juusola ym. 2021; Saari ym. 2020).

Yli puolet (57 %) Suomessa opiskelevista kansainvälisistä opiskelijoista oli 2021 kyselyn mukaan harkinnut myös muita opiskelumaita. Ruotsi oli yleisin kilpakumppani Suomelle, mutta myös muut Pohjoismaat, kuten Tanska ja Norja, saivat mainintoja. Lisäksi suuria eurooppalaisia opiskelumaita, kuten Saksaa, Iso-Britanniaa ja Alankomaita, harkittiin Suomelle vaihtoehtoisina opiskelumaina.

Korkeakoulun valinnassa (ks. kuvio 10) ylivoimaisesti tärkein kriteeri oli puolestaan sopivan koulutusohjelman löytyminen. Seuraavaksi eniten kansainväliset opiskelijat korostivat korkeakoulun mainetta, mahdollisuutta apurahaan, lukuvuosimaksujen suuruutta sekä korkeakoulun sijaintia. Ymmärrettävästi lukuvuosimaksuvelvollisille opiskelijoille mahdollisuus apurahaan oli merkittävämpi kriteeri kuin muille kansainvälisille opiskelijoille. Kriteereissä korkeakoulun valinnalle ei ollut tapahtunut muutoksia vuoden 2018 opiskelijakyselystä.

Kuvio 10. Kansainvälisten opiskelijoiden syyt valita nykyinen korkeakoulu (kysely opiskelijoille 2021)

Selvästi alle puolet (37 %) opiskelijoista oli harkinnut Suomessa myös muuta korkeakoulua tai ohjelmaa kuin nykyistä opiskelupaikkaansa. Opiskelumaan valintaa tehdään useammin monesta eri vaihtoehdosta, kun taas maan sisällä opiskelukohdetta valitessa vaihtoehtoja on vähemmän.

Opiskelijoilta kysyttiin 2021 kyselyssä erikseen, olivatko opintojen kustannukset ja lukuvuosimaksut ratkaiseva tekijä opiskelupaikan valinnassa. Runsas kolmannes (39 %) vastasi, että se oli mitä suurimmassa määrin. Lisäksi 27 prosenttia koki niiden olleen jossain

määrin ratkaisevassa roolissa. Yliopistossa opiskelevat pitivät kustannuksia ja lukuvuosimaksua useammin ratkaisevana tekijänä kuin ammattikorkeakouluissa opiskelevat. Selvästi harvempi (15 %) koki, etteivät maksut ja kustannukset vaikuttaneet, vaan päätös oli tehty muiden tekijöiden pohjalta.

Opiskelijat saivat tarkentaa, millä tavalla opintojen kustannukset ja lukuvuosimaksut olivat vaikuttaneet opiskelumaan ja korkeakoulun valintaan. Valtaosa piti opintojen maksuttomuutta tai kohtuullista lukuvuosimaksua sekä saatavilla olevia apurahoja tärkeänä tekijänä opiskelupaikan valinnassa. EU/Eta-maiden kansalaisille maksuton opiskelu oli tärkeä tekijä maan valinnassa siten, että opiskelijat olivat tulleet Suomeen, koska täällä heidän ei tarvitse maksaa lukuvuosimaksua. EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevat opiskelijat puolestaan korostivat, että mahdollisuus saada apuraha kattamaan opintojen kustannuksia oli tärkeä tekijä opiskelupaikkaa valitessa. Osa totesi suoraan, ettei olisi tullut suomalaisen korkeakouluun, ellei olisi saanut apurahaa. Lisäksi osa piti lukuvuosimaksuja Suomessa kohtuullisina verrattuna joihinkin muihin maihin. Muutama kertoi valintaan vaikuttaneen myös sen, että erilaisten opiskelijaetuuksien ansioista elinkustannukset Suomessa ovat kohtuulliset joihinkin muihin maihin verrattuna.

As an EU student, I don't pay any tuition fee, which is one of the main reasons I decided to study in Finland.

If I did not get the scholarship, I would not have chosen to study in Finland.

The reasonable tuition fee was the main impact of my decision.

The living cost in Finland is cheaper than other country that I have considered.

Lukuvuosimaksuvelvollisista opiskelijoista 20 prosenttia kertoi käyttäneensä koulutusagentin palveluita Suomeen hakiessaan, muista ulkomaalaisista opiskelijoista vain 5 prosenttia. Erityisesti Vietnamista, Venäjältä ja Kiinasta tulevat opiskelijat kertoivat hakeutuneensa Suomeen agentin välityksellä. Lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat tulevat usein maista, joissa agenttien käyttö on yleistä. Siitä huolimatta valtaosa kaikista opiskelijoista hakee opiskelupaikkaa Suomesta itsenäisesti ilman agenttipalveluita.

3.4 Haku- ja valintaprosessi

Korkeakoulut eivät jaa keskenään samaa tilannekuvaa siitä, miten lukuvuosimaksujen käyttöönotto on vaikuttanut opiskelijoiden haku- ja valintaprosessiin. Enemmistö eli noin kaksi kolmasosaa korkeakoulukyselyyn 2020 vastanneista koki, että maksujen käyttöönotto oli vaikuttanut haku- ja valintaprosessiin ja osa piti muutoksia jopa suurina.

Vastaavasti 11 korkeakoulun edustajaa raportoi, ettei lukuvuosimaksujen käyttöönotto juurikaan näy muutoksina haku- ja valintaprosessissa.

Yleisin muutos oli se, että prosessiin on tullut lisää vaiheita ja siitä on tullut korkeakoulun näkökulmasta työläämpi hallita. Opiskelijan apurahan hakeminen ja myöntäminen on integroitu mukaan prosessiin. Lisäksi opiskelijoille on kehitetty uusia hakuväyliä ja -polkuja opintoihin sekä uusia valintatapoja ja kriteereitä. Myös haun ja valinnan aikatauluja on hiottu. Pyrkimyksenä on ollut prosessin joustavoittaminen, nopeuttaminen ja tehostaminen, mitä pidetään tärkeänä tukena onnistuneelle opiskelijarekrytoinnille. Osassa korkeakouluista on siirrytty joustavaan tai jatkuvaan hakuun, jolloin opiskelija voi hakea koulutusohjelmaan tai -ohjelmiin huomattavasti pidemmän aikaa tai lähes ympäri vuoden ja korkeakoulu voi tehdä opiskelijavalintoja haun ollessa yhä käynnissä.

Yhteishakua ja Opetushallituksen ylläpitämää Opintopolku.fi-järjestelmää on myös kehitetty prosessin sujuvoittamiseksi. Kevään ensimmäisestä hakuvaiheesta on tehty erillinen haku, jolloin kansainvälisten opiskelijoiden valinta ohjelmiin on mahdollista tehdä nopeammin. Hakulomaketta on muutettu siten, että opiskelija voi ladata mukaan sähköisiä liitteitä. Opiskelijan ei tarvitse priorisoida hakukohteita, vaan hän voi saada paikkatarjouksen useammasta samassa yhteishaussa hakemastaan koulutuksesta.

Valtaosassa korkeakouluja suhtauduttiin myönteisesti korkeakoulujen yhteistyöhön haku- ja valintaprosessissa, ja sitä myös jo tehdään. Hyviä kohteita korkeakoulujen yhteistyölle 2020 kyselyyn vastanneiden mielestä ovat:

- valintakokeen järjestäminen
- valintakriteereistä ja -menettelyistä sopiminen (esimerkiksi alakohtaisesti)
- tutkintotodistusten tarkistaminen
- hakukelpoisuuden tarkistaminen
- maksuvelvollisuuden tarkistaminen
- kielitaitovaatimuksista sopiminen
- kielitaidon todentaminen
- sähköisten järjestelmien kehittäminen.

Korkeakouluissa myös epäiltiin yhteistyön mielekkyyttä, ainakin jos se on kovin pitkälle etenevää. Yhteistyön haasteena pidettiin korkeakoulujen erilaisia profiileja, erilaisia käytäntöjä ja erilaista kokoa. Kilpailu samoista opiskelijoista nähtiin myös esteenä yhteistyölle. Osassa korkeakouluista pelättiin yhteistyön jäykistävän toimintaa.

Korkeakoulujen näkökulmasta tärkein kehittämiskohde haku- ja valintaprosessissa on sen aikataulu: prosessista halutaan sujuva ja päätöksiä nopeasti. Osa vastaajista pohti kuitenkin myös liian aikaisen valinnan haasteita: kuinka sitouttaa opiskelija, jos opiskelu alkaa

vasta pitkän ajan kuluttua? Toiseksi kehittämiskohteeksi nousi tiedonsiirto eri toimijoiden välillä, jota toivotaan nopeammaksi ja automaattiseksi. Korkeakoulut suuntaavat haku- ja valintaprosessin kehittämiseen keskenään ristiriitaisiakin toiveita. Osa haluaisi kehittää sitä itse omista lähtökohdistaan, osa taas toivoisi enemmän yhteistyötä ja yhtenäisempiä käytäntöjä esimerkiksi valintoihin ja aikatauluihin.

Vuoden 2018 korkeakoulukyselyssä kysyttiin erikseen, kuinka korkeakoulu pyrkii sitouttamaan opiskelijoita hakuvaiheessa. Vastauksissa korostui viestintä. Opiskelijoihin pidetään aktiivisesti yhteyttä tarjoamalla heille erilaisia yhteydenottokeinoja, jakamalla tietoa koulutuksesta sekä järjestämällä esimerkiksi webinaareja. Toinen osa yhteydenpitoa on se, että korkeakoulusta vastataan nopeasti ja asiantuntevasti opiskelijoiden kyselyihin.

Kaiken kaikkiaan korkeakouluissa oltiin tyytyväisiä niiden omiin hakijapalveluihin ja valintaprosessiin liittyvään neuvontaan. Vuoden 2020 korkeakoulukyselyn vastausten perusteella nämä nähtiin selkeänä ja toimivana tukipalveluna, joka vastaa hyvin myös maksuvelvollisten opiskelijoiden tarpeisiin pitkästä rekrytointiprosessista huolimatta.

Myös opiskelijat ovat tyytyväisiä hakuprosessiin. Ylivoimainen enemmistö (82 %) vuoden 2021 kyselyyn vastanneista oli prosessiin tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen. Lukuvuosi- maksuvelvolliset opiskelijat olivat erittäin tyytyväisiä hieman harvemmin (36 %) kuin muut ulkomaalaiset opiskelijat (43 %). Vuoden 2018 opiskelijakyselyssä vieläkin useampi, jopa 92 % vastaajista, oli hakuprosessiin tyytyväinen. Erot voivat johtua erilaisista vastaajajoukoista mutta myös siitä, että koronapandemia on saattanut hankaloittaa osan hakeutumista suomalaiseseen koulutukseen ja Suomeen.

Hakuprosessi sai myös avovastauksissa monelta opiskelijoilta kiitosta tai ainakin hiljaisen hyväksynnän: kaikki oli sujunut hyvin eikä mitään erityistä huomautettavaa ollut, ohjeet olivat ymmärrettävät ja Opintopolku.fi-palvelu toimi hyvin.

The process was very smooth and professional.

It was pretty easy to apply, services made in an easy to understand way.

Studyinfo.fi application process is clear and helpful.

Kehittämiskohteina opiskelijat pitivät seuraavia asioita:

- Dokumenttien postittamisesta tulisi luopua.
- Digitaalisista palveluista halutaan nykyistä helppokäyttöisempiä ja hakuohjeista selkeämpiä. Etenkin sähköinen tunnistautuminen koetaan haastavana.

- Korkeakouluilta toivotaan enemmän apua haussa ja kommunikaatiota opiskelijan suuntaan.
- Yleistä tietoa korkeakouluista, hakukohteista ja työllistymismahdollisuuksista Suomessa sekä muiden opiskelijoiden kokemuksia toivotaan jo hakuvaiheessa.
- Haun ja valinnan aikataulut aiheuttavat paineita. Prosessi on liian hidlas. Riskitöitäisiä toiveita aikatauluun: yhtäältä toivotaan haun aikaistamista, jotta opiskelija ehtisi saada maahantuloluvan ajoissa ennen opintojen alkua, ja toisaalta toivotaan hakuajan jatkamista syksyyn. Toive hakutulosten aikataulun yhtenäistämistä, jotta valinta useamman korkeakoulun välillä olisi helpompaa.
- Valintaperusteet koulutukseen vaihtelevat tai ne koetaan epäreiluina ulkomaalaisia kohtaan.
- Koulutusagentteja pidetään tarpeettomina, kalliina tai epäluotettavina.

3.5 Opiskelijan maahantulo

Korkeakoulujen kokemukset ulkoministeriön ja Maahanmuuttoviraston maahanmuuttoa tukevista palveluista hajaantuivat: puolet oli kohtalaisen tyytyväisiä, ja puolet ei ollut. Tyytyväisyys ja tyytymättömyys jakaantuivat satunnaisesti läpi korkeakoulukentän, eikä taustalta löytynyt korkeakoulun koon tai sijainnin kaltaista yhteistä nimittäjää. Korkeakoulu voi myös olla tyytyväinen tai tyytymätön toisen tai molempien organisaatioiden toimintaan. Vuoden 2018 kyselyyn verrattuna tyytymättömyys näyttäisi hieman lisääntyneen, joskaan kysymykset eivät olleet täysin samoin muotoiltuja. Vuonna 2018 enemmistö eli noin kaksi kolmasosaa korkeakouluista oli tyytyväisiä palveluihin.

Palveluihin tyytyväiset kokivat ulkoministeriön ja Maahanmuuttoviraston olevan korkeakoulujen tukena. Ulkoministeriön ja lähetystöjen koettiin pitävän yhteyttä opiskelijoihin korkeakoulun puolesta. Maahanmuuttoviraston keskitettyjä palveluja kiiteltiin. Kriittikiä saa palvelujen ruuhkautuminen ja hitaus sekä vähäinen tiedottaminen. Lähetystöjen kohdalla kritisoiitiin tasalaatuisuuden puutetta ja sitä, että palvelut vaihtelevat paikasta riippuen. Korona-aikana korkeakoulut ovat kaivanneet virastoilta erityisesti ajantasaista tilannetietoa.

Myös osa opiskelijoista kommentoi maahantulo- ja oleskelulupien käsittelyä arvioidessaan hakuprosessin toimivuutta. Opiskelijapalautteen yleisviesti oli, että vastaus-ten saaminen Maahanmuuttovirastolta kestää opiskelijan näkökulmasta liian kauan. Suomen lähetystön puuttuminen omasta maasta tai läheltä oli aiheuttanut lisävai-vaa ja -kustannuksia. Covid-19-pandemian tuomat ongelmat näkyivät palautteessa, sillä

matkustamisrajoitukset olivat vaikeuttaneet osallistumista pääsykokeisiin ja maahantulo-hakemusten jättämistä lähetystöihin.

Applying to the university was easy but applying and waiting for the residence permit were the problem.

Problems in obtaining visas and prolonging visas make it difficult to arrive in Finland on time for education.

I had no problem with the application process with the school, but very disappointed with the Finnish immigration.

3.6 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Maksujen käyttöönoton aikaan ulkomaalaisten hakijoiden, koulutuksiin valittujen ja opiskelupaikan vastaanottaneiden määrät pienenivät selvästi, mutta ovat tämän jälkeen kasvaneet ja ylittäneet maksuja edeltäneen tason. Yksittäiset korkeakoulut kohtaavat tässä kuitenkin erilaisia tilanteita: osassa korkeakouluista hakijamäärät ovat jääneet alas, osassa taas koulutuspaikan vastaanottaneiden määrä on jäänyt pieneksi, vaikka hakijamäärät ovat kasvaneet.

Korkeakouluissa on panostettu kansainväliseen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin aikaisempaa enemmän ja niistä on tullut entistä suunnitelmallisempaa toimintaa. Korkeakoulukentältä voi kuitenkin hahmottaa erilaisia lähestymistapoja kansainväliseen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin:

1. Valtaosa korkeakouluista on ryhtynyt aktiivisesti tavoittelemaan lisää ulkomaalaisia opiskelijoita erilaisin kansainvälisen markkinoinnin ja rekrytoinnin keinoin. Korkeakouluilla on tavoitteena kasvattaa ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää. Kansainvälistä markkinointia ja opiskelijarekrytointia on tehostettu, lisätty ja siihen on panostettu. Markkinoinnista ja opiskelijarekrytoinnista on myös tullut korkeakouluissa aiempaa tavoitteellisempaa ja ammattimaisempaa.
2. Pieni osa korkeakouluista ei näe kansainvälisen opiskelijarekrytoinnin tai markkinoinnin muuttuneen, vaan toimii pääosin entiseen malliin. Korkeakoulut eivät raportoi erityisiä toimia kansainvälisten opiskelijoiden rekrytoimiseksi.
3. Pari korkeakoulua on tehnyt tietoisesti ratkaisun olla tavoittelematta maksuvelvollisia opiskelijoita tai olla markkinoimatta ulkopuolella.

Korkeakoulujen kansainvälisen opiskelijarekrytoinnin kohdealueissa ei näy suuria muutoksia. Ponnistuksia kohdennetaan erityisesti Kaakkois- ja Etelä-Aasiaan sekä Venäjälle, sinne mistä on saatu hyviä opiskelijoita aikaisemmin, ja missä on toimivia verkostoja ja agenttiyhteistyötä. Kaupallisten toimijoiden palveluiden käyttö on yleistynyt. Erityisesti markkinointiportaaleita ja agenttipalveluita käytetään yleisesti opiskelijarekrytoinnin tukena.

Vähemmistö eli vain noin viidennes maksuvelvollisista opiskelijoista käyttää koulutusagentin palveluita Suomeen hakiessaan. Moni palvelua käyttänyt opiskelija koki kuitenkin pitävänsä palvelua nyt jälkikäteen ajateltuna tarpeettomana, epäluotettavana ja kalliina.

Korkeakouluilla on haasteita saada riittävästi kansainvälisiä opiskelijoita koulutusohjelmiin ja opiskelijat sitoutumaan saamaansa opiskelupaikkaan. Yleisin ongelma ei ole hakijoiden puute, vaan se etteivät koulutuksiin valitut opiskelijat aloita opintoja. Joskus opiskelijat valitsevat toisen opiskelupaikan, joskus taas opiskelija ei saa oleskelulupaa ajoissa. Ulkomaalaisista hakijoista vain noin joka viides ottaa opiskelupaikan vastaan, yliopistoissa harvempi kuin ammattikorkeakouluissa.

Korkeakoulut ovat pyrkineet sitouttamaan opiskelijoita opintoihin erilaisin keinoin:

- tehostamalla yhteydenpitoa opiskelijaan haun aikana
- ottamalla käyttöön apurahoja ja vapautuksia maksuista, jotka kannustavat koulutuspaikan vastaanottamiseen
- sujuvoittamalla hakuprosessia
- kohdentamalla opiskelijarekrytointia eri tavoin.

Suomen maine korkeatasoisen koulutuksen maana houkuttelee tänne kansainvälisiä opiskelijoita. Suomen maine on selvästi tärkein syy valita Suomi opiskelumaaksi. Muita syitä ovat mielenkiintoinen opetustarjonta, opintojen kustannukset ja mahdollisuus jäädä maahan. Moni opiskelija harkitsee kuitenkin Suomen rinnalla myös muita opiskelumaita, erityisesti Ruotsia ja muita Pohjoismaita.

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto on pakottanut korkeakoulut tekemään muutoksia myös opiskelijan haku- ja valintaprosessiin. Apurahojen haun ja käsittelyn lisääminen osaksi prosessia on aiheuttanut lisätyötä. Osassa korkeakouluja on hiottu prosessia enemmänkin: on kehitetty uusia hakuväyliä ja -polkuja, muokattu valintatapoja ja -kriteereitä, muutettu aikatauluja, siirrytty joustavaan tai jatkuvaan hakuun. Jos korkeakouluissa on räätälöity maksuvelvollisille opiskelijoille kohdennettuja palveluita, liittyvät ne usein juuri haku- ja valintavaiheen neuvontaan.

Haku- ja valintaprosessin edelleen kehittämisessä keskeistä on prosessin sujuvuuden lisääminen: oikea aikataulutus, tiedonvaihto viranomaisten ja korkeakoulujen välillä sekä

kommunikointi hakijan suuntaan. Oikea aikataulutus on haastavaa niin korkeakoulun kuin hakevan opiskelijankin näkökulmasta. Opiskelijat toivovat eri hakuajankautujen yhtenäistämistä, jotta valinta useamman kohteen välillä olisi helpompaa. Toisaalta korkeakouluissa pelätään, että liian aikainen valinta heikentää opiskelijan sitoutumista.

Haku- ja valintaprosessiin sekä tähän liittyviin palveluihin oltiin pääosin tyytyväisiä niin korkeakouluissa kuin opiskelijoidenkin keskuudessa. Korkeakoulut näkivät, että haku- ja valintapalvelut palvelevat maksuvelvollisten lisäksi hyvin myös muita kansainvälisiä opiskelijoita.

Korkeakoulujen yhteistyö erityisesti kansainväliseen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin liittyvissä kysymyksissä sai korkeakouluilta kannatusta. Yhteistyöhön haku- ja valintaprosessissa suhtauduttiin varauksellisemmin, mutta sitäkin kannatettiin. Yhteistyötä häiritsee kilpailu samoista opiskelijoista sekä korkeakoulujen erilaisuus, mutta toisaalta yhteistyötä tehdään jo nyt. Taulukkoon 6 on kerätty niitä asioita, joissa korkeakoulujen on mahdollista tehdä yhteistyötä tällä saralla. Erityisesti opiskelijan maa-hantuloon liittyvissä kysymyksissä toivotaan kiinteää yhteistyötä korkeakoulujen ja eri viranomaistahojen kesken.

Taulukko 6. Kohteita korkeakoulujen yhteistyölle

Kansainvälinen markkinointi ja opiskelijarekrytointi	Haku- ja valintaprosessi
<ul style="list-style-type: none"> • maakuvan rakentaminen • markkinointitapahtumiin ja kampanjoihin osallistuminen • kansainvälisen agentti- ja yhteistyöverkoston hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • valintakokeen järjestäminen • valintakriteereistä ja vaatimuksista sopiminen • hakijan kelpoisuuden, maksuvelvollisuuden tai kielitaidon todentaminen • sähköisten järjestelmien kehittäminen

Kehittämisehdotukset:

3. Korkeakoulut sitoutuvat yhteisiin eettisiin periaatteisiin (code of conduct) kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelussa ja rekrytoinnissa. Eettiset periaatteet luovat yhdenmukaisia ja läpinäkyviä toimintatapoja, jotka synnyttävät luottamusta opiskelijoiksi hakeutuvissa. Ne auttavat myös estämään mahdollisia väärinkäytöksiä.
4. Korkeakoulu vastaa siitä, että niiden markkinoinnin ja opiskelijarekrytoinnin tukena käyttämät palvelut välittävät oikeaa tietoa hakijoille suomalaiseen korkeakouluun hakeutumisessa. Korkeakoulun tulee omassa viestinnässään tehdä selväksi, että kaupallisten toimijoiden kautta hakeminen ei tuota etua

korkeakouluun pääsyssä, ja että maksutta voi hakea kaikkiin koulutuksiin esimerkiksi Opintopolku.fi-palvelun kautta.

5. *Korkeakoulut huolehtivat siitä, että ne järjestävät tilauskoulutusta yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisesti ilman opiskelijavalinnan kiertämistarkoitusta. Korkeakoulu ei voi järjestää tilauskoulutusta, jossa tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää omaehtoisesti hakeutuvia opiskelijoita korkeakouluun.*
6. *Yhden opiskelupaikan säännös koskee myös kansainvälisiä opiskelijoita. Onnistunutta kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointia edistää, että korkeakoulujen hakuprosesseihin erityisesti paikan vastaanottamiseen liittyviä aikatauluja ja niiden yhteyksiä apurahojen myöntämiskäytäntöihin sovitetaan edelleen yhteen korkeakoulujen ja Opetushallituksen yhteistyönä.*
7. *Maahantulon lupakäytäntöjen muutosten toimivuutta tulee seurata. Korkeakoulujen, opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Maahanmuuttoviraston, työ- ja elinkeinoministeriön ja ulkoministeriön keskinäistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä opiskelijoiden maahantulo-prosessien sujuvoittamiseksi jatketaan. Kehitetään automaattista tiedonsiirtoa korkeakoulujen ja viranomaisten kesken.*
8. *Korkeakoulut tekevät yhteistyötä maakuvaviestinnässä ja -työssä sekä lisäävät yhteisesiintymisellä kansainvälistä näkyvyyttä ja vetovoimaa. Korkeakoulujen yhteistyössä tulee hyödyntää olemassa olevia ja kehitteillä olevia viranomaispalveluja.*

4 Lukuvuosimaksut, apurahajärjestelmät ja maksujen taloudellinen tuotto

Lähtökohtia ja valintoja lukuvuosimaksu- ja apurahapolitiikan taustalla

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Haaga-Helia on erittäin voimakkaasti kansainvälisyyden edistämiseen profiloitunut ammattikorkeakoulu. Kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita on noin 1 200 ja näiden lisäksi vaihto-opiskelijoita vastaanotetaan vuosittain noin 400. Korkeakoulun strategiassa kansainvälisyys on nostettu visiotasolle: Olemme kansainvälinen työelämän uudistaja.

Haaga-Helia on suhtautunut lukuvuosimaksujen käyttöönottoon myönteisesti ja yhtenä tärkeimmistä syistä tähän voi pitää sitä, että maksujen periminen on kansainvälisesti yleinen käytäntö. Maksut nähdään ensisijaisesti koulutusvientinä ja niillä tavoitellaan lisätuottoja. Lisäksi Haaga-Heliassa on huomattu, että lukuvuosimaksuilla on myös sitouttava ja motivoiva vaikutus vertailussa täysin ilmaiseen koulutukseen.

Kilpailutilanteen näkökulmasta Suomen tilanne on lukuvuosimaksujen käyttöönoton myötä tullut kansainvälisessä kilpailussa selkeämmäksi, mutta kansallisesti suuri haaste on eri korkeakoulujen vaihtelevat käytänteet. Osa korkeakouluista näkee lukuvuosimaksut Haaga-Helian tapaan selkeänä koulutusvientinä, kun taas osa korkeakouluista palauttaa käytännössä kaikki opiskelijoiden maksamat lukuvuosimaksut. Tämä on hämmentävä tilanne sekä kansallisesti että hakijoiden kannalta.

Apurahajärjestelmän Haaga-Heliassa halutaan olevan läpinäkyvä, reilu ja opintojen edistämiseen motivoiva. Tämän lisäksi sen täytyy houkuttaa osaajia Suomeen. Haaga-Helia tarjoaa vuosittain viisi kappaletta erinomaisin SAT-pistein valituksi tulleille hakijoille 50 prosentin stipendin koko tutkinnosta. Muilta osin Haaga-Helia myöntää stipendejä opintojen edistymisestä toisena, kolmantena ja neljäntenä opiskeluvuonna. Koko stipendijärjestelmä rahoitetaan

lukuvuosimaksutuotoilla ja opiskelijoille palautuu noin viidesosa kerätyistä lukuvuosimaksuista.

Tähänastiset kokemukset lukuvuosimaksuista ovat olleet rohkaisevia. Ne ovat myönteisellä tavalla haastaneet korkeakouluja ja ne ovat lisänneet ketteryytämme. Maksujen perimisen kautta tietoisuus hakijoistamme ja heidän taustoitaa on lisääntynyt. Maksut on tietoisesti pidetty hyvin maltillisella tasolla, mikä on osittain vaikuttanut siihen, että maksujen aikaansaama hakijoiden vähentymisen oli ohimenevä ilmiö. Jatkossa kansallinen keskustelu suomalaisen koulutuksen hintamielikuvasta on varmasti paikallaan.

Apurahojen osalta järjestelmä kehittyi koko ajan. Kannustinvaikutus nopeaan valmistumiseen on jäämässä taka-alalle ja painopiste on yhä enenemässä määrin siirtymässä Suomeen jäämisen ja täällä työllistymisen tukemiseen. Tämä on tärkeä kansallinen tehtävä, jossa Haaga-Helia kokee voivansa olla osa menestyvän Suomen tulevaisuustarinaa.

Teemu Kokko, rehtori, toimitusjohtaja
Harri Hälvä, asiakuussuhdepäällikkö, lukuvuosimaksut

Aalto-yliopisto

Aalto on monialainen yliopisto, joka syntyi vuonna 2010 Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyessä. Opiskelijoita on lähes 20 000 ja henkilöstöä 4 500 neljällä eri toimipaikalla Espoossa, Mikkelissä, Helsingissä ja Kirkkonummella.

Aalto on noussut nopeasti yhdeksi maailman kansainvälisimmäksi yliopistoksi (sijalla 35. vuonna 2021). Aallossa opiskelee ja työskentelee noin 4 500 kansainvälistä toimijaa noin sadalla eri kansallisuudella. Tarjolla on yli 90 englanninkielistä maisteriohjelmaa ja 4 kandidaattiohjelmaa sekä kattava valikoima erilaisia yhteis-tutkinto- ja vaihto-ohjelmia. Lukuvuosimaksuvelvollisuuden piiriin kuuluvia opiskelijoita on noin 1 300.

Aallon lukuvuosimaksujärjestelmä on suunniteltu tukemaan yliopiston strategisia linjauksia parhaiden kansainvälisten opiskelijoiden rekrytoimiseksi kansainvälisesti kilpailukyisiin koulutusohjelmiin. Lähtökohtana on ollut avoin

ja opiskelijoita kannustava järjestelmä, joka tarjoaa yhtenäisen hinnoittelun kullekin tutkintotasolle, selkeän apurahajärjestelmän, yhdenmukaiset käytännöt, hyvät tukipalvelut ja toimivat viestintäkanavat sekä opiskelijoille että henkilökunnalle.

Lukuvuosimaksut ovat maisteriohjelmissä 15 000 €/vuosi ja kandidaattiohjelmissä 12 000 €/vuosi. Maksuhojennuksina tarjottavia apurahakategorioita on kolme: A (100 %), B (50 %) ja C (10 %), joista toistaiseksi käytössä vain kaksi ensimmäistä. Elinkustannusapurahoja on muutama, arvoltaan n. 7 000–9 000 €/vuosi.

Aallon apurahabudjetista päättää vuosittain vararehtori hakijamääriin perustuen. Ohjelmat ovat apurahoihin nähden yhdenvertaisessa asemassa ja päättävät itse, missä suhteessa tarjoavat 100 prosentin ja 50 prosentin maksuhojennuksia (annetun budjetin rajoissa). Opiskelijavalinnat tehdään akateemisin kriteerein ja apurahat jaetaan hakijoille samoilla kriteereillä. Noin kaksi kolmasosaa Aallon maksuvelvollisista opiskelijoista saa maksuhojennuksen.

Lukuvuosimaksujärjestelmää ohjaa Aallon lukuvuosimaksukäsikirja. Käytännön työstä vastaavat eri palveluiden suunnittelijat ja edustajat, joiden tukena toimivat palvelupäälliköt ja yksi yliopistotasoinen lukuvuosimaksujen asiantuntija. Opiskelijoiden ja henkilökunnan palaute on keskeinen osa lukuvuosimaksujärjestelmän kehitystyötä ja lukuvuosimaksujen vaikutuksista on haettu palautetta keskimäärin kerran vuodessa molemmista ryhmistä.

Kehitystä on tehty myös tietojärjestelmien osalta. Vuonna 2019 saatiin käyttöön lukuvuosimaksujen raportointi- ja seurantatyökalu. Valintajärjestelmän ja opintorekisterin lukuvuosimaksujen hallintaan liittyviä ominaisuuksia on kehitetty jatkuvasti. Järjestelmän tukena on tarkoitukseen räätälöity palvelusähköposti sekä opiskelijoille että henkilökunnalle. Tavoitteena ovat pitkälle automatisoidut ja käyttäjäystävälliset prosessit, joiden keskeiset viestintätarpeet on integroitu osaksi järjestelmää.

Apurahajärjestelmän uudistuksia on tehty vuosittain, mm. tutkintotasojen välisen siirtymän helpottamiseksi, ulkoisten partnerien mukaan saamiseksi, opiskelijoiden osallistamisen edistämiseksi ja apurahaportfolion parantamiseksi. Suomi-stipendi on tervetullut lisä apurahatarjontaan.

Aalto on ollut aktiivisesti mukana myös kansallisissa verkostoissa, kehityshankkeissa ja projekteissa. Osa lukuvuosimaksujen tuomista haasteista voidaan

ratkaista vain monitahoisella yhteistyöllä, lainsäädännön uudistuksilla ja palvelukulttuurin parannuksilla. Aallon osalta lukuvuosimaksujen käyttöönotto on saatu toimimaan hyvin ja kansallisen tason yhteistyö on ollut osa tätä onnistumista.

Toni Kaila, Asiantuntija, Oppimispalvelut

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Satakunnassa korkeakoulutusta järjestävät Satakunnan ammattikorkeakoulu, Diakonia ammattikorkeakoulu, Turun yliopisto (opettajakoulutuslaitos Raumalla) ja Porin yliopistokeskus. Englanninkielistä tutkintokoulutusta järjestää ainoastaan Satakunnan ammattikorkeakoulu. Satakunnan ammattikorkeakoulu on monialainen maakunnallinen korkeakoulu, joka toimii neljällä kampuksella ja neljässä kaupungissa: Porissa, Raumalla, Kankaanpäässä ja Huittisissa. Näissä englanninkielistä tutkintokoulutusta tarjotaan Porissa ja Raumalla.

Satakunnan ammattikorkeakoulua (SAMK) lähdettiin voimakkaasti kansainvälistämään 2010-luvun alkupuolella. Selkeät kansainvälistymisen tavoitteet kirjattiin SAMK Strategiaan 2016–2022. Kansainvälistymistä ohjasi kielteinen väestönkehitys ja tuleva osaajapula Satakunnassa ja Suomessa. Nuorten muutto muualta Suomesta korvaamaan pieneneviä ikäluokkia ei ollut enää realistista. Myös lukuvuosimaksujen käyttöönotto vauhditti investointia englanninkielisen tutkintokoulutuksen laajentamiseen. Vuonna 2016 SAMKilla oli kaksi englanninkielistä ammattikorkeakoulututkinto-ohjelmaa ja kaksi ylempää ammattikorkeakoulututkinto-ohjelmaa. Vuonna 2021 näitä oli yhdeksän ja neljä.

Strategiseksi tavoitteeksi asetettiin muun muassa seuraavat: yli 20 prosenttia aloituspaikoista englanninkielisissä ohjelmissa, koulutusviennin volyyymi yli puoli miljoonaa euroa ja yli 50 prosenttia hankkeiden määrästä oli kansainvälisiä. Sisäiselle kansainvälistymiselle ja osaamisen kehittymiselle asetettiin tavoitteet, kuten käynnistettiin henkilökunnalle englannin kielen valmennusohjelmat Teaching in English ja Working in English.

SAMK ei osallistunut lukuvuosimaksukokeiluun ja olimme uuden äärellä: uudet tutkinnot ja markkinat, tutkinnot myyntituotteena (lukuvuosimaksu), maksujen periminen (globaalitalous) sekä stipendijärjestelmän kehittäminen. Markkinoinnissa tulivat vastaan globaali kilpailu, koulutusagentit ja muut palvelujen

tarjoajat. Ensimmäiset sopimus pohjaiset agenttitoiminnot käynnistettiin vuonna 2019, koska kokemus oli osoittanut paikallisten toimijoiden tärkeyden. Sopimusten myötä kasvatettiin omaa tunnettavuutta ja osaamista koulutusvientimarkkinoilla. Lukuvuosimaksuilla olemme pystyneet kehittämään opiskelijapalveluja, kansainvälistä toimintaa ja osaamistamme korkeakoulun sisällä sekä ohjaamaan kertynyttä osaamista myös sidosryhmille.

SAMKin lukuvuosimaksuja korotettiin vuonna 2019. Vuotta myöhemmin otettiin käyttöön uusi stipendijärjestelmä. Taustalla oli kokemus hakijoiden tai heidän vanhempinsa ajattelutavasta, jonka mukaan korkeampi hinta on koulutuksen laadun tae. Lukuvuosimaksuja verrattiin USA:n, UK:n ja Australian hintoihin. Korotus oli silti maltillinen: maksut korotettiin 7 000–8 000 eurosta 9 500–10 500 euroon. Korotus ei ole näkynyt hakijoiden vähenemisenä, vaan päinvastoin hakijamäärä on tasaisesti kasvanut. Uudella stipendijärjestelmällä pyrimme tukemaan opiskelijoiden integroitumista alueelle muun muassa vahvistamalla suomen kielen osaamista. Kielen opetuksen tarjontaa on samalla kasvatettu. Yrityksille koulutusperäinen maahanmuutto tarjoaa hitaan rekrytoinnin kanavan, jossa opiskelijasta kasvaa kansainvälinen työntekijä alan osaamisen sekä kielen ja kulttuurin oppimisen myötä.

Laaja englanninkielinen tutkintokoulutustarjonta on lisännyt opiskelijoiden kansainvälisyyttä. Tällä hetkellä SAMKissa opiskelee 76 eri kansallisuutta. Kaksois- tutkintoneuvotteluja käydään usean partnerikorkeakoulun kanssa. Myös kansainvälistä henkilökuntaa on rekrytoitu. Ensimmäiset lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat valmistuvat vuonna 2022. Silloin näemme, miten hyvin onnistumme työllistämään valmistuneet ja pitämään heidät maakunnassa ja Suomessa. Osa haluaisi tehdä myös jatko-opintoja Suomessa. Kehitettävää riittää, mutta se on tehtävä talouden ja resurssien ehdoilla niin, että suomalaisen korkeakoulutuksen laatu säilyy.

Ari-Pekka Kainu, kansainvälisten asioiden päällikkö

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto on EU:n pohjoisin, kansallisesti ja kansainvälisesti johtava arktisen tutkimuksen ja osaamisen tiede- ja taideyliopisto. Lapin yliopistossa on noin 4 500 opiskelijaa ja lukuvuosimaksujen käyttöönoton aikana neljä kansainvälistä

maisteriohjelmia, joiden opiskelijoista 76 prosenttia tuli EU/Eta-alueen ulkopuolelta. Vuosittain valittavien uusien lukuvuosimaksuvelvollisten määrä on hieman pienentynyt lukuvuosimaksun käyttöönoton alkuun verrattuna, jolloin maksavia opiskelijoita oli 10–15.

Lukuvuosimaksun määrää päätettäessä teimme vertailua kansainvälisesti ja Lapin korkeakoulukonsernin sisällä. Lukuvuosimaksu asetettiin samansuuntaisesti Lapin ammattikorkeakoulun kanssa, ja suuruudeksi tuli 8 000 €/lukuvuosi kaikille kansainvälisille maisteriohjelmille. Lähtökohtana oli myös maksujärjestelmän ja -prosessin yksinkertaisuus.

Järjestelmällä on tavoiteltu kansainvälistymistä, koulutusten laadun ja houkuttelevuuden lisääntymistä sekä rahoituspohjan laajentamista. Lukuvuosimaksuista kertyviä tuloja ohjataan maisteriohjelmien laadun ja opiskelijarekrytoinnin kehittämiseen.

Alkuperäisessä apurahajärjestelmässä vuosina 2017–2019 vapautuksia maksusta myönnettiin hakumenestyksen perusteella kahdeksi vuodeksi kerrallaan, joista toinen vuosi myönnettiin, jos opinnot sujuivat odotetusti (55 op). Stipendin määrä pysyi opiskelijalle molempina vuosina samana. Vuonna 2017 kaikille valituille opiskelijoille myönnettiin vähintään 50 prosentin ja 2018 vähintään 25 prosentin vapautus. Järjestelmä suunniteltiin siten, että vuoden 2019 valinnoista alkaen täyden maksun maksavia opiskelijoita olisi 25 prosenttia.

Apurahajärjestelmä arviointiin vuonna 2018. Hakijoiden ja aloittaneiden määrät olivat laskeneet. Maksavien opiskelijoiden määrää vähensi myös se, että yksi kansainvälinen maisteriohjelma lopetti ja toinen ei järjestänyt sisäänottoa. Kilpailu kansainvälisistä opiskelijoista oli kiristynyt suomalaisten korkeakoulujen kesken, ja opiskelijamarkkinoinnin ja -rekrytoinnin merkitys korostui. Teimme vertailua suomalaisten yliopistojen apurahoista. Osassa oli otettu käyttöön elinkustannusstipendi, mikä ei kuitenkaan ollut Lapin yliopistossa mahdollista käynnissä olevan talouden tervehdyttämishojelman johdosta.

Kehitimme apurahajärjestelmää houkuttelevammaksi hakijamäärän kasvattamiseksi. Vuodesta 2019 alkaen kaikille lukuvuosimaksuvelvollisille on myönnetty vähintään 60 prosentin apuraha. Lisäksi kehitettiin kannustinjärjestelmä, jossa opiskelija voi saada toiselle vuodelle 100 prosentin apurahan 60 opintopistettä suorittamalla.

Lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen EU/Eta-alueen ulkopuolelta hakevien määrä on vähentynyt Lapin yliopistossa. Lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita on nyt vähemmän kuin käyttöönoton alussa. Tämä ei ole tavoitetilanne. Työskentelemme tavoitteellisesti opiskelijamarkkinoinnin lisäämiseksi ja uusien, houkuttelevien kansainvälisten ohjelmien rakentamiseksi. Kansainvälisten maisteriohjelmien määrille on asetettu myös konkreettisia tavoitteita.

Opiskelijoille lukuvuosimaksut tuovat paineita. Myös työ- ja harjoittelumahdollisuudet tuottavat haasteita. Lapissa opiskelijat työllistyvät hyvin matkailusektorin kausitöihin, mutta muilla aloilla mahdollisuuksia on vähän. Apurahajärjestelmä on tukenut opiskelijoiden elämisen mahdollisuuksia Lapissa. On tärkeää kehittää apurahajärjestelmää siten, että se myös vahvistaa opiskelijan sitoutumista ja pysyvää jäämistä Lappiin ja Suomeen.

Lukuvuosimaksu- ja apurahajärjestelmä on osa kokonaiskehittämistä, jossa jatkossa tarvitaan yhä selkeämpää profiilia ja kansainvälisesti houkuttelevaa brändiä. Tuoreessa Lapin yliopiston strategiassa kansainvälisyys on saanut keskeisen sijan ja sitä tuetaan Global+ -kehittämisohjelmalla.

Jaana Severidt, koulutusasiantuntija, Master School ULapland-koordinaattori
Merija Timonen, palvelujohtaja
Satu Uusiautti, koulutusvararehtori, Lapin yliopisto

4.1 Korkeakoulujen lukuvuosimaksut

Korkeakouluille vuonna 2020 suunnatun kyselyn mukaan lukuvuosimaksun suuruus vaihteli ammattikorkeakouluissa 4 000 euron ja 11 700 euron välillä. Yleisimmät yksittäiset maksut olivat 6 000 ja 8 000 euroa. Ammattikorkeakouluissa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa lukuvuosimaksu oli tyypillisesti hieman hintavampi kuin AMK-tutkinossa, joskin Humanistinen ammattikorkeakoulu oli hinnoitellut tutkinnot toisin päin. Yliopistoissa lukuvuosimaksut vaihtelivat 5 000 ja 18 000 euron välillä. Yleisimmät yksittäiset maksut olivat 8 000, 10 000 ja 12 000 euroa. Lisäksi yhteis- ja kaksois-tutkinto-ohjelmissa oli oma hinnoittelunsa.

Lukuvuosimaksun asettamisessa maksun suuruus ei ole missään korkeakoulussa täysin yksittäisen ohjelman päätettävissä, mutta korkeakouluissa ei myöskään kategorisesti päätetä yhtä maksua kaikille ohjelmille, mikäli ohjelmia on useita. Ensimmäisen ja toisen syklin tutkinnoille asetetaan tyypillisesti eri hinnat. Korkeakoulun tasolla usein määritellään tietty

maksuhaarukka tai muutama maksukategoria, johon ohjelmat voivat sovittaa omat lukuvuosimaksunsa. Maksuissa pyritään myös alakohtaiseen yhtenäisyyteen.

Lukuvuosimaksu peritään opiskelijalta yleensä yhdessä erässä lukuvuosittain. Maksuajankohdan suhteen aloittavat ja jatkavat opiskelijat muodostavat omat ryhmänsä, joihin sovelletaan eri käytäntöjä. Aloittavilla opiskelijoilla opiskelupaikan vastaanottaminen aika-
tauluttaa maksua: maksu suoritetaan ennen sitä, sen yhteydessä tai sen jälkeen. Jatkavien opiskelijoiden kohdalla korkeakoulut raportoivat erilaisia maksuajankohtia: edellisen lukuvuoden lopussa tai lukuvuosi-ilmoittautumisen yhteydessä.

Isoja rakenteellisia muutoksia lukuvuosimaksuihin liittyvissä käytännöissä ei ole havaittu, sillä korkeakoulut raportoivat vastaavia summia ja käytäntöjä myös vuoden 2018 kyselyssä. Toisaalta valtaosa korkeakouluista raportoi 2020 kyselyssä hioneensa maksuja tai niihin liittyviä käytäntöjä jollakin tavalla. Tilanne on korkeakouluille vielä uusi eikä vakiintuneita käytäntöjä ole, vaan järjestelmää muokataan saadun kokemuksen pohjalta.

Lukuvuosimaksuihin liittyviä muutoksia olivat:

- maksun suuruuden tarkistaminen (useammin korottaminen, mutta jossain tapauksissa myös laskeminen)
- muutokset maksuaikataulussa
- muutokset maksuerissä
- siirtyminen sähköiseen maksujen hallintajärjestelmään.

Koronapandemian takia oli noin puolessa korkeakouluja tehty muutoksia maksuihin tai niihin liittyviin käytäntöihin vuoden 2020 korkeakoulukyselyn mukaan. Opiskelijoille oli tarjottu mahdollisuutta maksaa useammassa erässä tai joustettu maksuajankohdassa. Muutama korkeakoulu raportoi myös alennuksesta maksussa tai lievennyksestä apurahan kriteereissä.

4.2 Korkeakoulujen apurahajärjestelmät

Korkeakouluilla on käytössä monia erilaisia apurahajärjestelmiä. Myös korkeakoulun sisällä on käytössä useita apurahakategorioita ja -tyyppisiä. Tyypillisesti apurahat ovat eri suuruisia vapautuksia lukuvuosimaksuista, esimerkiksi 100 prosentin (täysi vapautus lukuvuosimaksusta), 70 prosentin, 50 prosentin tai 25 prosentin vapautus maksusta.

Alle on koottu havaintoja korkeakoulujen apurahajärjestelmistä korkeakouluille 2020 suunnatun kyselyn pohjalta:

- Monella korkeakoululla on vapautuksen lisäksi erilaisia lisä- tai kannustinapurahanoja esimerkiksi nopeasta valmistumisesta ja suomen kielen taidosta. Nämä ovat usein euromäärältään vapautuksia pienempiä.
- Niin kutsuttu elinkustannusapuraha eli lukuvuosimaksua suurempi apuraha, joka kattaa maksun lisäksi myös Suomessa elämistä, ei kyselyvastausten perusteella ole suosittu. Vain kolme korkeakoulua raportoi tällaisesta. Elinkustannusapuraha myönnetään vain muutamalle opiskelijalle. Lisäksi kaksi korkeakoulua kertoo luopuneensa kyseisestä apurahasta.
- Aloittavat ja jatkavat opiskelijat muodostavat omat ryhmänsä, joihin sovelletaan eri menettelytapoja. Esimerkiksi ensimmäisen vuoden opiskelija ei saa vapautusta maksusta, vaan niitä myönnetään vasta seuraavasta vuodesta alkaen. Toisaalta raportoidaan käytännöstä, jossa kaikki ensimmäisen vuoden opiskelijat saavat automaattisesti jonkin suuruisen vapautuksen maksusta ja karsintaa tehdään seuraavista vuosista lähtien.
- Opiskelija hakee usein vapautusta lukuvuosimaksusta vain hakuvaiheessa ja se myönnetään kerralla useaksi vuodeksi. Vapautuksen/apurahan jatko on kuitenkin ehdollinen ja riippuu muun muassa opintomenestyksestä.
- Moni korkeakoulu raportoi niin kutsutusta early bird -hinnasta aloittaville opiskelijoille, jolloin hyvissä ajoin paikan vastaanottanut opiskelija saa suuremman vapautuksen maksusta. Tätä pidetään hyvänä käytäntönä, jolla opiskelija sitoutetaan paikan vastaanottamiseen. Early bird -hintaa tai -apuraha on yleinen erityisesti ammattikorkeakouluissa.
- Muita vapautuksen myöntämisen kriteereitä ensimmäisenä opiskeluvuotena voivat olla menestyminen haussa tai valinnassa, aikaisempi opintomenestys, motivaatio ja paikan vastaanottamisen todennäköisyys.
- Jatkavan opiskelijan apurahan tai vapautuksen kriteereitä ovat opintojen eteneminen, opintomenestys, opintosuoritukset sekä suomen kielen taito. Suomen kielen taito myöntökriteerinä on yleinen erityisesti ammattikorkeakouluissa.
- Yksikään korkeakoulu ei käytä opiskelijan taloudellista tilannetta tai tarvetta vapautuksen tai apurahan myöntöperusteena. Sen sijaan kaksi korkeakoulua kertoo luopuneensa tästä perusteesta.
- Kolme ammattikorkeakoulua kertoo palkitsevansa nopeaa valmistumista erillisellä apurahalla tai palauttamalla osan maksusta.
- Yhteis- ja kaksoistutkinto-ohjelmissa sekä Erasmus Mundus -ohjelmissä on omat, erilliset apurahakäytännöt.

Apurahat rahoitetaan lukuvuosimaksujen tuotolla. Kun apurahat ovat pääosin erisuuruisia vapautuksia eli alennuksia lukuvuosimaksuista, eikä raha varsinaisesti liiku, ei erillistä rahoituslähdettä tarvita. Pari korkeakoulua toi esille myös muita rahoituslähteitä apurahoille, kuten yksityiset lahjoitukset ja rahastot.

Lähes kaikki korkeakoulut raportoivat vuoden 2020 kyselyssä muuttaneensa apurahajärjestelmäänsä jollakin tavalla. Kyse ei ole välttämättä isoista rakenteellisista muutoksista vaan ennemminkin yksityiskohtien tarkistamisesta. Lukuvuosimaksujen tapaan myös apurahajärjestelmät ovat korkeakouluille uusi asia ja käytäntöjä muokataan kokemusten pohjalta. Muutoksista ei löydy yhtä selkeää linjaa, vaan korkeakouluissa on tehty erilaisia, osin keskenään vastakkaisiakin muutoksia.

Korkeakouluissa on vuoden 2020 kyselyn mukaan tehty tai suunnitteilla seuraavia muutoksia apurahajärjestelmään:

- Muutokset apurahakategorioissa tai -tyypeissä, kuten otettu käyttöön uusia apurahakategorioita tai -tyyppejä tai karsittu niitä.
- Muutokset apurahojen tai vapautusten suuruudessa. Apurahan pienentäminen aikaisemmasta on kyselyn perusteella yleisempää kuin apurahojen korottaminen. Tosin mainintoja korotuksistaakin löytyy. Apurahan pienentämisen yhteydessä on saatettu samalla muuttaa myöntökriteerejä siten, että useampi opiskelija saa apurahan.
- Muutokset siinä, kuinka moni saa apurahan tai vapautuksen eli määriä on lisätty tai vähennetty.
- Muutokset apurahan tai vapautuksen myöntöperusteissa. Erityisesti tuotiin esille suomen kielen taidon ottaminen apurahan tai vapautuksen perusteeksi sekä niin sanottu early bird -hintaa, jolloin varhainen opiskelupaikan vastaanotto tai maksun maksaminen on peruste suuremmalle vapautukselle. Lisäksi mainittiin opintomenestyksen tuominen apurahan tai vapautuksen kriteereihin sekä kannustavuuden lisääminen.
- Muutokset hakuajassa.
- Mahdollistettu apurahan siirtäminen.

Kehittämistavoitteena lukuvuosimaksuille ja apurahajärjestelmille korkeakoulut esittivät 2020 kyselyssä erityisesti selkeyden lisäämisen. Korkeakouluissa ei toivota sitä, että kaikilla olisi samankaltaiset käytännöt ja järjestelmät, vaan viestinnällistä selkeyttä, joka auttaisi järjestelmien hahmottamisessa ja kommunikoinnissa esimerkiksi kansainvälisessä opiskelijamarkkinoinnissa. Lisäksi toivottiin sähköisten järjestelmien kehittämistä maksujen käsittelyyn paremmin sopivaksi sekä opiskelijan tilanteen parempaa seurantamahdollisuutta järjestelmissä. Mahdollisuutta maksaa lukuvuosimaksu Opintopolku.fi-palvelussa opiskelijaksi ilmoittautumisen yhteydessä toivottiin. Selkeää kansallista rahoitusta apurahoihin ja kansallista stipendijärjestelmää toivottiin myös.

4.3 Opiskelijat korkeakoulun apurahan saajina

Valtaosa maksuvelvollisista opiskelijoista saa korkeakoululta jonkin suuruisen vapautuksen lukuvuosimaksusta tai apurahan (ks. taulukko 7). Vain neljä korkeakoulua ilmoitti korkeakoulukyselyssä 2020 myöntävänsä vapautuksia tai apurahoja harvemmalle kuin puolelle maksuvelvollisista opiskelijoista. Ylivoimaisesti eniten on korkeakouluja, joissa jopa yli 75 prosenttia opiskelijoista tai lähes kaikki saavat vapautuksen tai apurahan. Luokittelu perustuu korkeakoulujen kyselyssä antamiin avovastauksiin. Lisäksi neljästä korkeakoulusta raportoitii, että kaikki niiden maksuvelvolliset opiskelijat saavat osittaisen vapautuksen maksusta.

Taulukko 7. Korkeakoululta vapautuksen maksusta tai apurahan saavien osuus lukuvuosimaksuvelvollisista opiskelijoista (kysely korkeakouluille 2020)

Kuinka iso osa lukuvuosimaksuvelvollisista opiskelijoista saa korkeakoululta vapautuksen maksusta tai apurahan	Korkeakoulut
Yli 75 % lukuvuosimaksuvelvollisista tai "lähes kaikki"	18 korkeakoulua (Haaga-Helia, HAMK, JAMK, KAMK, Karelia, Lapin amk, Savonia, Seinäjoen amk, TAMK, VAMK, Jyväskylän yo, Itä-Suomen yo, Lapin yo, Oulun yo, Hanken, Taideyo, Tampereen yo, Vaasan yo)
50–74 % lukuvuosimaksuvelvollisista tai "noin puolet"	10 korkeakoulua (Arcada, Centria, XAMK, LAB, Metropolia, Satakunnan amk, Aalto, LUT, Turun yo, ÅA)
25–49 % lukuvuosimaksuvelvollisista	2 korkeakoulua (Novia, Helsingin yo)
Alle 25 % lukuvuosimaksuvelvollisista	2 korkeakoulua (Diakonia amk, Turun amk)
Yhteensä	32 korkeakoulua

Korkeakouluissa on tehty muutoksia myös sen suhteen, kuinka iso osa opiskelijoista saa vapautuksen tai apurahan. Tässäkin korkeakoulut vielä hakevat heille sopivia käytäntöjä. Viisi korkeakoulua mainitsi kasvattaneensa maksusta vapautuksen tai apurahan saajien määrää tai osuutta opiskelijoista, kaksi vähentäneensä. Samaan aikaan oli saatettu muuttaa myös vapautuksen tai apurahan suuruutta, jota on yleensä pienennetty.

Opiskelijat vahvistivat vapautusten ja apurahojen yleisyyden, sillä vuoden 2021 opiskelijakyselyssä selvä enemmistö eli 75 prosenttia maksuvelvollisista opiskelijoista kertoi saavansa täyden tai osittaisen vapautuksen (ks. taulukko 8).

Taulukko 8. Vapautuksen lukuvuosimaksusta saavat opiskelijat (kysely opiskelijoille 2021)

Maksuvelvollisten opiskelijoiden saama vapautus lukuvuosimaksusta	lkm (n)	%-osuus kyselyyn vastaajista
Täysi vapautus	222	22 %
Osittainen vapautus	518	53 %
Ei vapautusta	245	25 %
Yhteensä	985	100 %

Opiskelijoiden tyytyväisyys apurahaprosessiin jakaantui melko tasan tyytymättömän ja tyytyväisen välille. Hieman yli puolet (52 %) kertoi olevansa tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen. Yliopisto-opiskelijoiden vastauksissa korostuivat enemmän ääripäät, ja joukossa oli enemmän prosessiin erittäin tyytyväisiä, mutta myös enemmän täysin tyytymättömiä. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden mielipiteet sijoittuivat useammin keskivälille.

Opiskelijat antoivat apurahaprosessista eniten palautetta apurahojen saatavuutta koskien. Apurahoihin toivottiin korotuksia niin niiden suuruuteen, määrään kuin valikoimaan. Lisäksi apurahojen toivottiin kattavan yhdellä myöntökerralla pidempiä aikoja, kuten useamman lukuvuoden tai koko opiskeluajan. Toiveet apurahojen myöntämisen perusteista vaihtelivat, mutta kehittämisen tarvetta nähtiin etenkin apurahojen myöntöprosessin läpinäkyvyydessä, eli opiskelijat toivoivat selkeämpiä perusteita apurahojen myöntämiselle sekä yhtäläisiä mahdollisuuksia niiden hakemiseen.

There are too few chances of getting a scholarship.

It would be better if the scholarship can cover more than 2 years.

There is a lack of transparency about why someone is awarded a scholarship and why some others are not.

4.4 Lukuvuosimaksujen taloudellinen tuotto korkeakouluille

Korkeakoulujen lukuvuosimaksuista saamaa taloudellista tuottoa lähestyttiin korkeakoulukyselyssä 2020 bruttotuotto-käsitteen avulla. Tällä tarkoitetaan korkeakoulun saamaa kokonaistuloa, mikäli kaikki maksuvelvolliset opiskelijat maksaisivat täyden maksun ilman vapautuksia. Korkeakoulun opiskelijalle maksamat apurahat ja antamat vapautukset lukuvuosimaksuista pienentävät bruttotuottoa. Lisäksi lukuvuosimaksujen toimeenpano aiheuttaa korkeakouluille epäsuorasti myös muita kustannuksia esimerkiksi hallinnossa ja markkinoinnissa.

Alla olevaan taulukkoon 9 on koottu korkeakoulujen vastaukset maksujen bruttotuotosta sekä opiskelijoille myönnettyistä vapautuksista ja maksetuista apurahoista. Muita maksujen toimeenpanoon liittyviä kustannuksia ei ole esitetty taulukossa. Näiden tarkka arviointi on vaikeaa eikä niistä saatu kyselyssä luotettavaa kuvaa.

Taulukko 9. Lukuvuosimaksujen bruttotuotto korkeakoululle, korkeakoulun myöntämät vapautukset ja apurahat sekä näiden erotus lukuvuonna 2019–2020 (kysely korkeakouluille 2020)

	Bruttotuotto lukuvuosimaksuista (= tulo, jonka korkeakoulu saisi, jos kaikki maksuvelvolliset maksaisivat täyden maksun ilman vapautuksia)	Myönnetyt vapautukset ja apurahat	Korkeakoululle vapautusten ja apurahojen jälkeen jäävä tuotto (= bruttotuotto miinus myönnetyt vapautukset ja apurahat)
Minimi	0 €	0 €	-73 750 €
Maksimi	16 131 000 €	12 158 000 €	3 973 000 €
Mediaani	531 000 €	275 250 €	204 750 €
Keskiarvo	1 222 112 €	815 847 €	406 265 €
Kaikki korkeakoulut yhteensä	42 773 929 €	28 554 642 €	14 219 287 €

Korkeakoulujen välillä on suuria eroja lukuvuosimaksujen bruttotuotossa: pienin ilmoitettu summa oli 0 euroa, eli korkeakoululla ei ollut lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita lainkaan, ja suurin 16 miljoonaa euroa. Keskimääräinen (mediaani) lukuvuosimaksujen bruttotuotto oli lukuvuonna 2019–2020 yli 500 000 euroa per korkeakoulu. Myös opiskelijoille myönnettyjen vapautusten ja maksettujen apurahojen määrä vaihteli suuresti eri korkeakoulujen välillä.

Taulukon oikeanpuoleisessa sarakkeessa tarkastellaan bruttotuoton ja myönnettyjen vapautusten ja apurahojen erotusta eli kuinka paljon korkeakoululle jäi tuottoa vapautusten ja apurahojen jälkeen. Pienimmillään tämä on miinusmerkkinen, sillä kaksi yliopistoa raportoi myöntävänsä vapautuksia ja apurahoja yli bruttotuoton. Suurimmillaan korkeakoulun tuotto oli lähes 4 miljoonaa euroa ja keskimäärin (mediaani) noin 200 000 euroa korkeakoulua kohden. Korkeakoulujen vastausten perusteella niiden yhteenlaskettu tuotto lukuvuosimaksuista oli lukuvuonna 2019–2020 noin 14 miljoonaa euroa.

Vapautusten ja apurahojen lisäksi korkeakoulut raportoivat lukuvuosimaksujen käyttöönotosta aiheutuvan muita kuluja pienimmillään 4 000 euroa ja suurimmillaan 1 800 000 euroa. Näitä ei ole esitetty taulukossa yllä. Mukaan on korkeakoulusta riippuen laskettu muun muassa markkinointikuluja, palkkakuluja, hallintokuluja ja sähköisten järjestelmien kehittämiskuluja. On kuitenkin vaikea erotella, mitkä kulut liittyvät suoraan lukuvuosimaksujen käyttöönottoon, joten maksujen täydestä taloudellisesta rasituksesta korkeakouluille on vaikea saada kattavaa kuvaa.

Korkeakoulujen lukuvuosimaksuista saamat tulot ovat parissa vuodessa moninkertaistuneet, sillä myös maksuvelvollisten opiskelijoiden määrä on kasvanut ja kasvaa edelleen. Edellisessä korkeakoulukyselyssä lukuvuoden 2017–2018 yhteenlasketuksi tuotoksi arvioitiin runsaat 3 miljoonaa euroa (kaikki korkeakoulut yhteensä). Kyselyt eivät tosin ole tässä keskenään vertailukelpoisia, sillä vuonna 2018 moni ei vielä osannut arvioida tuottoa eikä vastauksista selviä, mitä kuluja oli laskettu mukaan. Korkeakoulut itse arvioivat vuoden 2020 kyselyssä, että niiden lukuvuosimaksuista saama tuotto on kasvanut ajan myötä, samalla kun lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita on tullut aikaisempaa enemmän.

4.5 Lukuvuosimaksuista saadun tuoton käyttö korkeakoulussa

Iso osa lukuvuosimaksujen mahdollisesta bruttotuotosta käytetään vapautuksiin maksuista ja apurahojen maksuun. Selvä enemmistö korkeakouluista (21 korkeakoulua) ilmoitti vuoden 2020 kyselyssä käyttävänsä vähintään puolet lukuvuosimaksujen bruttotuotosta vapautuksiin ja apurahoihin (ks. taulukko 10). Ammattikorkeakoulut ja yliopistot erosivat tässä toisistaan. Yliopistoissa jaettiin keskimäärin isompi osa bruttotuotosta opiskelijoille. Kaikissa yliopistoissa vähintään puolet maksujen bruttotuotoista meni vapautuksiin ja apurahoihin. Ammattikorkeakouluissa näin oli kolmasosassa.

Taulukko 10. Korkeakoulujen vapautuksiin ja apurahoihin käyttämä osuus bruttotuotosta (kysely korkeakouluille 2020)

Kuinka iso osa maksujen bruttotuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahoihin	Korkeakoulut
Alle 25 % bruttotuotosta	6 korkeakoulua (Centria, Diakonia, Haaga-Helia, Laurea, Novia, Turun amk)
25–49 % bruttotuotosta	7 korkeakoulua (Arcada, Karelia, Hämeen amk, XAMK, KAMK, LAB, OAMK)
50–74 % bruttotuotosta	11 korkeakoulua (Helsingin yo, Jyväskylän yo, Taideyo, Vaasan yo, JAMK, Metropolia, Savonia, Satakunnan amk, Seinäjoen amk, TAMK, VAMK)
75 % tai yli bruttotuotosta	10 korkeakoulua (Aalto, Itä-Suomen yo, Lapin yo, LUT, Oulun yo, Hanken, Tampereen yo, Turun yo, Åbo Akademi, Lapin amk)

Korkeakoulujen erilaisten käytäntöjen siinä, kuinka iso osa maksujen bruttotuotosta jätetään muuhun käyttöön kuin vapautuksiin ja apurahoihin, voi ajatella heijastavan taustalla olevia erilaisia tavoitteita lukuvuosimaksu- ja apurahajärjestelmälle. Voidaan miettiä, halutaanko avokäisellä apurahapolitiikalla varmistaa, että korkeakouluun saadaan riittävästi opiskelijoita, vai haetaanko lukuvuosimaksuista ennemminkin lisärahoitusta ja taloudellista tuottoa pitämällä apurahat ja vapautukset pieninä. Näin hahmoteltuna korkeakoulujen apurahapolitiikat voi jäsentää kolmeen perustyyppiin taulukossa 11 esitetyn jaottelun mukaisesti. Vaikka korkeakouluja voi karkeasti sijoittaa eri tyyppeihin, on kyse ennemminkin toimintamallien tyypittelystä.

Taulukko 11. Korkeakoulujen apurahapolitiikan perustyytit

Opiskelijoiden houkutteluun panostaminen	Avokätinen apurahapolitiikka. Vapautukset tai apurahat ovat keskeinen keino opiskelijoiden houkuttelussa ja sitouttamisessa korkeakouluun. Vapautukset tai apurahat ovat suuria tai niitä myönnetään monelle. Yli 75 prosenttia maksujen mahdollisesta bruttotuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahiin ja vain pieni osa jää korkeakoululle muuhun käyttöön. (10 korkeakoulua.)
Taloudellisen tuoton hakeminen	Tiukka apurahapolitiikka. Vapautukset tai apurahat ovat maltillisia tai niitä tarjotaan harvalle. Vain pieni osa (alle 25 %) maksujen bruttotuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahiin. Taloudellisen lisäresurssin korkeakoulun käyttöön keskeistä. (6 korkeakoulua.)
Opiskelijoiden houkuttelun ja taloudellisen tuoton välillä tasapainottelu	Apurahapolitiikka on avokätisen ja tiukan välimaastossa, molempia käytössä. Tähän ryhmään asettuu suurin osa korkeakouluista.

Sillä kuinka iso osa lukuvuosimaksujen bruttotuotosta käytetään korkeakoulussa vapautuksiin ja apurahiin ei ole selkeää yhteyttä siihen, kuinka isolle osalle maksuvelvollisista opiskelijoista vapautuksia ja apurahoja myönnetään. Korkeakoulu voi päätyä isompaan tuottokertymään myöntämällä (pieniä) vapautuksia tai apurahoja usealle maksuvelvolliselle ja päinvastoin.

Ristiintaulukoimalla nämä kaksi muuttujaa (kuinka iso osa bruttotuotosta käytetään vapautuksiin tai apurahiin ja kuinka iso osa maksuvelvollisista opiskelijoista saa vapautuksen tai apurahan) saadaan taulukossa 12 esitetyllä tavalla neljä erilaista käytäntöä apurahojen ja vapautusten maksamisessa. Korkeakouluista voi löytää esimerkkejä kaikista näistä.

Taulukko 12. Eri käytännöt vapautusten ja apurahojen myöntämisessä

Avokätiset apurahan myöntäjät: valtaosa maksuvelvollisista opiskelijoista saa vapautuksen tai apurahan ja iso osa maksujen bruttotuotosta menee niihin. Yleisin käytäntö korkeakouluissa.	Kaikille vähän apurahoja: valtaosa maksuvelvollisista saa vapautuksen tai apurahan, mutta vain alle puolet maksujen bruttotuotosta ohjautuu takaisin opiskelijoille.
Harvemmalle isoja apurahoja: pienempi osa maksuvelvollisista opiskelijoista saa vapautuksen tai apurahan, mutta valtaosa maksujen bruttotuotosta käytetään niihin.	Harvemmalle ja pieniä apurahoja: Pienempi osa maksuvelvollisista saa vapautuksen tai apurahan ja alle puolet maksujen bruttotuotosta käytetään niihin.

Korkeakoulukyselyn 2020 mukaan valtaosassa korkeakouluista käytetään maksuista saatua tuottoa muuhunkin kuin apurahojen ja vapautusten maksamiseen. Osa vastaajista kertoi, että tuottoa ohjataan maksullisten ohjelmien käyttöön, niiden kehittämiseen ja kustannuksiin. Osa muotoili asian siten, että tuotto ohjataan kyseisten tiedekuntien tai yksiköiden käyttöön tarkentamatta mihin siellä. Osa kertoi käyttävänsä tuottoa opetuksen, palveluiden, markkinoinnin ja hallinnon kehittämiseen. Lisäksi parista korkeakoulusta kerrottiin, että tuotto menee korkeakoulun normaaliin toimintaan tai että lukuvuosimaksujen tuoton käyttöä ei erikseen seurata.

4.6 Lukuvuosimaksujen taloudellinen kannattavuus korkeakoulujen näkökulmasta

Kysymys lukuvuosimaksujen käyttöönoton taloudellisesta kannattavuudesta jakaa korkeakoulukenttää (ks. taulukko 13). Puolet on sitä mieltä, että maksujen käyttöönotto on taloudellisesti kannattavaa, toinen puoli sitä mieltä, että ei ole. Myönteistä kantaa perustellaan sillä, että lukuvuosimaksut ovat tuoneet lisäresurssia korkeakouluille ja tuotot ovat kuluja suuremmat. Kielteistä kantaa perustellaan maksujen aiheuttamalla työmäärällä, eikä maksuista saatava tuotto riitä kattamaan kuluja. Osa kielteisesti vastanneista näki maksujen taloudellisen merkityksen vähäisenä esimerkiksi maksuvelvollisten opiskelijoiden pienen määrän johdosta.

Kokemus maksujen taloudellisesta kannattavuudesta on yhteydessä korkeakoulusektoriin: ammattikorkeakouluissa koetaan yliopistoja useammin lukuvuosimaksut kannattaviksi. 14 ammattikorkeakoulua 22:sta piti maksujen käyttöönottoa taloudellisesti kannattavana, yliopistoista vain kaksi.

Kokemus maksujen taloudellisesta kannattavuudesta on yhteydessä apurahapolitiikan perustyyppiin eli siihen, kuinka iso osa maksujen bruttotuotosta käytetään vapautuksiin tai apurahoihin. Enemmistö opiskelijoiden houkutteluun panostavista korkeakouluista piti lukuvuosimaksuja taloudellisesti kannattamattomina, ja enemmistö taloudellista tuottoa hakevista korkeakouluista piti maksuja taloudellisesti kannattavina. Jälkimmäinen ryhmä on tosin pieni. Lisäksi moni korkeakoulu sijoittuu välimaastoon, jossa ei selkeästi painoteta joko opiskelijoiden houkuttelua tai taloudellista tuottoa.

Taulukko 13. Kokemus lukuvuosimaksujen taloudellisesta kannattavuudesta apurahapolitiikan tyyppin mukaan (kysely korkeakouluille 2020)

	Lukuvuosimaksujen käyttöönotto on taloudellisesti kannattavaa	Lukuvuosimaksujen käyttöönotto ei ole taloudellisesti kannattavaa
Opiskelijoiden houkutteluun panostavat. Yli 75 prosenttia maksujen mahdollisesta bruttotuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahoihin ja vain pieni osa muuhun käyttöön.	2 korkeakoulua (Oulun yo, Lapin amk)	8 korkeakoulua (Aalto, Itä-Suomen yo, Lapin yo, LUT, Hanken, Tampereen yo, Turun yo, Åbo Akademi)
Opiskelijoiden houkuttelun ja taloudellisen tuoton välillä tasapainottelevat. Muuhun käyttöön kuin vapautuksiin tai apurahoihin jää maksujen potentiaalisesta bruttotuotosta ”jotain siltä väliltä”, 25–75 prosenttia.	11 korkeakoulua (Arcada, Karelia, HAMK, LAB, OAMK, JAMK, Metropolia, Savonia, TAMK, Vaasan amk, Helsingin yo)	5 korkeakoulua (XAMK, Seinäjoen amk, Jyväskylän yo, Taideyo, Vaasan yo)
Taloudellista tuottoa hakevat. Alle 25 prosenttia maksujen potentiaalisesta tuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahoihin ja suuri osa muuhun käyttöön.	3 korkeakoulua (Centria, Haaga-Helia, Laurea)	2 korkeakoulua (Novia, Turun amk)

Kaiken kaikkiaan suhde apurahojen myöntämisen ja maksujen taloudellisen kannattavuuden välillä on monimutkainen, sillä maksut ovat mahdollisuus kasvattaa rahoituspohjaa, mutta toisaalta apurahat ja maltilliset lukuvuosimaksut ovat myös keino houkuttaa opiskelijoita korkeakouluun. Lisäksi lukuvuosimaksuista koituu muitakin kustannuksia kuin vapautukset ja apurahat.

Korkeakoulujen vastauksissa painotettiin lisäksi, ettei järjestelmän kannattavuutta voi tarkastella pelkästään taloudellisesta näkökulmasta, kuten kyselyssä tehtiin. On otettava myös huomioon, miten maksut vaikuttavat maakuvaan, millaisia opiskelijoita tänne saadaan sekä kuinka opiskelijat integroituvat Suomeen.

4.7 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto on vielä uusi asia, eikä korkeakouluissa ole kehittynyt vakiintuneita käytäntöjä maksuihin ja apurahajärjestelmiin. Korkeakouluissa on tehty ja tehdään edelleen monenlaisia muutoksia käytäntöihin ja eri korkeakouluissa myös keskenään vastakkaisia muutoksia. Moninaisten ja muuttuvien käytäntöjen takia maksuihin ja apurahoihin liittyy myös tiettyä viestinnällistä sekavuutta. Järjestelmää on vaikea kommunikoida selkeästi, mikä voi häiritä esimerkiksi kansainvälisessä markkinoinnissa.

Yhtenäistä yleiskuvaa Suomen korkeakoulujen apurahakäytännöistä ei ole helppo antaa. Pääosin korkeakoulujen apurahat ovat kuitenkin eri suuruisia vapautuksia lukuvuosimaksuista, minkä lisäksi osa korkeakouluista myöntää erillisiä lisä- tai kannustinapurahoja. Elinkustannusapuraha ei ole yleisesti käytössä. Usea korkeakoulu erityisesti ammattikorkeakoulusektorilla on ottanut käyttöön uusien opiskelijoiden kohdalla niin sanotun early bird -hinnoittelun, jolloin hyvissä ajoin paikan vastaanottanut saa isomman vapautuksen. Samoin jatkavien opiskelijoiden kohdalla useampi ammattikorkeakoulu on ottanut suomen kielen taidon vapautuksen tai apurahan myöntökriteeriksi. Näitä korkeakoulut pitävät hyvinä käytäntöinä. Yleisemminkin suunta on kannustavuuden lisäämiseen apurahojen myöntökriteerinä, niin että esimerkiksi opintomenestyksestä tai kielitaidosta palkitaan. Opiskelijan taloudellista tilannetta tai tarvetta apurahalle ei käytetä myöntöperusteena.

Tyypillisenä käytäntönä läpi korkeakoulukentän on, että jonkin suuruinen vapautus maksusta tai apuraha myönnetään isolle osalle maksuvelvollisista opiskelijoista. Harvinaista on jo sekin, että vain alle puolet maksuvelvollisista saa vapautuksen. Joissakin korkeakouluissa kaikki maksuvelvolliset saavat automaattisesti osittaisen vapautuksen.

Korkeakoulujen lukuvuosimaksuista saamat tulot ovat kasvaneet parissa vuodessa. Kasvu on ymmärrettävää, sillä myös maksuvelvollisten opiskelijoiden määrä on maksujen käyttöönoton jälkeen selvästi kasvanut. Tulojen voi myös odottaa kasvavan jatkossa, sillä monessa korkeakoulussa panostetaan rekrytointiin ja maksuvelvollisten opiskelijoiden määrä on kasvussa. Tosin poikkeuksiakin korkeakoulujen joukossa on tässä suhteessa. Lukuvuonna 2019–2020 korkeakoulut saivat yhteensä tuottoa lukuvuosimaksuista noin 14 miljoonaa euroa. Summa perustuu korkeakoulujen kyselyvastauksiin ja se on saatu vähentämällä bruttotuotosta eli maksujen potentiaalisesta tuotosta, mikäli kaikki maksuvelvolliset opiskelijat maksaisivat täyden maksun, korkeakoulujen myöntämät vapautukset ja maksamat apurahat.

Korkeakoulut käyttävät ison osan lukuvuosimaksujen potentiaalisesta bruttotuotokertymästä vapautuksiin ja apurahoihin. Keskimäärin yli puolet maksujen bruttotuotosta ohjautuu takaisin opiskelijoille vapautuksina ja apurahoina. Erityisesti yliopistoissa merkittävä osa lukuvuosimaksujen potentiaalisesta tuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahoihin. Korkeakoulukentältä voi hahmottaa taulukossa 14 esitetyllä tavalla erilaisia apurahapolitiikan tyyppejä sen mukaan, kuinka vahvasti niissä painottuu opiskelijoiden houkuttelu anteliaalla apurahapolitiikalla ja taloudellisen tuoton saaminen korkeakoululle.

Taulukko 14. Korkeakoulujen apurahapolitiikan eri perustyyppit

Korkeakoulujen apurahapolitiikan eri tyyppiä	Tunnuspiirteitä
Opiskelijoiden houkutteluun panostaminen	Avokätinen apurahapolitiikka, vapautukset tai apurahat ovat suuria tai niitä myönnetään monelle. Apurahat ja vapautukset keskeinen keino opiskelijoiden houkuttelussa ja sitouttamisessa. Valtaosa maksujen potentiaalisesta bruttotuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahiin ja vain pieni osa jää muuhun käyttöön.
Taloudellisen tuoton hakeminen	Tiukka apurahapolitiikka, maltilliset apurahat tai niitä tarjotaan harvalle. Taloudellisen lisäresurssin saaminen korkeakoululle keskeistä. Vain pieni osa maksujen bruttotuotosta käytetään vapautuksiin ja apurahiin ja valtaosa jää muuhun käyttöön.
Opiskelijoiden houkuttelun ja taloudellisen tuoton välillä tasapainottelu	Apurahapolitiikka on avokätisen ja tiukan välimaastossa, molempia käytössä.

Kysymys siitä, onko lukuvuosimaksujen käyttöönotto taloudellisesti kannattavaa, jakaa korkeakoulukentän. Myönteistä kantaa perustellaan sillä, että maksuista on saatu lisäresurssia toimintaan ja tulot ylittävät menot. Kielteistä kantaa perustellaan sillä, että kulut ovat tuottoja suuremmat, työmäärä suuri tai maksujen taloudellinen merkitys korkeakoululle ylipäätään pieni, esimerkiksi vähäisen opiskelijamäärän takia.

Ammattikorkeakouluissa maksuja pidetään yliopistoja useammin taloudellisesti kannattavana. Apurahapolitiikassaan opiskelijoiden houkuttelua painottavat korkeakoulut kokevat maksut taloudellisesti kannattamattomina, ja apurahapolitiikassaan taloudellista tuottoa korostavat korkeakoulut puolestaan kokevat maksut taloudellisesti kannattavina, mutta päinvastaisiakin kokemuksia löytyy. Monenlaisilla toimintamalleilla voi päätyä kokemaan lukuvuosimaksujen käyttöönoton taloudellisesti kannattavaksi tai kannattamattomaksi.

Lukuvuosimaksujen, apurahojen myöntämisen ja taloudellisen tuoton välinen suhde on monimutkainen. Maksut ovat mahdollisuus kasvattaa korkeakoulun rahoituspohjaa, mutta toisaalta apurahat ja maltillinen lukuvuosimaksu ovat myös tärkeä keino houkuttaa maksuvelvollisia opiskelijoita korkeakouluun. Tätä kokonaisuutta korkeakouluissa ratkotaan eri lähtökohdista. Osa painottaa enemmän opiskelijoiden houkuttelua, osa taas enemmän taloudellista tuottoa.

Lisäksi maksujen todellisten kustannusten ja korkeakoululle tuoman lisäresurssin arviointi on vaikeaa, sillä maksujen toimeenpanosta aiheutuu korkeakouluille muitakin kustannuksia kuin apurahat ja myönnettyt vapautukset. Hallinnollisia kuluja ja markkinointipanostuksia on usein vaikea eritellä.

Osassa korkeakouluista koetaan, että maksu- ja apurahapolitiikan painopisteen tulisi olla muissakin seikoissa kuin taloudellisissa kysymyksissä, kuten siinä, millaisia opiskelijoita maahan saadaan ja kuinka he integroituvat. Ei ole yksiselitteistä mallia sille, millaisilla maksu- ja apurahakäytännöillä päästään haluttuun lopputulokseen.

Kehittämisehdotukset:

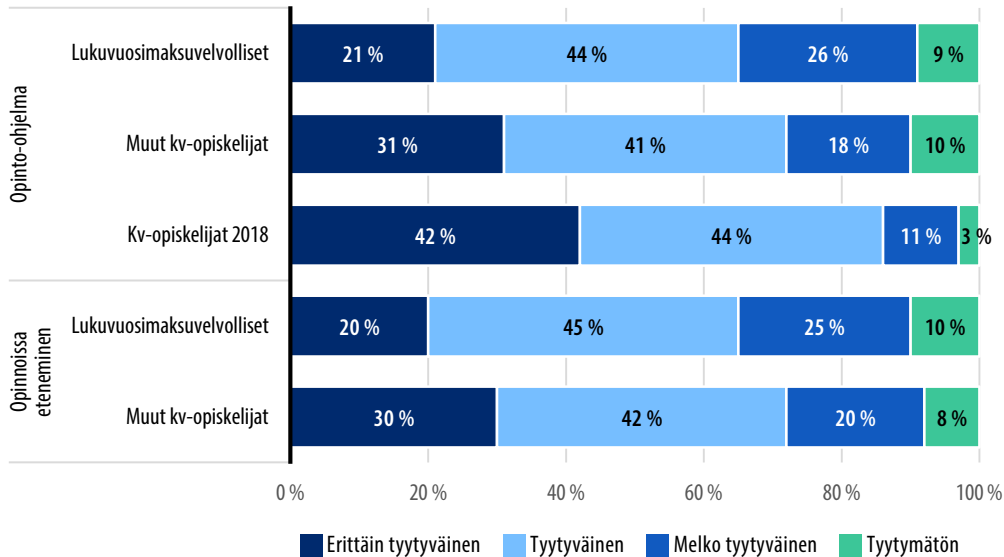
9. *Työryhmä pitää toimivana, että lukuvuosimaksuja koskeva lainsäädäntö jättää korkeakouluille päätösvallan lukuvuosimaksujen suuruuden ja apurahajärjestelmien käytäntöjen osalta. Korkeakoulujen tulee omassa päätöksenteossään varmistaa, että lukuvuosimaksujen ja apurahojen kokonaisuus toimii siten, että lukuvuosimaksuilla katetaan koulutuksen kustannuksia ja saadaan laajempi rahoituspohja korkeakoulujen käyttöön kansainvälistymisen edistämiseksi lainsäädännön tavoitteiden mukaisesti.*
10. *Lukuvuosimaksuja ja apurahoja koskevan tiedon tulisi olla helposti ja oikea-aikaisesti hakijoiden ja muiden kiinnostuneiden saavutettavissa korkeakouluista ja keskitetyistä palveluista.*
11. *Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi kokemukset yliopistojen yhteisen yhtenäisiin käytäntöihin perustuvan apuraha- ja markkinointityökalun Suomi-stipendin kehittämisestä sopimuskaudella 2021–2024. Arvioinnin pohjalta tehdään ratkaisut korkeakoulujen omia apurahajärjestelmiä täydentävän kansallisen apurahaohjelman tarpeesta ja mahdollisesta jatkokehittämisestä suomalaisen korkeakoulujen globaalin kiinnostavuuden lisäämiseksi.*
12. *Opetus- ja kulttuuriministeriö kehittää yhdessä korkeakoulujen kanssa lukuvuosimaksuihin ja apurahoihin liittyvää tietopohjaa. Tiedonkeruun kehittämisen yhteydessä jatketaan yhteistä käsitteiden määrittäytystä.*

5 Opiskelu suomalaisessa korkeakoulussa ja tukipalvelut

5.1 Opinnot ja opiskelu

Lukuvuosimaksuvelvollisuus heijastuu opiskelijan kokemukseen opinnoistaan. Maksuvelvolliset opiskelijat suhtautuivat vuoden 2021 opiskelijakyselyssä muita ulkomaalaisia opiskelijoita kriittisemmin sekä omaan opinto-ohjelmaansa että omaan etenemiseensä opinnoissa (ks. kuvio 11). Kuitenkin valtaosa myös maksuvelvollisista opiskelijoista oli tyytyväisiä. Yliopistossa opiskelevat olivat keskimäärin hieman useammin tyytyväisiä opintoihinsa kuin ammattikorkeakoulussa opiskelevat.

Kansainvälisten opiskelijoiden tyytyväisyys opinto-ohjelmaansa on heikentynyt kahdessa vuodessa. Vastaava kysymys esitettiin myös vuoden 2018 opiskelijakyselyssä ja silloin selvästi useampi oli ohjelmaansa tyytyväinen. Tyytyväisyyden väheneminen johtuu ainakin osittain koronapandemiasta, jonka keskellä jälkimmäinen kysely tehtiin. Pandemia sai korkeakouluja sulkemaan kampuksiaan ja siirtämään opetusta etänä tapahtuvaksi. Opiskelijoiden kommentit avovastauksissa kertoivat, että moni oli kokenut kasvokkaisten kohtaamisten ja tapahtumien puuttumisen raskaana. Tyytyväisyyden vähenemiseen on suhtauduttava vakavasti, sillä moni pandemia-ajan käytäntö jäänee pysyväksi tai yleistyy. Siksi on tarpeen kuunnella, miten ne palvelevat opiskelijoiden tarpeita. Myös suomalaisopiskelijat ovat kokeneet kasvokkaisten tapaamisten puuttumisen raskaana, joten kyse ei ole vain ulkomaalaisia koskevasta asiasta.

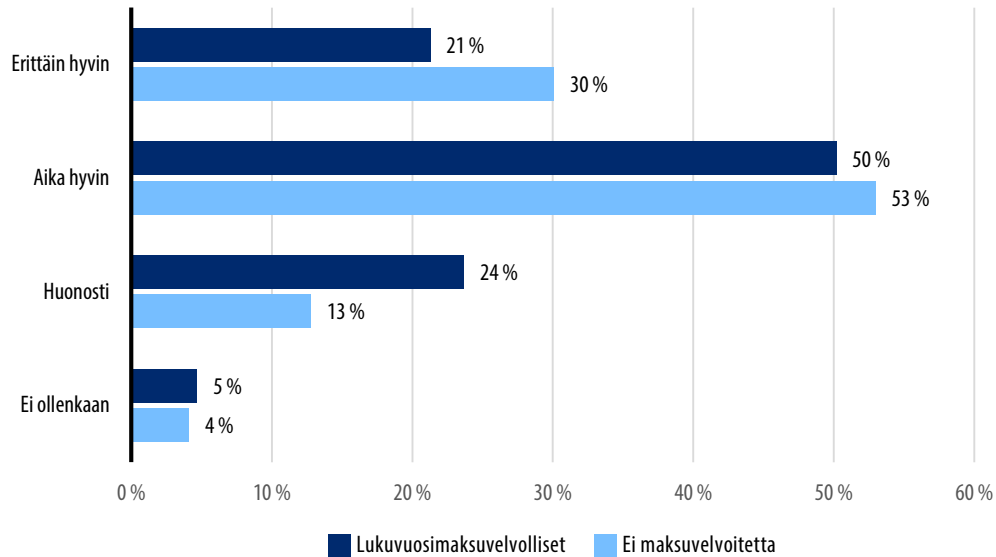
Kuvio 11. Tyytyväisyys opinto-ohjelmaan ja opinnoissa etenemiseen (kysely opiskelijoille 2021)

Jonkinlaisesta kriittisyydestä opintoihin kansainvälisten opiskelijoiden keskuudessa kertoo myös Eurostudent-opiskelijatutkimuksen havainto, jonka mukaan kansainväliset opiskelijat suosittelisivat nykyistä koulutusohjelmaansa muille hieman harvemmin kuin suomalaisopiskelijat. Ero ei tosin ole kovin suuri. (Saari ym. 2020, 58.)

Eurostudent-opiskelijatutkimuksen mukaan kansainvälisten opiskelijoiden opinnot sujuvat kuitenkin hyvin suomalaisopiskelijoihin verrattuna: he raportoivat suomalaisopiskelijoihin harvemmin opintoja viivästyttäviä tekijöitä. Haasteet toimeentulossa ovat heillä ja erityisesti maksuvelvollisilla opiskelijoilla kuitenkin yleisempiä kuin suomalaisilla. Toimeentulovaikeuksista raportoi joka viides kansainvälinen opiskelija ja joka neljäs maksuvelvollinen opiskelija. (Saari ym. 2020, 50.) Maksuvelvollisuus lisää taloudellista painetta opintojen aikana, mikä voi heijastua myös paineina opiskelussa.

Lukuvuosismaksuvelvolliset opiskelijat suhtautuvat muita ulkomaalaisia opiskelijoita kriittisemmin myös opinto-ohjelmansa tarjoamiin työllistymisnäkömiin vuoden 2021 opiskelijakyselyn mukaan (ks. kuvio 12). Tosin jälleen valtaosa kokee nykyisten opintojensa auttavan ainakin melko hyvin tulevassa työllistymisessä. Eurostudent-opiskelijakyselyn mukaan kansainväliset opiskelijat uskovat suomalaisopiskelijoihin vahvemmin tutkinnon työllistävyyteen kansainvälisillä työmarkkinoilla, mutta vähemmän tutkinnon työllistävyyteen Suomessa (Saari ym. 2020, 45).

Kuvio 12. Maksuvelvollisten opiskelijoiden näkemykset siitä, kuinka hyvin nykyiset opinnot auttavat työllistymään (kysely opiskelijoille 2021)

Maksuvelvollisia opiskelijoita pyydettiin vuoden 2021 kyselyssä arvioimaan myös kokonaisuudessaan, onko heidän tutkinto-ohjelmansa lukuvuosimaksun arvoisen (ks. kuvio 13). Näin mitattuna suomalainen korkeakoulutus ei saanut erityisen hyviä arvioita, sillä vain 15 % opiskelijoista piti ohjelmaansa täysin maksun arvoisena. Toisaalta valtaosa vastaajista koki opinto-ohjelmansa ainakin jossain määrin maksun arvoiseksi. Yliopisto-opiskelijat olivat keskimäärin hieman tyytyväisempiä kuin ammattikorkeakouluopiskelijat. Avovastauksissa opiskelijat toivat esiin epäilyksensä siitä, saivatko he rahoilleen riittävästi vastinetta muihin vaihtoehtoihin verrattuna, ja etenkin koulutuksen aikaiset ja jälkeiset työllistymisnäkymät mainittiin usein.

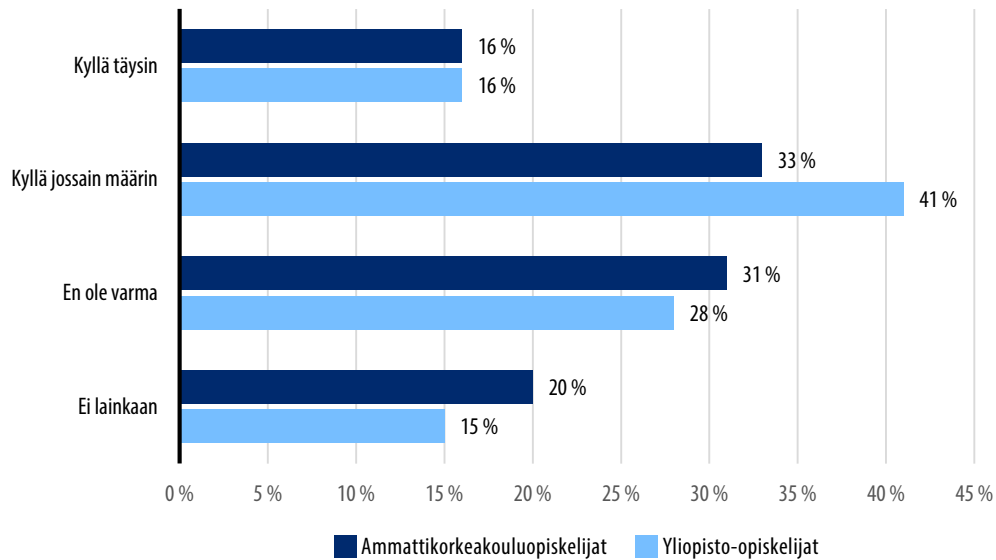
The programme is really good but the tuition fee is the highest among other universities in the europe.

Tuition fee is too high for the amount of services the university provides.

For international students, the chances to work in Finland after graduation is relatively low.

No guarantee of finding any work after putting a lot of money, effort and time for studying.

Kuvio 13. Maksuvelvollisten opiskelijoiden arviot siitä, onko heidän tutkinto-ohjelmansa lukuvuosimaksun arvoinen (kysely opiskelijoille 2021)

Lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden oman arvion mukaan maksuvelvollisuus on vaikuttanut jossain määrin opintoihin. Runsas viidennes (21 %) vuoden 2021 kyselyyn vastanneesta maksuvelvollisesta opiskelijasta koki maksuvelvollisuutensa vaikuttaneen opintoihin ja opiskeluun paljon ja hieman useampi (23 %) jonkin verran. Avopalautteen mukaan lukuvuosimaksut olivat aiheuttaneet suurelle osalle opiskelijoista stressiä opintojen riittävästä etenemisestä ja huolta taloudellisesta tilanteesta, mutta toisaalta osa koki apurahat ja opintojen etenemiselle asetetut vaatimukset motivoivina tekijöinä opinnoissa edistymiselle.

Opiskelijat saivat kertoa vuoden 2021 opiskelijakyselyssä palautetta opinnoistaan: mikä oli hyvää ja mikä ei (ks. taulukko 15). Parannusehdotuksia esitettiin enemmän kuin hyviä käytäntöjä, mikä lienee tyypillistä avopalautteelle. Opetushenkilökunta, opetussisällöt sekä opetuksen järjestäminen (ainoastaan tai pääosin) verkossa saivat opiskelijoilta toisaalta kiitosta ja toisaalta kritiikkiä. Lisäksi kritiikkiä sai osakseen opintojen vähäinen yhteys työelämään.

Taulukko 15. Opiskelijoiden antama palaute opinnoistaan (kysely opiskelijoille 2021)

Hyvää opinnoissa	Huonoa opinnoissa
Opetussisällöt: hyödyllistä ja laadukasta, etäopintojen laatu hyvä	Opetussisällöt: vanhanaikaista, ei liity opiskeltavaan alaan
Opetushenkilökunta: ystävällistä ja avuliasta, osaavaa myös etäympäristössä	Opetushenkilökunta: opetustyyli liikaa diojen lukemista, huono kielitaito, liian vähän palautetta, huonot organisointikyvyt verkkoympäristössä
Hyvä opiskelijayhteisö	Joustamattomuus: opintojen rakenne tai toteutus ei joustaa opiskelijan tilanteen mukaan
	Etäopiskelu ja tapaamisten puute
	Työelämäyhteydet: toivotaan enemmän huomiota työelämäyhteyksiin ja käytännön taitoihin sekä tukea harjoitteluun

The majority of teachers weren't enthusiastic of their own subject, unable to inspire students. Unable to provide constructive feedback, a lot of the time we get "very good job" but then a 3 grade without knowing why didn't we get 5.

I would like the teachers and lecturers to become more engage and interact with the students. They are the inspiration to the students, I hope they could do something more for it.

More practical education should be done, which can be applied in real working life.

5.2 Korkeakoulujen tukipalvelut opiskelijoille

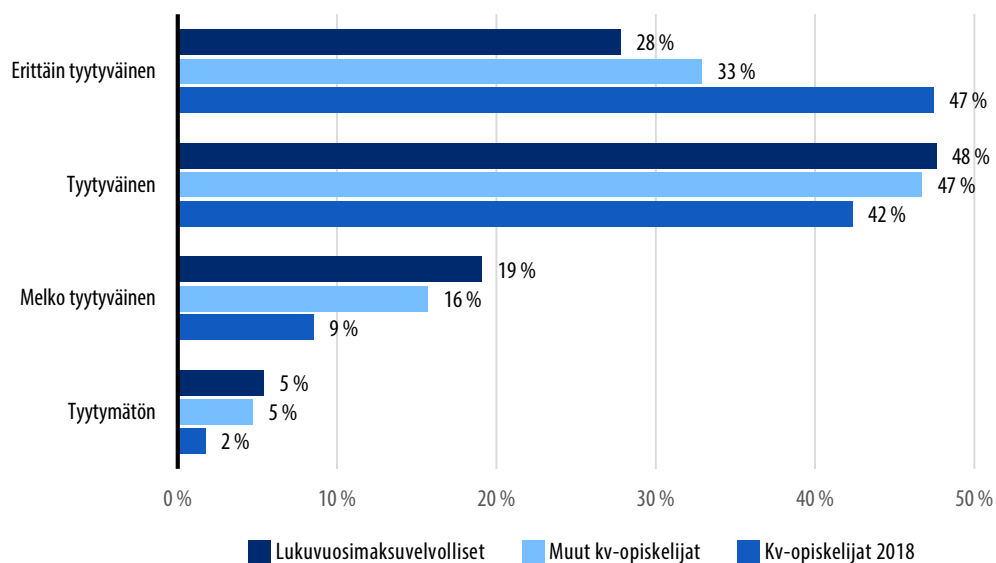
Korkeakouluissa koetaan, että lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden tarpeisiin vastaavat lähtökohtaisesti samat palvelut kuin muidenkin kansainvälisten opiskelijoiden. Vuoden 2020 korkeakoulukyselyn perusteella maksuvelvollisille ei pääsääntöisesti ole kehitetty erillistä palvelutarjontaa eikä tällaista myöskään suunnitella. Tavoitteena on ennemminkin kehittää tasapuolisesti kaikille kansainvälisille opiskelijoille laadukkaita palveluita, jotka kattavat koko opiskeluajan koulutukseen hakemisesta aina työllistymisen tukemiseen.

Maksullisten opiskelijoiden tarpeisiin on korkeakouluissa kehitetty lähinnä maksuihin, apurahoihin ja maahantuloon liittyvää neuvontaa haku- ja ilmoittautumisvaiheessa. Näiden palveluiden koettiin myös toimivan varsin hyvin.

Kehittämisen tarvetta korkeakouluissa nähtiin erityisesti palveluille, jotka tukevat opiskelijan integroitumista työelämään, kuten opinnäytemahdollisuuksia yrityksiin, työelämäyhteistyötä, yritystapaamisia, verkostoitumistilaisuuksia ja -tapahtumia. Osa korkeakouluista pohti myös ura- ja rekrytointipalveluiden kohdentamista erityisesti maksuvelvollisille. Monessa korkeakoulussa halutaan kehittää edelleen myös palveluita, jotka tukevat opiskelija- ja paikallisyhteisöön integroitumista, kuten tuutoritoimintaa ja kieliopintoja. Opiskelijan kotoutumista tukevia palveluita halutaan kehittää myös yhteistyössä muiden alueen toimijoiden kanssa, kuten Kelan ja TE-toimiston. Nämä palvelisivat maksuvelvollisten opiskelijoiden lisäksi muitakin kansainvälisiä opiskelijoita.

Kansainväliset opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä korkeakoulunsa palveluihin (ks. kuvio 14) vuosina 2018 ja 2021 tehtyjen kyselyjen mukaan. Trendi on kuitenkin sama kuin tyytyväisyydessä opintoihin: maksuvelvolliset opiskelijat olivat muita kansainvälisiä opiskelijoita kriittisempiä ja kahdessa vuodessa opiskelijoiden tyytyväisyys on vähentynyt.

Kuvio 14. Tyytyväisyys korkeakoulun palveluihin (kyselyt opiskelijoille 2021 ja 2018)

Eurostudent-opiskelijatutkimus vahvistaa havaintoa korkeakoulun tukipalveluihin tyytyväisistä kansainvälisistä opiskelijoista: kansainväliset opiskelijat olivat suomalaisopiskelijoita useammin tyytyväisiä tukipalveluihin. He myös kertoivat suomalaisopiskelijoita useammin käyttävänsä tukipalveluita. Kansainväliset opiskelijat olivat suomalaisopiskelijoita useammin tyytyväisiä myös saamaansa tukeen työelämään valmistautumisessa. (Saari ym. 2020, 53–54.)

Opintoihin liittyvää ohjausta ja neuvontaa kansainväliset opiskelijat kokivat saavansa melko hyvin. Vuoden 2021 opiskelijakyselyyn vastanneista 30 prosenttia koki saavansa ohjausta ja neuvontaa täysin riittävästi ja 57 prosenttia melko riittävästi. Maksuvelvollisten ja muiden ulkomaalaisten opiskelijoiden arviot eivät merkittävästi eronneet toisistaan. Tyytyväisyys opintoihin liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan näyttää kahdessa vuodessa hieman kasvaneen. Tosin kysymys oli vuoden 2018 kyselyssä hieman eri tavoin muotoiltu.

Vuoden 2021 opiskelijakyselyn vastausten mukaan eniten lisätukea opinnoissa opiskelijat kaipasivat yleisesti opintojen suunnitteluun ja toteutukseen, kuten opinnäytteen kirjoittamiseen, sivuaineiden valitsemiseen ja kursseille ilmoittautumiseen. Tietoa opinnoista ja opiskelujärjestelyistä toivottiin helpommin saataville. Osa koki sähköisten järjestelmien käytön hankaliksi. Osassa vastauksista välittyi tarve henkilökohtaisemmalle neuvonnalle, sillä pelkästään yleisesti jaettua informaatiota ei koettu riittäväksi. Erityisesti pandemian aikana osa opiskelijoista koki jääneensä yksin.

Flexibility, personal approach, less feeling “that you are causing extra work to personnel with your questions & concerns”.

Opiskelijat kaipasivat osana opintoja myös lisätukea työllistymiseen. Alalle työllistymisen tuki on ylipäättään teema, joka tuli esille monessa eri kohdassa opiskelijakyselyä. Tämä kertoo asian tärkeydestä opiskelijoille. Opiskelijat kokivat, että pelkkä linkkien ja työnhakusivujen listaus ei aina riitä, vaan he kaipaivat realistisia neuvoja ja henkilökohtaisempaa ohjausta harjoittelu- ja työpaikan hakuun.

There is a lot of uncertainty about my graduation time because it doesn't depend on my own efforts, but just luck (?) in being able to find a job as an immigrant. And the only help I can get from the university at this point is just “well, have you tried looking for a job on this or that platform”.

Valtaosa opiskelijoista (74 %) koki saaneensa hyvin tukea myös korkeakoulun ulkopuoliseen yhteisöön integroitumisessa. Lisäksi kaksi kolmasosaa (68 %) koki integroituneensa hyvin akateemiseen yhteisöönsä. Ammattikorkeakoulussa opiskelevat kokivat saaneensa useammin kuin yliopistossa opiskelevat hyvin tukea integroitumiseen. Ammattikorkeakoulussa opiskelevat myös kokivat integroituneensa korkeakouluyhteisöönsä yliopisto-opiskelijoita paremmin.

Integroitumisen tueksi opiskelijat toivoivat seuraavia asioita:

- Enemmän järjestettyjä mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen suomalaisten ja muiden ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa.
- Pitkäkestoista ja säännöllisesti opintojen läpi jatkuvaa tukea korkeakouluun ja opintoihin integroitumiseen.

- Mahdollisuuksia opiskella ja käyttää suomen kieltä, mahdollisuuksia tavata paikallisia ihmisiä sekä tietoa suomalaisesta kulttuurista.
- Enemmän tukea työelämään integroitumiseen: uraan ja työelämään liittyviä neuvoja alumneilta, tietoa englanninkielisistä työ- ja harjoittelupaikoista, tukea työn hakuun, yhteistyötä korkeakoulun ja yritysten välillä, tilaisuuksia verkostoitua työnantajien ja yritysten kanssa, tietoa palveluista ja väylistä hakea työtä ulkomaalaisena työnhakijana.

Lisäksi osa opiskelijoista koki korkeakoulun palvelujärjestelmän sekavaksi. Ulkomaalainen opiskelija ei aina tiedä, keneltä eri kysymyksiin pitäisi hakea apua. (Ks. myös Tuononen ym. 2021.) Tässä yhteydessä usein toivottiin yhtä tahoa, joka huolehtisi kansainvälisen tutkinto-opiskelijan kysymyksistä.

Things are stacked if there is one single student service to cope with all the things for those international students who got nothing about the totally new university, totally new education system. The exchange student program has an independent department to help the exchange students deal with their study. So why those who pay the full tuition fee didn't these more humanized educational services? I really can't understand that!

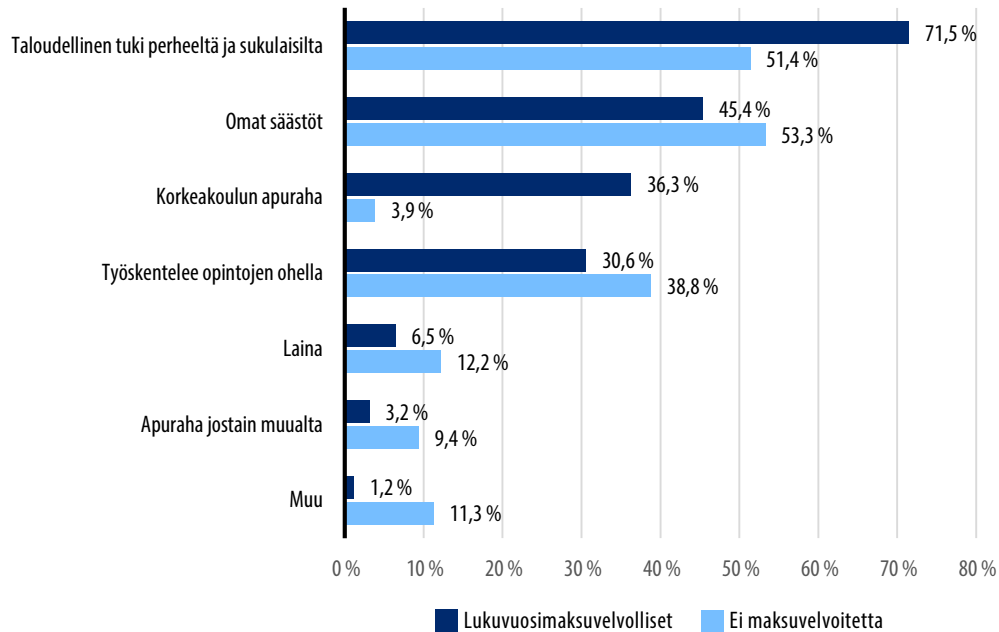
5.3 Opintojen rahoitus

Lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat rahoittavat opintojaan muita useammin korkeakoulun apurahalla (ks. kuvio 15). Ero on ymmärrettävä, sillä korkeakoulut tarjoavat maksujen vastapainona apurahoja maksuvelvollisille opiskelijoille. 36 prosenttia maksuvelvollisista ilmoittaa rahoittavansa opintojaan ja elämistä korkeakoulun apurahalla. Tosi-asiassa apurahan saaneiden osuus on isompi, sillä vapautuksia lukuvuosimaksusta ei aina ilmoitettu tässä.

Maksuvelvolliset opiskelijat rahoittavat opintojaan muita kansainvälisiä opiskelijoita useammin myös perheen taloudellisella tuella. Eurostudent-kyselyssä kävi ilmi, että kansainväliset opiskelijat ylipäättään saavat perheeltä taloudellista tukea useammin kuin suomalaiset (Saari ym. 2020, 76). Maksuvelvolliset työskentelevät opintojen ohessa jonkin verran harvemmin kuin muut kansainväliset opiskelijat.

Lainaa opiskelijat ottavat sekä ulkomaisista että suomalaisista pankeista. Muiden kuin maksuvelvollisten vastaajien joukossa oli myös Suomen opintotuen piirissä olevia ulkomaalaisia opiskelijoita, jolloin kyse voi olla myös opintolainasta. Myös kohdassa muu rahoitus raportoitiin Kelan opintotuesta.

Kuvio 15. Opintojen ja elämisen rahoittaminen Suomessa opiskelijoiden vastausten mukaan (kysely opiskelijoille 2021)

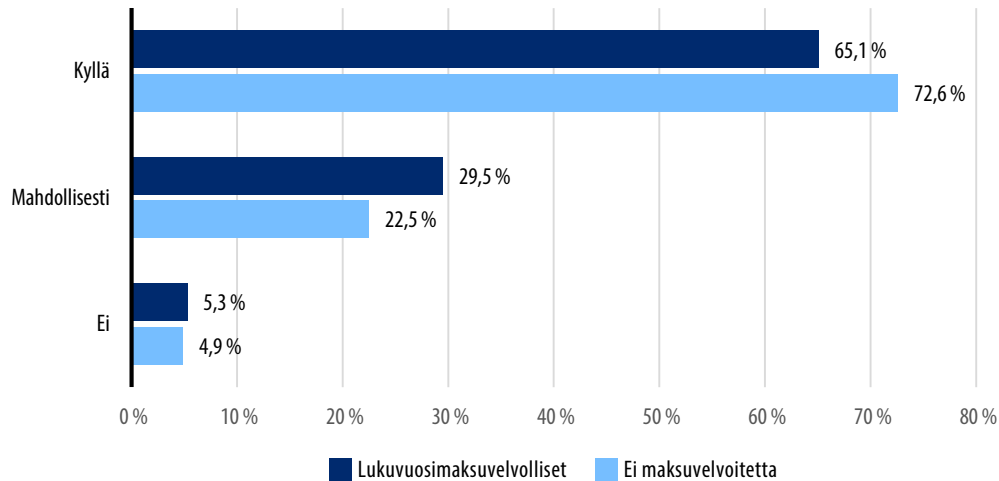

Lukuvuosismaksun maksaminen lisää opintojen taloudellista rasitetta. Erityisesti maksuvelvolliset opiskelijat ja hieman myös muut kansainväliset opiskelijat raportoivat suomalaisopiskelijoita useammin toimeentulon haasteista sekä taloudellisista vaikeuksista. He myös toivoivat voivansa käyttää enemmän aikaa ansiotyöhön opintojen ohella. (Saari ym. 2020.)

5.4 Suomi opiskelukohteena ja maana

Enemmistö (68 %) vuoden 2021 opiskelijakyselyyn vastanneista suosittelisi Suomea opiskelukohteeksi (ks. kuvio 16). Maksuvelvolliset opiskelijat olivat tässäkin hieman kriittisempiä ja harvemmin halukkaita suosittelemaan Suomea opiskelumaana kuin muut ulkomalaiset opiskelijat. Yliopistossa opiskelevat suosittelisivat Suomea opiskelukohteeksi hieman useammin kuin ammattikorkeakoulussa opiskelevat.

Kuvio 16. Opiskelijoiden näkemyksiä siitä, suosittelisivatko he Suomea opiskelukohteena (kysely opiskelijoille 2021)

Yleisin syy suositella Suomea opiskelukohteeksi on tyytyväisyys opiskeluun ja opintoihin: koulutusta pidetään laadukkaana, opetushenkilökunta on asiantuntevaa, henkilökunnan ja opiskelijan välillä on hyvä suhde ja koulutusta pidetään edullisena. Suomea suositellaan opiskelukohteena myös koska suomalainen yhteiskunta, Suomi maana ja elämänlaatu täällä koetaan hyväksi. Erityisesti tässä yhteydessä nousi esiin yhteiskunnan turvallisuus, mutta myös ihmisten ystävällisyys sekä luonto ja puhtaus mainittiin.

Great pedagogic approach, small group sizes, interesting courses and great relationships with teachers.

Good quality and affordable education.

It is always the society for me. A peaceful and safe environment helps you in study as well as recreation. Finland is one such good example.

Yleisin syy, miksi Suomea ei suositella opiskelukohteena ovat vaikeudet integroitua suomalaisen yhteiskuntaan. Ennen kaikkea Suomessa on hankala työllistyä. Lisäksi opiskelijat nostivat esille myös yksinäisyyteen ja rasismiin liittyviä ongelmia. Osa oli tyytymätön itse opintoihin: opetusta ja koulutuksen laatua ei pidetä hyvänä, koulutus ei ole maksun arvoisen eikä opiskelu ympäristö ole motivoiva.

The only reason I wouldn't recommend Finland is because of difficulties in getting a job after graduation. Finnish language is a barrier, and even though I am willing to learn it to integrate better into the society, I doubt that anyone can

master the language within 2 years while studying at the University. Companies do not seem interested to hire international talent at all, and it is very difficult to even get an interview, even for an internship.

Vuoden 2021 opiskelijakysely sisälsi useita kysymyksiä, joissa vastaajat saivat arvioida Suomea opiskelukohteena. Alla taulukkoon 16 on koottu keskeiset kohdat vastauksista. Vastauksissa kommentoitiin koulutuksen ja omien opintojen lisäksi paljon myös Suomea maana ja yhteiskuntana. Laadukas koulutus on keskeistä ulkomaalaisten opiskelijan saamiselle maahan ja pitämiselle maassa, mutta tärkeää on myös se, miltä yhteiskunta ja työelämä korkeakoulujen ulkopuolella näyttävät opiskelijalle.

Taulukko 16. Opiskelijoiden arviot Suomesta opiskelumaana (kysely opiskelijoille 2021)

Ruusut	Risut
+ Hyvä ja laadukas koulutus, tasokas opetus	– Työllistymisvaikeudet, erityisesti jos ei puhu maan kieltä
+ Turvallinen ja rauhallinen maa	– Kallis maa, korkeat elämisen kustannukset.
+ Luonto lähellä	– Vaikea kieli, vaikeus kommunikoida paikallisten kanssa
+ Hyvä elämän laatu	– Sää: kylmä, pitkä ja pimeä talvi
+ Ihmiset avuliaita, luotettavia ja rehellisiä	– Yhteiskuntaan integroitumisen vaikeudet, sulkeutunut yhteiskunta
+ Tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen yhteiskunta	– Koulutuksen taso ei sitä mitä odotti

Studying is very great, universities are very international and open and there is very warm atmosphere here.

Advantages: full democracy, service-oriented government, low pressure, working-life balance, much space of freedom and personal development, equality for minors, high-quality student life (if no pandemic), mutual assistance, high speed Internet, friendly and inclusive local people.

However, the disadvantages are hearing that we have to learn Finnish to get a job. And also not hearing so many foreigners is able to get a job while the rivals are all locals.

It can be difficult to adapt to a different academic culture where you are expected to be more independent.

5.5 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Maksuvelvollisuus näkyy opiskelijan kokemuksessa monella tavalla ja lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat ovat opintojen ja palveluiden suhteen kriittisempiä kuin muut kansainväliset opiskelijat. Vaikka valtaosa maksuvelvollisista on tyytyväisiä tutkinto-ohjelmaansa ja opintojen työllistävyyteen, ovat he näihin kuitenkin muita harvemmin tyytyväisiä. Lisäksi maksuvelvollisista opiskelijoista lähes puolet ei pitänyt opinto-ohjelmaansa lukuvuosimaksun arvoisena tai ei ollut asiasta varma.

Kansainvälisten opiskelijoiden tyytyväisyys opinto-ohjelmaan on vähentynyt kahdessa vuodessa, mikä kertoo myös tyytymättömyydestä korona-ajan järjestelyjä kohtaan. Opintojen ja yhteydenpidon hoitaminen pääosin etäjärjestelyin ei ole sitä, mitä kansainväliset opiskelijat odottavat opinnoiltaan. Sama pätee myös suomalaisiin opiskelijoihin.

Lukuvuosimaksuvelvollisuus lisää opiskelijan taloudellisia paineita opintojen aikana ja toimeentulovaikeuksia. Ulkomaalaiset ja erityisesti maksuvelvolliset opiskelijat kokevat toimeentulo-ongelmia suomalaisia opiskelijoita useammin. Taloudellinen paine kasvattaa tarvetta lisätuloille esimerkiksi työskentelemällä ja tarvetta valmistua nopeasti. Maksuvelvolliset opiskelijat haluaisivatkin käyttää muita enemmän aikaa ansiotyöhön. Samalla he ovat muita kansainvälisiä opiskelijoita tyytymättömämpiä opinnoissaan etenemiseen.

Kansainväliset opiskelijat ovat pääosin tyytyväisiä korkeakoulunsa tukipalveluihin, vaikka tässäkin maksuvelvolliset ovat muita kansainvälisiä opiskelijoita kriittisempiä ja kahdessa vuodessa tyytyväisyys on laskenut. Myös korkeakouluissa ollaan tyytyväisiä tukipalveluihin. Korkeakouluissa maksuvelvollisten tukipalvelut on pääosin järjestetty osana kansainvälisten opiskelijoiden palveluita. Tavoitteena on ennemminkin ollut kehittää kaikille tasapuolisesti palveluita kuin kohdentaa niitä yhdelle ryhmälle. Maksuvelvollisille on korkeakouluissa kohdennettu lähinnä maksuihin, apurahoihin ja maahantuloon liittyviä haku- ja ilmoittautumisvaiheen palveluita.

Kansainvälisen opiskelijan ja korkeakoulun näkökulmasta suurin kehittämistarve palveluissa liittyy työelämään ja yhteisöön integroitumista tukeviin palveluihin: ura- ja rekrytointipalveluihin, työelämäyhteistyöhön, erilaisiin tuutoritoimintaan ja kieliopintoihin. Sama tarve koskee niin maksuvelvollisia kuin muitakin kansainvälisiä opiskelijoita. Haasteista kansainvälisten opiskelijoiden työllistymisessä ja integroitumisessa suomalaisen yhteiskuntaan on keskusteltu jo kauan, ja korkeakouluissa on tämän eteen myös tehty töitä. Haasteet ovat edelleen olemassa ja ulkomaalainen opiskelija kohtaa erilaisen todellisuuden kuin suomalaisopiskelija.

Opintoihin integroitumiseksi opiskelijat toivovat pitkäkestoista ja säännöllistä opintojen ohjausta alkuorientaation lisäksi. Korkeakoulu yhteisöön integroitumiseksi opiskelijat

toivovat järjestettyjä mahdollisuuksia kanssakäymiseen muiden opiskelijoiden kanssa. Osa kansainvälisistä opiskelijoista kaipaa myös henkilökohtaista ja omaan tilanteeseen räätälöityä ohjausta ja neuvontaa. Lisäksi osa oli kokenut korkeakoulun palvelujärjestelmän sekavaksi ja kaipasi selkeää tahoja, joka hoitaa nimenomaan kansainvälisten opiskelijoiden asioita.

Enemmistö ulkomaalaisista opiskelijoista suosittelee Suomea opiskelumaana, joskin mak-suvelvolliset opiskelijat ovat hieman muita kriittisempiä. Perusteluissa omalle kannalle tuotiin esille myös korkeakoulutuksen ulkopuolisia, yhteiskuntaan tai Suomeen maana yleisemmin liittyviä asioita, kuten suomalainen työelämä, suomalaiset ihmiset, suomalainen yhteiskunta ja luonto (ks. taulukko 17). Laadukas koulutus on keskeistä ulkomaalaisten opiskelijan houkuttelemiseksi ja maassa pitämiseksi, mutta tärkeää on myös se, millaiseksi yhteiskunta ja työelämä korkeakoulujen ulkopuolella koetaan.

Taulukko 17. Opiskelijoiden perustelut sille, miksi suosittelisi tai ei suosittelisi Suomea opiskelukohteeksi (kysely opiskelijoille 2021)

Miksi suosittelisit Suomea opiskelukohteeksi?	Miksi et suosittelisi Suomea opiskelukohteeksi?
+ Koulutukseen liittyviä: laadukas koulutus, asiantunteva opetushenkilökunta, hyvä suhde opiskelijan ja henkilökunnan välillä, edullinen koulutus	– Yhteiskuntaan liittyviä: vaikeudet integroitua Suomeen, työllistymisen vaikeus, yksinäisyys, rasismi
+ Yhteiskuntaan liittyviä: turvallinen yhteiskunta, korkea elämänlaatu, ystävälliset ihmiset, luonto ja puhtaus	– Koulutukseen liittyviä: opetuksen laatu ei ole hyvä, koulutus ei maksun arvoista, opiskeluympäristö ei motivoi

Kehittämisehdotukset:

- Korkeakoulut tukevat aktiivisesti kansainvälisten opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä opintojen aikana. Korkeakoulujen tulee mahdollistaa suomen tai ruotsin kielen opinnot osana koulutusta siten, että opiskelijat voivat opintojensa aikana kehittää kielitaitoaan vähintään A2/B1-tasolle. Korkeakoulut kytkevät apurahajärjestelmän kannusteita myös kotimaisten kielten opiskeluun ja oppimiseen.*
- Kansainvälisillä opiskelijoilla tulee olla mahdollisuuksia osallistua korkeakoulu-yhteisön toimintaan myös muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä. Ylioppilas- ja opiskelijakunnat voivat myös vahvistaa rakenteita, jotka edistävät kansainvälisten opiskelijoiden verkostoitumista ja viihtymistä Suomessa.*

6 Suunnitelmat opintojen jälkeen ja työllistyminen Suomeen

6.1 Työssäkäynti opintojen aikana

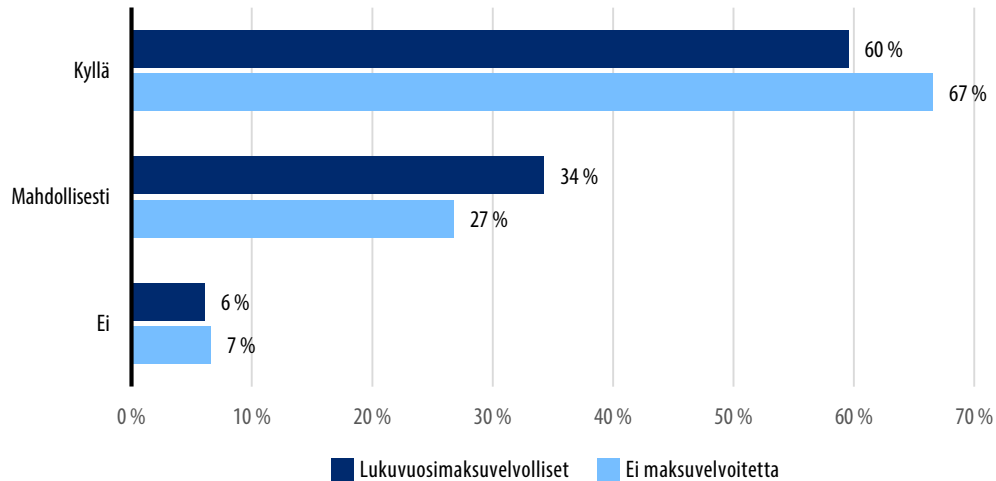
Opintojen aikainen työssäkäynti voi hidastaa opintoja, mutta parhaimmillaan se myös tukee työelämään ja opiskelumaahan integroitumista. Kolmannes (33 %) kansainvälisistä opiskelijoista ilmoitti vuoden 2021 opiskelijakyselyssä rahoittavansa opintojaan ja elämistään Suomessa työskentelemällä opintojen ohessa. Maksuvelvolliset työskentelevät opintojen ohessa harvemmin kuin muut kansainväliset opiskelijat (maksuvelvollisista 31 %, muista 39 %). Tyypillinen työmäärä kansainvälisillä opiskelijoilla on 15–25 tuntia viikossa.

Opintojen aikainen työssäkäynti on Eurostudent-tutkimuksen mukaan kansainvälisten opiskelijoiden keskuudessa ylipäätään harvinaisempaa kuin suomalaisopiskelijoiden, oli kyse sitten lukuvuoden tai kesäperiodin aikana tehdystä työstä. Lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden joukossa on työssäkäyviä kaikkein vähiten ja heidän työnsä liittyvät harvemmin opintoihin. (Saari ym. 2020, 33–35.) Kyse on ennemminkin elannon ansaitsemisesta kuin alan työkokemuksen saamisesta ja ammattiin kasvamisesta.

6.2 Suunnitelmat opintojen jälkeen

Mahdollisuus jäädä maahan opintojen jälkeen on ulkomaalaisille opiskelijoille tärkeää jo opiskelupaikkaa valitessa. He ovat lähteneet ulkomaille paitsi opiskelemaan myös rakentamaan uraa. Valtaosa vuoden 2021 opiskelijakyselyyn vastanneista on halukas harkitsemaan Suomessa työskentelyä tulevaisuudessa opintojen jälkeen (ks. kuvio 17). Maksuvelvolliset epäröivät tässä hieman useammin kuin muut ulkomaalaiset opiskelijat.

Kuvio 17. Opiskelijoiden näkemykset siitä, voisiko harkita työskentelyä Suomessa tulevaisuudessa (kysely opiskelijoille 2021)

Perustellessaan, miksi olisi tai ei olisi valmis harkitsemaan Suomessa työskentelyä, arvioivat opiskelijat sekä omia työllistymismahdollisuuksiaan että suomalaista työelämää ja -kulttuuria (ks. taulukko 18). Arviot omista työllistymismahdollisuuksista Suomessa jakaantuvat niin, että useampi pitää niitä ennemminkin huonoina kuin hyvinä, mutta molempia näkemyksiä esiintyi. Yleisimpänä työllistymisen esteenä opiskelijat pitävät kielitaidon puutetta. Sen sijaan suomalaista työkulttuuria opiskelijat pitävät useammin myönteisinä kuin kielteisinä. Suomessa arvostetaan työn ja yksityiselämän välistä tasapainoa, työntekijän hyviä oikeuksia ja tasa-arvoista työskentelykulttuuria. Osa opiskelijoista piti palkkatasoa Suomessa hyvänä verrattuna kotimaahansa. Lisäksi halukkuutta työskennellä Suomessa perusteltiin myös yleisemmillä Suomeen maana ja suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvillä asioilla: turvallisuudella, hyvällä elämänlaadulla, hyvinvointiyhteiskunnalla ja suomalaisella elämäntyyllillä. Suomea koskevissa negatiivisissa näkemyksissä taas korostui ilmasto: pitkät talvet ja ankarat sääolosuhteet.

Taulukko 18. Opiskelijoiden perustelut sille, miksi olisi tai ei olisi valmis harkitsemaan työskentelyä Suomessa (kysely opiskelijoille 2021)

Miksi on valmis harkitsemaan työskentelyä Suomessa?	Miksi ei ole valmis harkitsemaan työskentelyä Suomessa?
+ Suomalainen työelämä: mahdollisuus yhdistää työ ja vapaa-aika, tasa-arvoinen työskentelykulttuuri, työntekijän oikeudet, hyvä palkkataso	– Huonot työllistymisnäkymät: vaatimus suomen kielen taidosta, syrjintä ja rasismi
+ Hyvät työllistymisnäkymät joillakin aloilla kuten IT, teknologia ja terveys	– Suomalainen työelämä: korkeat verot ja matala palkkataso
+ Suomi maana ja suomalainen yhteiskunta: turvallisuus, elämänlaatu, hyvinvointiyhteiskunta	– Suomi maana: ilmasto
+ Oma elämäntilanne: perhe, puoliso tai muita sidoksia jo Suomessa	– Oma elämäntilanne: perhe ja koti muualla, halu palata kotimaahan

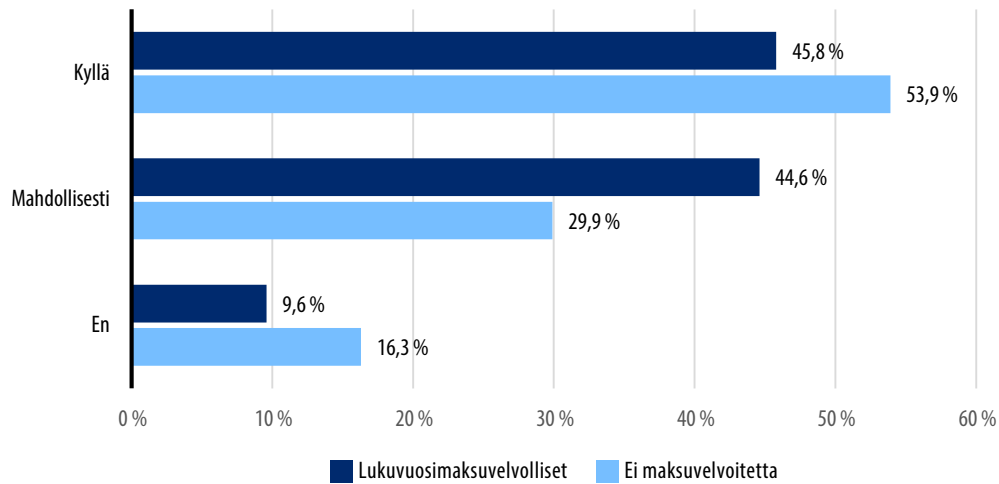
Finnish language is the problem. Even after learning it, companies demands for its fluency and that is impossible for a foreigner to master, especially if one came to Finland as an adult.

In the field of IT, the country has many good opportunities to grow as a professional.

Finnish companies tend to value work-life balance. Standard of living is high and wages are much higher than in my hometown. I also highly appreciate flat hierarchy as I have had difficulties with a very hierarchical society in my hometown.

Noin puolet vuoden 2021 opiskelijakyselyyn vastanneista suunnitteli jäävänsä Suomeen valmistumisen jälkeen (ks. kuvio 18). Maksuvelvolliset opiskelijat ovat muita ulkomaalaisia opiskelijoita useammin epä tietoisia suunnitelmistaan. He suunnittelevat harvemmin jäävänsä Suomeen mutta samoin he suunnittelevat harvemmin myös lähtevänsä muualle.

Myös Eurostudent-tutkimukseen vastanneista kansainvälisistä opiskelijoista puolet aikoi jäädä Suomeen valmistumisen jälkeen. Selvästi harvempi suunnitteli kotimaahansa paluuta tai johonkin kolmanteen maahan siirtymistä. (Saari ym. 2020.) Edellytykset ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden Suomeen jäämiselle ja integroitumiselle ovat siis olemassa.

Kuvio 18. Opiskelijoiden aiheet jäädä Suomeen valmistumisen jälkeen (kysely opiskelijoille 2021)

6.3 Kansainvälisten opiskelijoiden työllistyminen ja Suomeen jääminen

Laajaan tilastoaineistoon perustuvan tutkimuksen mukaan 60–70 % ulkomaalaisista opiskelijoista on yhä Suomessa kolme vuotta korkeakoulusta valmistumisen jälkeen. Maahan jääneiden osuutta voi pitää melko korkeana, vaikka kunnollista kansainvälistä vertailua on vaikea tehdä. Suomeen jääneiden osuudessa ei myöskään havaittu merkittävää pudotusta eri vuosina, vaikka ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä on tarkasteluajana kasvanut. Maahan jäämistä edesauttoivat perhe ja työ Suomessa. Ulkomaalaiset ovat työllistyneet suomalaisia korkeakoulusta valmistuneita heikommin, mutta tutkijoiden mielestä kuitenkin kohtalaisen hyvin. (Mathies & Karhunen 2019.)

Tilastopalvelu Vipusen mukaan noin puolet ulkomaalaisista opiskelijoista on työllistynyt Suomeen vuoden kuluttua valmistumisesta (ks. taulukko 19). Loput ovat lähteneet maasta, jatkavat opintoja muussa koulutuksessa tai ovat Suomessa muuten ilman tarkempaa tietoa tilanteesta. Suomeen työllistyneiden osuus on parilla prosenttiyksiköllä kasvanut vuodesta 2017 vuoteen 2019. Tieto sisältää sekä päätoimiset työlliset että opiskelevat työlliset. Lisenssiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneet on rajattu pois.

EU/Eta-alueen ulkopuoliset kansalaiset eli mahdolliset maksuvelvolliset opiskelijat jäävät Suomeen työskentelemään välittömästi valmistumisen jälkeen selvästi EU/Eta-kansalaisia useammin. Näin on varsinkin yliopistoissa. Tilanne tosin tasoittuu kolmen ja viiden vuoden kuluttua valmistumisesta (ks. taulukot 20 ja 21). Ammattikorkeakouluista valmistuneet työllistyvät Suomeen herkemmin kuin yliopisto-opiskelijat. Eri koulutusaloilta

valmistuneiden välillä on suuria eroja Suomeen työllistymisessä. Parhaiten ovat työllistyneet terveys- ja hyvinvointialalta valmistuneet, mutta myös tekniikan alalta ja ICT-alalta valmistuneet työllistyvät Suomeen keskimääräistä paremmin.

Taulukko 19. Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistyminen Suomeen 1 vuosi valmistumisen jälkeen, %-osuudet kaikista valmistuneista (Vipunen)

	Ammattikorkeakouluopiskelijat			Yliopisto-opiskelijat (pl. jatkotutkinnot)		
	Tilanne 2017	Tilanne 2018	Tilanne 2019	Tilanne 2017	Tilanne 2018	Tilanne 2019
EU/Eta-kansalaiset	49 %	43 %	50 %	33 %	37 %	30 %
Muut maat	52 %	53 %	59 %	45 %	50 %	54 %

Taulukko 20. Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistyminen Suomeen 3 vuotta valmistumisen jälkeen, %-osuudet kaikista valmistuneista (Vipunen)

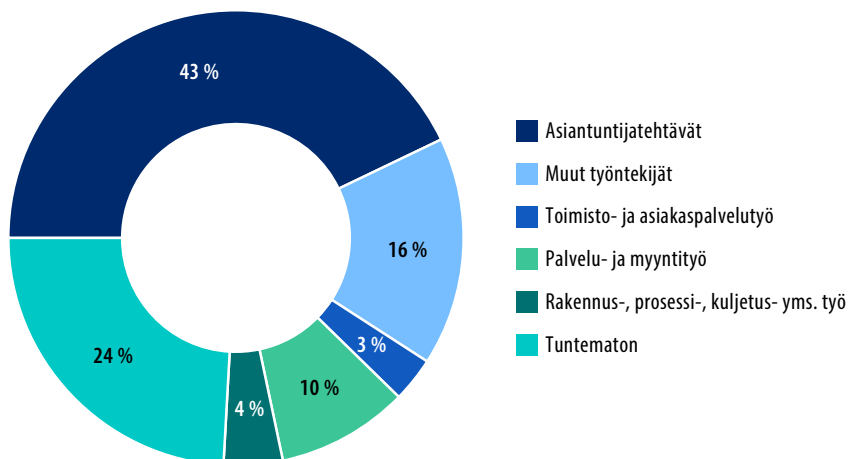
	Ammattikorkeakouluopiskelijat			Yliopisto-opiskelijat (pl. jatkotutkinnot)		
	Tilanne 2017	Tilanne 2018	Tilanne 2019	Tilanne 2017	Tilanne 2018	Tilanne 2019
EU/Eta-kansalaiset	45 %	43 %	46 %	39 %	37 %	31 %
Muut maat	46 %	47 %	49 %	40 %	39 %	44 %

Taulukko 21. Ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistyminen Suomeen 5 vuotta valmistumisen jälkeen, %-osuudet kaikista valmistuneista (Vipunen)

	Ammattikorkeakouluopiskelijat			Yliopisto-opiskelijat (pl. jatkotutkinnot)		
	Tilanne 2017	Tilanne 2018	Tilanne 2019	Tilanne 2017	Tilanne 2018	Tilanne 2019
EU/Eta-kansalaiset	46 %	48 %	42 %	40 %	37 %	32 %
Muut maat	43 %	46 %	42 %	37 %	35 %	34 %

Tilastopalvelu Vipusen mukaan vajaa puolet Suomeen työllistyneistä ulkomaalaisista opiskelijoista työskenteli vuosi valmistumisen jälkeen asiantuntijatehtävissä (ks. kuvio 19). Myös palvelu- ja myyntityö sekä luokka muut työntekijät työllistävät ulkomaalaisia valmistuneita. Lisäksi joukossa on paljon niitä, joiden ammatti on tuntematon. EU/Eta-alueen ulkopuolisten kansalaisten eli mahdollisten maksuvelvollisten joukossa on EU/Eta-kansalaisia vähemmän asiantuntijatehtävissä työskenteleviä ja enemmän muissa työntekijätehtävissä työskenteleviä. Yliopistoista valmistuneiden joukossa on ammattikorkeakouluja enemmän asiantuntijatehtävissä työskenteleviä ja ammattikorkeakouluista valmistuneiden joukossa puolestaan enemmän palvelu- ja myyntityötä tekeviä.

Kuvio 19. Suomeen työllistyneiden ulkomaalaisten opiskelijoiden ammattiluokitus vuosi valmistumisen jälkeen vuonna 2019 (Vipunen)

6.4 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Suomalaisissa korkeakouluissa opiskelevat kansainväliset opiskelijat ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneita jäämään Suomeen opintojen jälkeen. Mahdollisuus pidempiaikaiseen maahan jäämiseen on monelle tärkeä kriteeri jo opiskelupaikkaa valitessa. Valtaosa opiskelijoista on halukas harkitsemaan Suomessa työskentelyä tulevaisuudessa ja noin puolet suunnittelee jäävänsä Suomeen opintojen jälkeen. Tulevaisuudensuunnitelmasta epätoivoisiaakin on paljon.

Ulkomaalaiset opiskelijat arvioivat kuitenkin omat mahdollisuutensa työllistyä Suomeen keskimäärin melko huonoksi. Suurimpana esteenä työllistymiselle pidetään kielitaidon puutetta. Toisaalta alakohtaisia eroja arvioissa on, sillä esimerkiksi informaatioteknologian ja tekniikan aloilla työllistymismahdollisuudet arvioitiin melko hyviksi.

Suomalaista työkulttuuria opiskelijat pitävät vetovoimaisena: työn ja yksityiselämän tasapainoa arvostetaan, ja työskentelykulttuuri koetaan tasa-arvoisena ja työntekijän oikeuksista huolehdittavana.

Noin puolet korkeakouluista valmistuneista ulkomaalaisista opiskelijoista on työllistynyt Suomeen koko- tai osa-aikaisesti vuosi valmistumisen jälkeen. Loput lähtevät maasta, jatkavat opintoja muussa koulutuksessa tai ovat Suomessa muuten ilman tarkempaa tietoa tilanteesta. Suomeen työllistyneiden osuus pienenee, kun valmistumisesta on kulunut enemmän vuosia. Viiden vuoden kuluttua valmistumisesta runsas 30 prosenttia yliopisto-opiskelijoista ja runsas 40 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista työskentelee Suomessa. Tutkimuksen mukaan 60–70 prosenttia korkeakoulujen ulkomaalaisista opiskelijoista on Suomessa 3 vuotta valmistumisen jälkeen, mitä voi pitää varsin isona osuutena. Hallituksen koulutuspoliittisen selonteon tavoitteeseen 75 prosentin työllistymisestä on kuitenkin vielä matkaa, eikä tilanne ole viimeisinä tilastovuosina olennaisesti kehittynyt kohti tavoitetta.

EU/Eta-alueen ulkopuoliset kansalaiset työskentelevät Suomessa välittömästi valmistumisen jälkeen useammin kuin EU/Eta-kansalaiset. Ero kuitenkin häviää ajan myötä. Ammattikorkeakouluopiskelijat työllistyvät Suomeen yliopisto-opiskelijoita useammin. Myös koulutusalojen välillä on eroja työllistävydessä. Parhaiten työllistyvät terveys- ja hyvinvointiala sekä tekniikan ja ICT-ala.

Kansainväliset opiskelijat ja erityisesti maksuvelvolliset opiskelijat työskentelevät opintojen aikana harvemmin kuin suomalaisopiskelijat. Heidän työnsä opintojen aikana myös liittyvät harvemmin opintoihin. Kyse on enemmän toimeentulon turvaamisesta, eikä opintojen aikainen työskentely tue heitä alalle ja ammattiin integroitumista yhtä hyvin kuin suomalaisilla opiskelijoilla.

Myös valmistumisen jälkeen ulkomaalaiset työskentelevät paljon palvelu- ja myyntitöissä sekä muissa työntekijätehtävissä, jotka todennäköisesti sisältävät työtehtäviä, jotka eivät vastaa sisällöltään tai vaatimuudeltaan korkeakouluopintoja. Asiantuntijatehtävät on kuitenkin yleisin yksittäinen ammattiluokka. EU/Eta-alueen ulkopuoliset työllistyvät EU/Eta-kansalaisia harvemmin asiantuntijatehtäviin ja useammin muihin työntekijätehtäviin.

Kehittämissuhteet:

15. *Korkeakoulujen tulee yhdessä alueen muiden toimijoiden kanssa kiinnittää erityistä huomiota palveluihin ja toimintaan, jotka mahdollistavat kansainvälisen opiskelijan harjoittelun ja työllistymisen.*

7 Johtopäätöksiä ja kehittämisehdotukset

Kansainvälisten opiskelijoiden määrä korkeakouluissa on lähtenyt kasvamaan, vaikka määrät putosivat välittömästi maksujen käyttöönoton jälkeen. Uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä on jo ylittänyt maksujen käyttöönottoa edeltävän tason. Pysyvää lovea kansainvälisten opiskelijoiden määrään ei ole syntynyt. Valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon tavoite opiskelijamäärän kolminkertaistamisesta on kuitenkin vielä kaukana. Suoria johtopäätöksiä lukuvuosimaksujen vaikutuksista kansainvälisten opiskelijoiden määrään on vaikea tehdä, koska opiskelijamäärään on vaikuttanut moni muukin tekijä kuten esimerkiksi maailmanlaajuinen koronapandemia ja siihen liittyvät maahantulorajoitukset.

Suomalainen korkeakoulutus on houkutteleva kansainvälisille opiskelijoille lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeenkin. Hakijamäärät ovat alun notkahduksen jälkeen lähteneet reippaaseen kasvuun. Suomen maine korkeatasoisen koulutuksen maana on edelleen tärkeä vetovoimatekijä.

Lukuvuosimaksujen käyttöönotto ei ole estänyt korkeakouluja kansainvälistymästä. Korkeakoulujen vieraskielisten tutkintojen tarjonta on tarkastelujakson aikana lisääntynyt, kansainvälisestä opiskelijarekrytoinnista ja markkinoinnista on tullut systemaattista, haku- ja valintajärjestelmiä on kehitetty kansainvälisiin tarpeisiin ja kansainvälisten opiskelijoiden määrä korkeakouluissa on kasvussa. On mahdotonta sanoa, johtuuko kansainvälistymiskehitys lukuvuosimaksuista, mutta ainakaan maksujen käyttöönotto ei ole pysäyttänyt sitä.

Korkeakoulujen lukuvuosimaksuista saama taloudellinen tuotto on kasvanut parissa vuodessa maksuvelvollisten opiskelijoiden määrän kasvaessa. Korkeakoulut käyttävät keskimäärin ison osan lukuvuosimaksujen potentiaalisesta tuotosta vapautuksiin maksuista ja opiskelijoiden apurahoihin. Kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelu anteliaalla apurahapolitiikalla näyttää tällä hetkellä vahvemmalta toimintamallilta korkeakoulukentällä kuin tulojen saaminen korkeakoululle.

Suomalaiset korkeakoulut ovat erilaisia, niiden tilanteet ovat erilaisia ja ne ovat myös tehneet erilaisia valintoja lukuvuosimaksujen käyttöönotossa ja kansainvälisessä opiskelijarekrytoinnissa. Tämä pätee kaikkiin yllä esitettyihin yleisiin joihin. Kaikkiin korkeakouluihin ei tule kansainvälisiä opiskelijoita entiseen tapaan, kaikissa korkeakouluissa ei ole lähdetty

yhtä systemaattisesti tavoittelemaan kansainvälisiä opiskelijoita eivätkä lukuvuosimaksut näydy kaikissa korkeakouluissa merkittävänä tulonlähteenä.

Opiskelijapalveluihin ovat pääosin tyytyväisiä niin korkeakoulujen henkilökunta kuin opiskelijatkin. Palveluita ei ole korkeakouluissa kohdennettu lukuvuosimaksullisille opiskelijoille vaan samat palvelut tarjotaan kaikille kansainvälisille opiskelijoille. Erityisesti suomalaiseseen työelämään integroitumisen on kansainväliselle opiskelijalle haastavaa ja tähän liittyvän tuen kehittämiselle on edelleen tarvetta. Kehittämistyötä tulee jatkaa korkeakoulujen, alueellisten toimijoiden ja eri viranomaistahojen yhteistyönä.

Kehittämissuhteet koottuna:

1. Lukuvuosimaksujen käyttöönotolla ei ole ollut pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia korkeakoulujen kansainvälistymiseen tai EU/Eta-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden halukkuuteen opiskella tutkintoon johtavassa koulutuksessa suomalaisissa korkeakouluissa. Opiskelijoiden määrän merkittävän kasvun aikaansaaminen edellyttää kuitenkin korkeakouluilta ja viranomaisilta edelleen toimenpiteitä veto- ja pitovoiman kehittämiseksi.
2. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvu on ollut hidasta. Korkeakoulujen kansainvälistymisen edistäminen ja ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän lisääminen edellyttävät opiskelijamäärän kasvattamisen resursointia sekä kaikilta korkeakouluilta selkeää tavoitteenasettelua. Korkeakoulujen tulee strategioissaan määrittää tavoitteita myös kansainvälisille ohjelmille ja opiskelijamäärille.
3. Korkeakoulut sitoutuvat yhteisiin eettisiin periaatteisiin (*code of conduct*) kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelussa ja rekrytoinnissa. Eettiset periaatteet luovat yhdenmukaisia ja läpinäkyviä toimintatapoja, jotka synnyttävät luottamusta opiskelijoiksi hakeutuviin. Ne auttavat myös estämään mahdollisia väärinkäytöksiä.
4. Korkeakoulu vastaa siitä, että niiden markkinoinnin ja opiskelijarekrytoinnin tukena käyttämät palvelut välittävät oikeaa tietoa hakijoille suomalaiseen korkeakouluun hakeutumisessa. Korkeakoulun tulee omassa viestinnässään tehdä selväksi, että kaupallisten toimijoiden kautta hakeminen ei tuota etua korkeakouluun pääsyssä, ja että maksutta voi hakea kaikkiin koulutuksiin esimerkiksi Opintopolku.fi-palvelun kautta.
5. Korkeakoulut huolehtivat siitä, että ne järjestävät tilauskoulutusta yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaisesti ilman opiskelijavalinnan kiertämistarkoitusta. Korkeakoulu ei voi järjestää tilauskoulutusta, jossa tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää omaehtoisesti hakeutuvia opiskelijoita korkeakouluun.

6. Yhden opiskelupaikan säännös koskee myös kansainvälisiä opiskelijoita. Onnistunutta kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointia edistää, että korkeakoulujen hakuprosesseihin erityisesti paikan vastaanottamiseen liittyviä aikatauluja ja niiden yhteyksiä apurahojen myöntämiskäytäntöihin sovitetaan edelleen yhteen korkeakoulujen ja Opetushallituksen yhteistyönä.
7. Maahantulon lupakäytäntöjen muutosten toimivuutta tulee seurata. Korkeakoulujen, opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Maahanmuuttoviraston, työ- ja elinkeinoministeriön ja ulkoministeriön keskinäistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä opiskelijoiden maahantulo prosessien sujuvoittamiseksi jatketaan. Kehitetään automaattista tiedonsiirtoa korkeakoulujen ja viranomaisten kesken.
8. Korkeakoulut tekevät yhteistyötä maakuvaviestinnässä ja -työssä sekä lisäävät yhteisesiintymisillä kansainvälistä näkyvyyttä ja vetovoimaa. Korkeakoulujen yhteistyössä tulee hyödyntää olemassa olevia ja kehitteillä olevia viranomaispalveluja.
9. Työryhmä pitää toimivana, että lukuvuosimaksuja koskeva lainsäädäntö jättää korkeakouluille päätösvallan lukuvuosimaksujen suuruuden ja apurahajärjestelmien käytäntöjen osalta. Korkeakoulujen tulee omassa päätöksenteossään varmistaa, että lukuvuosimaksujen ja apurahojen kokonaisuus toimii siten, että lukuvuosimaksuilla katetaan koulutuksen kustannuksia ja saadaan laajempi rahoitus pohja korkeakoulujen käyttöön kansainvälistymisen edistämiseksi lainsäädännön tavoitteiden mukaisesti.
10. Lukuvuosimaksuja ja apurahoja koskevan tiedon tulisi olla helposti ja oikea-aikaisesti hakijoiden ja muiden kiinnostuneiden saavutettavissa korkeakouluista ja keskitetyistä palveluista.
11. Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi kokemukset yliopistojen yhteisen yhteinäisiin käytäntöihin perustuvan apuraha- ja markkinointityökalun Suomi-stipendin kehittämisestä sopimuskaudella 2021–2024. Arvioinnin pohjalta tehdään ratkaisut korkeakoulujen omia apurahajärjestelmiä täydentävän kansallisen apurahaohjelman tarpeesta ja mahdollisesta jatkokehittämisestä suomalaisten korkeakoulujen globaalin kiinnostavuuden lisäämiseksi.
12. Opetus- ja kulttuuriministeriö kehittää yhdessä korkeakoulujen kanssa lukuvuosimaksuihin ja apurahiin liittyvää tietopohjaa. Tiedonkeruun kehittämisen yhteydessä jatketaan yhteistä käsitteiden määrittelyä.
13. Korkeakoulut tukevat aktiivisesti kansainvälisten opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä opintojen aikana. Korkeakoulujen tulee mahdollistaa suomen tai ruotsin kielen opinnot osana koulutusta siten, että opiskelijat voivat opintojensa aikana kehittää kielitaitoaan vähintään A2/B1-tasolle. Korkeakoulut kytkevät apurahajärjestelmän kannusteita myös kotimaisten kielten opiskeluun ja oppimiseen.

14. Kansainvälisillä opiskelijoilla tulee olla mahdollisuuksia osallistua korkeakoulu yhteisön toimintaan myös muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä. Ylioppilas- ja opiskelijakunnat voivat myös vahvistaa rakenteita, jotka edistävät kansainvälisten opiskelijoiden verkostoitumista ja viihtymistä Suomessa.
15. Korkeakoulujen tulee yhdessä alueen muiden toimijoiden kanssa kiinnittää erityistä huomiota palveluihin ja toimintaan, jotka mahdollistavat kansainvälisen opiskelijan harjoittelun ja työllistymisen.

LÄHTEET

- Ammattikorkeakoululaki 932/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>
- Farnell, T., Skledar Matijević, A., Šćukanec Schmidt, N. (2021): The impact of COVID-19 on higher education: a review of emerging evidence, NESET report, Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2766/069216.
- Garam, Irma (2018): Mikä toi Suomeen, millaista opiskelu täällä on? Opetushallitus: Fakta Express 6A/2018: ISBN pdf 978-952-13-6499-0. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/faktaa_express_6a_2018.pdf
- Hallituksen esitys 77/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_77+2015.aspx
- Juusola, Henna & Nori, Hanna & Lyytinen, Anu & Kohtamäki, Vuokko & Kivistö, Jussi (2021): Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat suomalaisissa korkeakouluissa. Miksi Suomeen on päädytty ja kiinnostaako työskentely Suomessa opintojen jälkeen? Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:14. Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2021. ISBN pdf: 978-952-263-833-5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-833-5>
- Mathies, Charles & Karhunen, Hannu (2019): Suomeen valmistumisen jälkeen jääneet tutkinto-opiskelijat tilastojen valossa. Teoksessa Kazi, Villiina & Alitolppa-Niitamo, Anne & Kaihovaara, Antti (toim.) Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. ISBN 978-952-327-487-7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>
- OECD (2021), Education at a Glance 2021: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017): Yhteistyössä maailman parasta. Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017–2025. ISBN pdf: 978-952-263-457-3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-457-3>
- Perustuslakivaliokunnan lausunto 14/2007 vp. Hallituksen esitys laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_14+2007.pdf
- Saari, Juhani & Koskinen, Hanna & Attila, Henna & Sarén, Niina (2020): Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2020:25. ISBN pdf 978-952-263-907-3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-907-3>
- Tuononen, Mira & Uotila, Mirkku & Loikkanen, Juuso & Ylimäula, Rosa & Marjomaa, Nadja & Latvanen, Eerika (2021): Korkeakouluohjaus ulkomaisen opiskelijan työllistymisen ja integraation tukena. Eurostudent VII -tutkimuksen artikkelisarja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:7. Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2021. ISBN pdf 978-952-263-896-0. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-896-0>

Unesco 2021: COVID-19: reopening and reimagining universities, survey on higher education through the UNESCO National Commissions. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378174>

Valtioneuvosto 2021a: Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2021/24. ISBN pdf: 978-952-383-622-8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-622-8>

Valtioneuvosto 2021b: Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta 2035. Valtioneuvosto Helsinki 2021. ISBN pdf: 978-952-383-666-2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-666-2>

Valtioneuvosto 2021c: Hallituksen kestävyystiekartta. Valtioneuvoston julkaisuja 2021/43. ISBN pdf: 978-952-383-682-2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-682-2>

Yliopistolaki 558/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558>

LIITE: Lukuvuosimaksujen käyttöönoton arviointi- ja seurantatyöryhmän tekemät kyselyt

Kysely korkeakouluille 2018

- Kysely toteutettiin syksyllä 2018.
- Vastaus saatiin kaikista korkeakouluista.
- Kysely sisälsi viisi osiota:
 1. Vieraskieliset ohjelmat, opiskelijat sekä haku- ja valintaprosessi
 2. Lukuvuosimaksut ja apurahajärjestelmä
 3. Tukipalvelut
 4. Markkinointi
 5. Tilauskoulutus ja muu koulutusvienti

Kysely korkeakouluille 2020

- Kysely toteutettiin lokakuussa 2020.
- Vastaus saatiin kaikista korkeakouluista.
- Kysely sisälsi neljä osiota:
 1. Vieraskieliset ohjelmat, opiskelijat sekä haku- ja valintaprosessi
 2. Lukuvuosimaksut ja apurahajärjestelmä
 3. Tukipalvelut
 4. Markkinointi

Kysely opiskelijoille 2018

- Kysely toteutettiin keväällä 2018.
- Kysely lähetettiin korkeakouluille, jotka lähettivät sen edelleen opiskelijoilleen.
- Yhteensä 366 kansainvälistä opiskelijaa vastasi.
- Vastaaajista 86 prosentilla oli EU/Eta-alueen ulkopuolisen maan kansalaisuus.
- Vastauksia saatiin yhteensä 20 korkeakoulusta, 9 ammattikorkeakoulusta ja 11 yliopistosta.

Kysely opiskelijoille 2021

- Kysely toteutettiin huhtikuussa 2021.
- Kysely lähetettiin korkeakouluille, jotka välittivät sen edelleen opiskelijoilleen.
- Kyselyn kohderyhmänä oli vieraskielisissä alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavissa tutkinto-ohjelmissa opiskelevat ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat (ei vaihto-opiskelijat eikä tohtoriopiskelijat).
- Yhteensä 1 533 kansainvälistä opiskelijaa vastasi.
- Vastaaajista 997 oli lukuvuosimaksuvelvollisia.
- Vastaaajia oli kaikista korkeakouluista ja he edustavat yhteensä 135 eri kansalaisuutta.

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-790-1 PDF